

**„Między Prosną a Wartą”
– Lokalna Grupa Działania**

**Lokalna Strategia Rozwoju
na lata 2014-2020**

Wieruszów, 2016

Wersja nr 4

Spis treści

Rozdział I Charakterystyka LGD	str. 3
Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR	str. 12
Rozdział III Diagnoza - opis obszaru i ludności	str. 19
Rozdział IV Analiza SWOT	str. 33
Rozdział V Cele i wskaźniki	str. 39
Rozdział VII Plan działania.....	str. 58
Rozdział VIII Budżet LSR	str. 58
Rozdział IX Plan komunikacji	str. 59
Rozdział X Zintegrowanie	str. 59
Rozdział XI Monitoring i ewaluacja	str. 60
Rozdział XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	str. 61
Wykaz wykorzystanej literatury	str. 61
Załączniki do LSR	str. 62

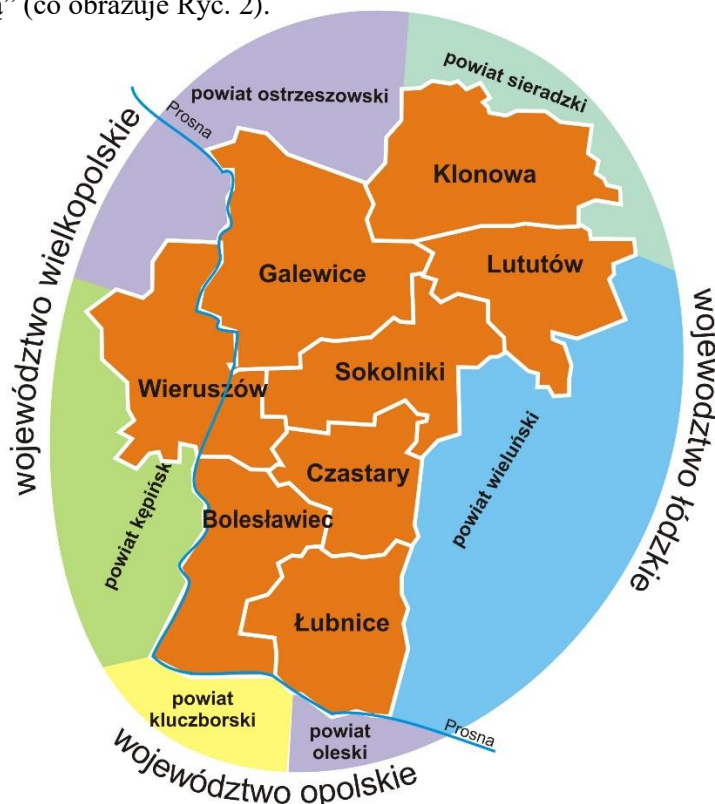
Słownik pojęć:

1. Program — Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020;
2. ustawa RLKS — ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. poz. 378);
3. rozporządzenie LSR — rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz. U. poz. 1570);
4. ARiMR – Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa;
5. LGD — lokalna grupa działania;
6. LSR — strategia rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność;
7. Rada — organ do którego właściwości należą zadania, o których mowa art. 4 ust. 3 pkt 4 ustawy RLKS;

Obszar „Między Prosną a Wartą” planowany do objęcia Lokalną Strategią Rozwoju jest **spójny przestrzennie** (w szczególności jest spójny w kontekście geograficznym wg *Poradnika dla lokalnych grup działania w zakresie przygotowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020, str.88*) i znajduje się w jednym obrysie. Granica obszaru „Między Prosną a Wartą” przebiega wzdłuż granic administracyjnych gmin. Powierzchnia obszaru „Między Prosną a Wartą” wynosi 672 km kwadratowych.

Całość obszaru leży na terenie Niziny Południowo-Wielkopolskiej, stanowi równinę morenową. Ukształtowanie terenu na całości obszaru jest typowe dla równiny morenowej czyli lekko pofałdowana powierzchnia terenu (wysokość terenu zawiera się w granicach 150-190 m n.p.m., najwyższe wzniesienie – 202 m n.p.m.). Charakterystyczny jest duży udział terenów rolniczych, zwłaszcza pól uprawnych i występowanie lasów. Jedynym urozmaiceniem krajobrazu jest dolina rzeki Prozny, płynącej przez Gminę Wieruszów oraz stanowiącej częściowo granicę pomiędzy Gminami Wieruszów i Galewice. Prozna jest również na pewnych odcinkach granicą obszaru „Między Prosną a Wartą” (co obrazuje Ryc. 2).

Ryc. 2 Obszar „Między Prosną a Wartą” planowany do objęcia LSR z wyszczególnieniem gmin członkowskich oraz powiatów ościennych (*Opracowanie własne*)

Klimat na obszarze „Między Prosną a Wartą” należy do łagodniejszych w Polsce, charakteryzuje się korzystnymi warunkami bioklimatycznymi, odpowiednimi do uprawiania różnych form wypoczynku i rekreacji, w szczególności agroturystyki. Dodatkowo korzystnym uwarunkowaniem jest występowanie znacznych powierzchni leśnych. Lesistość obszaru jest zróżnicowana (przeciętnie ok. 27%).

Na całym obszarze występują te same gatunki flory i fauny, typowe dla terenów nizinnych o średnim i dużym zalesieniu. Wyjątkiem jest wąski pas przybrzeżny Prozny, gdzie występują w niewielkiej liczbie przedstawiciele specyficznych gatunków roślin i ptactwa.

Brak jest dużego zróżnicowania w zakresie jakości gleb. Na zdecydowanej większości obszaru dominują gleby V i VI klasy bonitacji. Przeważają gleby pseudobielicowe i brunatne. Stosunkowo najlepsze gleby występują w gminach Łubnice i Lututów – III i IV klasa bonitacji. Sytuacja taka powoduje, że gospodarowanie na tak słabych glebach, w połączeniu z małym arealem i brakiem specjalizacji nie daje możliwości uzyskania satysfakcjonujących dochodów z działalności rolniczej.

Obszar objęty LSR pozbawiony jest bogactw mineralnych. Na niewielką skalę wydobywany jest piasek i żwir.

Na sferę gospodarczą obszaru objętego LSR ma wpływ fakt, że w latach 70 powstał tu zakład płyt wiórowych, który zatrudniał pracowników z bardzo wielu okolicznych miejscowości. W oparciu o produkcję tego zakładu powstawały początkowo drobne, a później większe przedsiębiorstwa branży meblowej. Obecnie główne gałęzie przemysłu to przemysł drzewny i meblowy oraz rolno-przetwórczy. W obu tych branżach działa wiele przedsię-

biorstw o różnej wielkości i mocach przerobowych – od małych rodzinnych zakładów zatrudniających po kilkanaście osób do dużych zakładów z załogami po kilkaset osób.

Obszar LSR charakteryzuje dobrze rozwinięta sieć osadnicza, jednak nie ma tu dużych miast. Dominuje osadnictwo skupione w formie wsi o niedużej (poniżej 1500) liczbie mieszkańców. Jedynym miastem na tym obszarze jest Wieruszów liczący niespełna 10 tys. mieszkańców.

Na obszarze „Między Prosną a Wartą” istnieje dobrze ukształtowana sieć dróg, jednak w wielu przypadkach problemem jest zły stan ich nawierzchni. Ważnym szlakiem komunikacyjnym spajającym cały obszar jest przebiegająca z zachodu na wschód dawna droga krajowa nr 8 oraz biegnąca z południa na północ droga krajowa nr 14. Sprawia to, że skomunikowanie wszystkich gmin pomiędzy sobą oraz z siedzibą LGD jest dobre.

Bardzo dobre połączenie z dużymi ośrodkami miejskimi, tj. Łodzią (ok. 130 km) i Wrocławiem (ok. 100 km) zapewnia droga szybkiego ruchu S8. Na obszarze „Między Prosną a Wartą” znajdują się dwa węzły: na zachodzie „Wieruszów” i na wschodzie „Wieluń”. Szczególnie istotne jest bardzo dobre połączenie drogowe ze stolicą województwa łódzkiego.

Szczególne znaczenie dla obszaru LSR mają obszary chronione. Wpływają na atrakcyjność przyrodniczą i krajobrazową, stanowią atrakcję dla osób odwiedzających ten obszar. Są to:

1. **Rezerwat przyrody „Ryś”** – leży w pobliżu wsi Siedliska i Ryś. Powstał w 1977 roku. Jego powierzchnia wynosi 53,93 ha. Ochronie podlega tu stary las bukowy. Tutejsze buki osiągają wiek do 150 lat, wysokość do 28 metrów i grubość do 40 cm. Rosną tu również niemal wszystkie rodzime gatunki drzew: dąb, olcha, jesion i świerk oraz blisko 200 gatunków roślin zielnych. W najniższej położonych częściach rezerwatu, na czarnych ziemiach wytworzonych z piasków gliniastych rośnie las wilgotny, głównie świerkowo – olchowy, a w wyższych partiach, na glebach brunatnych bory: świeży, świeży mieszany i mieszany. W rezerwacie „Ryś” występuje co najmniej kilka gatunków roślin chronionych. Rezerwat, jak również otaczające go kompleksy leśne są doskonałym siedliskiem wielu gatunków zwierząt.
2. **Rezerwat „Długosz Królewski”** – Rezerwat florystyczny „Długosz Królewski w Węglewicach” leży w pobliżu Węglewic. Powstał w 1965 roku. Jego powierzchnia wynosi 3,26 ha. Rezerwat leży w kompleksie leśnym należącym do Lasów Państwowych (Leśnictwo Foleszczyki, Nadleśnictwo Przedborów). Rezerwat utworzono dla ochrony największej i najokazalszej polskiej paproci – długosza królewskiego (*Osmunda regalis* L.). Cechą charakterystyczną gatunku są jasnozielone, pierzaste liście osadzone na długich ogonkach, osiągające do 2 m długości i 40 cm szerokości. Długosz królewski jest rośliną objętą w Polsce ścisłą ochroną gatunkową i został wpisany do tzw. Czerwonej Księgi, w kategorii roślin zagrożonych wyginięciem. Jest jedynym w Europie, żyjącym przedstawicielem rodziny długoszowatych. Liczne kopalne gatunki z tej rodziny znane są tylko ze skamieniałości w skałach karbońskich, pochodzących sprzed około 300 milionów lat.
3. **Obszar Natura 2000 „Torfowiska nad Prosną”** – położony w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu Dolina Rzeki Prozny w gminie Galewice, powiecie wieruszowskim, przy południowo-zachodniej granicy województwa łódzkiego. Zajmuje powierzchnię 95,55 ha. Obszar Natura 2000 „Torfowiska nad Prosną” stanowi kompleks łąkowo-torfowiskowy. Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (7140) zajmują około 10 % powierzchni terenu. Zlokalizowane są one w części południowo-wschodniej omawianego terenu. Poziom wody na torfowisku jest wysoki (w sezonie wegetacyjnym 2011 - zalane). Centralna część torfowiska jest ostoją chronionych, rzadkich i zagrożonych gatunków roślin. Najcenniejszym gatunkiem rośliny występującym na badanym terenie jest lipiennik. Jego populacja szacowana jest na około 300 osobników.
4. **Obszar chronionego krajobrazu "Dolina Prozny"** - ustanowiony Rozporządzeniem Wojewody Kalkiego. Obszar o całkowitej powierzchni 14 540 ha położony jest na terenie gmin: Bolesławiec, Galewice, Łubnice, Sokolniki, gminy i miasta Wieruszów oraz 2 innych gmin nie należących do naszej LGD.
5. **52 Pomniki przyrody** – m.in. aleja 96 dębów czerwonych, lipy drobnolistne, okazałe dęby szypułkowe, lipa srebrzysta, platany kalifornijskie, wiązy szypułkowe, lipy szerokolistne, sosna czarna, grupa drzew wielogatunkowa, olcha czarna, „Dąb Wolności”, klony zwyczajne, cisy pospolite, buki zwyczajne. Na terenie gmin: Czastary, Galewice, Klonowa, Lututów, Sokolniki i Wieruszów.
6. **Park zabytkowy w miejscowości Sokolniki (zespół przyrodniczo-krajobrazowy)** – park z 2 połowy XVIII w. o powierzchni 4 ha, barokowy układ geometryczny.
7. **Brąszewicki Obszar Chronionego Krajobrazu** - obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania

nia potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem, a także pełnioną funkcję korytarzy ekologicznych. Obszar ten obejmuje teren ze zwartymi kompleksami leśnymi położony w zlewni rzeki Proсны. Na obszarze tym grunty nadleśnictwa zajmują 7214,69 ha, czyli stanowią 50,79% jego powierzchni. Obszar, o całkowitej powierzchni 14 204 ha położony jest w powiecie sieradzkim, na terenie gminy Klonowa oraz gmin: Błaszki, Braszewice, Brzeźnio i Wróblew nie należących do naszej LGD.

8. Użytki ekologiczne – 10,64 ha, głównie bagna.

Informacja opracowana na podstawie Rejestru Form Ochrony Przyrody prowadzonym przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Łodzi (stan na 04.08.2015 r.)

Występowanie obok siebie różnorodnych form ukształtowania terenu stwarza dużą różnorodność siedlisk i zbiorowisk roślinnych, a to z kolei wpływa na bogactwo flory i fauny.

Opis procesu tworzenia partnerstwa

Stowarzyszenie **"Między Prosną a Wartą" - Lokalna Grupa Działania**, powstało z przekształcenia istniejącego wcześniej stowarzyszenia "Forum Inicjatyw Ziemi Wieruszowskiej". Pierwotne stowarzyszenie zostało powołane 10 maja 2004r, a zarejestrowane w KRS 5 stycznia 2005r. Stowarzyszenie skupiało w swoich szeregach przede wszystkim ludzi młodych, posiadających wyższe wykształcenie i wykazujących się dużym potencjałem intelektualnym pozostających jednak bez pracy. Za swe główne cele organizacja przyjęła szeroko pojęte działania na rzecz osób bezrobotnych, działania na rzecz promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej, wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i inicjatyw lokalnych.

W tym okresie zapoczątkowane zostało budowanie partnerstwa z udziałem przedstawicieli różnych sektorów. Od początku swego istnienia stowarzyszenie aktywnie uczestniczyło w życiu społecznym Powiatu Wieruszowskiego. Przedstawiciel stowarzyszenia uczestniczył w pracach Powiatowej Rady Zatrudnienia przy Staroście Wieruszowskim. Stowarzyszenie brało też udział w Konwencji Organizacji Pozarządowych, podczas którego przedstawiciele Stowarzyszenia uczestniczyli w Zespole Konsultacyjno-Doradczym.

20 kwietnia 2006 r., w związku z zamiarem przystąpienia stowarzyszenia do **Schematu II działania 2.7."Pilotażowy Program Leader+" w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego "Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006"**, dokonano odpowiednich zmian w statucie, mocą których powstało stowarzyszenie "Między Prosną a Wartą" – Lokalna Grupa Działania. W tym okresie Stowarzyszenie było dobrowolnym, samorządnym i trwałym zrzeszeniem osób fizycznych, o celach niezarobkowych. Głównym celem działania stowarzyszenia był rozwój obszarów wiejskich, a w szczególności organizowanie i finansowanie przedsięwzięć o charakterze informacyjnym lub szkoleniowym, imprez kulturalnych. **W okresie od 16.02.2007 do 15.04.2008 Stowarzyszenie realizowało projekt "Rozwój obszarów wiejskich obszaru "Między Prosną a Wartą" w ramach Pilotażowego Programu Leader+, którego podstawą była Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich (ZSROW).** Obszar objęty tą strategią obejmował 9 gmin (Bolesławiec, Czastary, Galewice, Klonowa, Lututów, Łubnice, Sokolniki, Wieruszów i Złoczew).

W tym okresie pomimo braku formalnego członkostwa podmiotów gospodarczych i jednostek samorządu terytorialnego w LGD, istniało już partnerstwo skupiające podmioty: społeczny, gospodarczy i publiczny. Funkcjonowanie partnerstwa polegało na udziale przedstawicieli wszystkich sektorów w spotkaniach organizowanych przez LGD oraz na zgłaszaniu swoich problemów przez przedstawicieli różnych organizacji i osób fizycznych. W tym czasie zapoczątkowana została współpraca „Między Prosną a Wartą” – LGD z samorządami gminnymi i samorządem powiatowym w Wieruszowie, nawiązywały się relacje między partnerami, wstępnie określone zostały zasady i cele współpracy. Był to okres poszukiwań nowych rozwiązań.

W trakcie realizacji ZSROW podjęte zostały działania na rzecz wszechstronnego rozwoju obszaru "Między Prosną a Wartą". Wszystkie działania odpowiadały na istotne potrzeby lokalnej społeczności i angażowały ją w trakcie realizacji, miały charakter partycypacyjny. Dotyczyły różnych obszarów życia gospodarczego i społecznego. W zakresie przedsiębiorczości działania polegały m.in. na finansowaniu uczestnictwa firm w targach, wydawaniu publikacji promocyjnych, prowadzeniu szkoleń poszerzających kompetencje pracowników i osób prowadzących działalność gospodarczą. Prowadzono wsparcie doradcze w zakresie uruchomienia działalności gospodarczej i dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania, a także w zakresie innowacyjności.

W ramach projektu zrealizowano następujące wymierne działania:

- szkolenia dla mieszkańców obszaru – 14 szkoleń,
- doradztwo w zakresie podejmowania działalności gospodarczej i pozyskiwania środków finansowych – 613 osobogodzin,
- wydanie folderów promocyjnych i propagujących zachowania proekologiczne – 14 000 szt.,

- organizacja imprez kulturalnych, w tym promujących obszar LGD – 6 szt.,
- udział lokalnych przedsiębiorców w targach – 2 szt.,
- międzynarodowy projekt współpracy – 1 szt.,
- opracowanie modelowego programu funkcjonowania projektu wiejskiego centrum informacyjno-edukacyjno - kapitałowego – 1 usługa,
- opracowanie dokumentacji dla wzorcowej małej infrastruktury na wsi – 1 usługa,
- opracowanie norm hodowli trzody chlewnej – 1 usługa,
- opracowanie analiz dotyczących budowy zbiorników wodnych – 1 usługa.

Następnym etapem w rozwoju partnerstwa był udział stowarzyszenia w inicjatywie LEADER w ramach Osi 4 PROW 2007-2013. W celu dostosowania stowarzyszenia do nowych wymagań 2 października 2008 r. Walne Zebranie przyjęło w skład członków 8 gmin: Bolesławiec, Czastary, Galewice, Klonowa, Lututów, Łubnice, Sokolniki, Wieruszów. Powołano również 18 osobowy organ o charakterze decyzyjnym – Radę, której skład weszli przedstawiciele gmin oraz partnerzy gospodarczy i społeczni.

LGD jako partnerstwo trójsektorowe weszła w nowy okres, który charakteryzował się umocnieniem relacji wewnątrz partnerstwa oraz większą świadomością siły wspólnego oddziaływania na rozwój lokalny.

W sierpniu 2008 r. stowarzyszenie przystąpiło do tworzenia lokalnej strategii rozwoju - dokumentu niezbędnego do uzyskania wsparcia w ramach Osi 4 PROW 2007-2013. Podstawą tworzonej strategii była identyfikacja problemów istotnych dla lokalnej społeczności. Od sierpnia do września 2008 r. odbyło się 8 spotkań warsztatowych, po jednym w każdej gminie. W spotkaniach udział brali przedstawiciele trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego z terenu wszystkich gmin objętych LSR. Byli to przedsiębiorcy, przedstawiciele stowarzyszeń sformalizowanych i niesformalizowanych (np. KGW, OSP), osoby fizyczne, przedstawiciele JST. Warsztaty te miały na celu zebranie materiałów stanowiących podstawę dla stworzenia lokalnej strategii rozwoju. Uzyskane w trakcie tych spotkań informacje pozwoliły na identyfikację potrzeb lokalnych środowisk. 9 grudnia 2008 roku podsumowano cykl warsztatów. W spotkaniu uczestniczyło 46 osób, z których większość już wcześniej aktywnie wzięła udział w warsztatach na terenie poszczególnych gmin. Ścisła współpraca, rozpoznanie potrzeb i plany rozwoju poszczególnych środowisk, doprowadziły do jednomyślnego wytyczenia celów głównych i szczegółowych zawartych w strategii. LSR wytyczyła plan rozwoju lokalnego obszaru „Między Prosną a Wartą”.

18 czerwca 2009 roku pomiędzy naszą LGD a Urzędem Marszałkowskim w Łodzi została podpisana Umowa o Warunkach i Sposobie Realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju dla obszaru objętego działaniem „Między Prosną a Wartą” - LGD. Od tego dnia nasze stowarzyszenie rozpoczęło działania w ramach Osi 4 LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Działania te zakończyły się 30 czerwca 2015 r.

Strategiczne kierunki działań w tym okresie wyrażają się w celach LSR:

Cel główny:

Budowanie aktywności społecznej i ekonomicznej mieszkańców

Cele szczegółowe:

- ***Podnoszenie warunków życia mieszkańców poprzez poprawę stanu infrastruktury publicznej oraz rozwijanie kulturalnej, sportowej i społecznej aktywności mieszkańców oraz promocję oferty turystycznej regionu.***
- ***Wsparcie i rozwój przedsiębiorczości oraz podnoszenie ekonomicznej aktywności mieszkańców.***

Proces wdrażania LSR oparty był o partnerstwo sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego. w decyzjach dotyczących wyboru operacji do dofinansowania w ramach działania 413 „*Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju*” udział brali przedstawiciele wszystkich trzech sektorów. Wszystkie wybrane operacje miały wpływ na realizację celów LSR określonych w sposób partnerski, a przez to przyczyniały się do wzmocnienia oddziaływania partnerstwa na pozytywne zmiany pożądane przez lokalną społeczność. **W 18 naborach złożono 189 wniosków o dofinansowanie, z których 104 otrzymało wsparcie.** Sektory, które reprezentowali wnioskodawcy odzwierciedlał przekrój partnerstwa. Wnioskodawcami byli przedsiębiorcy, stowarzyszenia, jednostki samorządowe.

Zrealizowane operacje można zaliczyć do następujących kategorii:

- termomodernizacja modernizacja budynków użyteczności publicznej – 2 operacje (wartość dofinansowania ok. 477 tys. zł)

- budowa i remonty infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej, sportowej, kulturalnej oraz przebudowa centrów wsi (np. budowa placów zabaw, siłowni, remonty świetlic wiejskich, remont chodników) – 48 operacji (wartość dofinansowania ok. 2954 tys. zł)
- wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury (np. zakup instrumentów muzycznych, strojów folklorystycznych, wyposażenie świetlic) – 5 operacji (wartość dofinansowania ok. 104 tys. zł)
- wydarzenia o charakterze kulturalnym, sportowym, rekreacyjnym – 38 operacji (wartość dofinansowania ok. 780 tys. zł),
- podejmowanie i rozwianie działalności gospodarczej – 7 operacji (wartość dofinansowania ok. 491 tys. zł),
- promocja obszaru – 4 operacje (wartość dofinansowania ok. 77 tys. zł),

Zrealizowane operacje spowodowały wzrost jakości życia mieszkańców obszaru, poprzez pozytywne zmiany oczekiwane przez lokalną społeczność przyczyniły się do rozwoju lokalnego. Poprawiła się dostępność do infrastruktury rekreacyjnej, sportowej i kulturalnej, zwiększyła się możliwość spędzania czasu wolnego poprzez zwiększenie oferty ciekawych imprez. Poprawiło to atrakcyjność obszaru „Między Prosną a Wartą”. Pozytywnie zmienił się wizerunek wsi.

W niedostateczny sposób wykorzystane zostały możliwości w zakresie rozwoju przedsiębiorczości. Pomimo zapotrzebowania społecznego w tym zakresie, o czym świadczy liczba złożonych wniosków (36 z czego wybrano do realizacji 16), zrealizowanych zostało zaledwie 7. Przyczyną tego stanu są okoliczności niezależne LGD, w szczególności przedłużający się czas oceny, co powodowało rezygnację wnioskodawców.

„Między Prosną a Wartą” – LGD podejmowała również **działania na rzecz partnerstwa w ramach działania 431 – Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja**. Działania te polegały na wspólnym udziale przedstawicieli wszystkich sektorów w różnych przedsięwzięciach organizowanych przez LGD.

LGD razem z Kołami Gospodyń Wiejskich, lokalnymi twórcami ludowymi oraz Powiatem Wieruszowskim i gminami obszaru wielokrotnie uczestniczyła w Jarmarku Wojewódzkim w Łodzi oraz w Targach Turystycznych we Wrocławiu, a także w innych przedsięwzięciach promocyjnych i integracyjnych na poziomie gmin, obszaru LGD, województwa łódzkiego, a także międzynarodowych.

W 2012 r. 40 osób – przedstawicieli wszystkich partnerskich sektorów uczestniczyło w wyjeździe studyjnym na Węgry. Tematyka wyjazdu związana była z zakresem funkcjonowania Lokalnych Grup Działania regionu „Dobrej Półce”, wykorzystywaniem środków unijnych jako kluczowego elementu związanego z wdrażaniem programu LEADER na Węgrzech oraz z prezentacją węgierskich dobrych praktyk.

Istotne znaczenie dla rozwoju partnerstwa miało 3 dniowe wyjazdowe szkolenie 30 osobowej grupy osób zaangażowanych w realizację Lokalnej Strategii Rozwoju, które poświęcone było nowej perspektywie finansowej. Zgodnie z regułami partnerstwa w szkoleniu wzięli udział przedstawiciele wszystkich sektorów skupionych w partnerstwie. Szkolenie to zwiększyło kompetencje uczestników, a także uświadomiło znaczenie i siłę wspólnego działania na rzecz poprawy jakości życia lokalnej społeczności.

Pozytywny wpływ na sytuację obszaru LGD wykazała przeprowadzona ewaluacja nastąpił wzrost zakładanych wskaźników oddziaływania określonych w LSR:

- w liczby osób deklarujących zadowolenie z warunków życia – 15%
- wzrost liczby osób deklarujących swój udział w różnych formach aktywności społecznej i ekonomicznej mieszkańców obszaru „Między Prosną a Wartą”:
  - wzrost aktywności społecznej – 44%,
  - wzrost aktywności ekonomicznej – 20 %.

W tym okresie partnerstwo poprzez zacieśnienie współpracy pomiędzy jego przedstawicielami znacznie się umocniło i dojrzało. Powstała sieć wzajemnego zaufania, nieformalnych norm, znacznie wzrosła umiejętność współpracy i komunikacji. Wzrosły kompetencje LGD do działań na rzecz rozwoju lokalnego.

Obecnie partnerstwo jest na nowym etapie wykorzystując dotychczasowe doświadczenie na rzecz działań w ramach PROW 2014-2020. Doświadczenie to było bardzo istotne w trakcie konsultacji społecznych w ramach przygotowania nowej strategii, w szczególności podczas identyfikacji problemów i formułowaniu celów. Zebrany podczas konsultacji materiał wymagał uporządkowania i analizy, zadanie to zostało wykonane przez grupę roboczą w dużej mierze w oparciu o nabyte doświadczenie.

Na potencjał LGD składają się: kompetencje poszczególnych osób, relacje pomiędzy nimi, sieć wzajemnego zaufania, zdolność do podejmowania wspólnych działań, a także znaczenie LGD w lokalnym środowisku.

wisku. Bardzo ważna jest wiarygodność LGD jako podmiotu rzetelnego, który potrafi skutecznie wykorzystywać publiczne pieniądze. Jest to jedno z nielicznych miejsc gdzie każdy może zgłosić swój pomysł na przedsięwzięcie i otrzymać realne finansowe wsparcie.

LGD jest istotnym podmiotem wpływającym na rozwój obszaru, w szczególności w obszarze inicjowania przedsięwzięć aktywizujących lokalną społeczność.

Zbudowany potencjał LGD zostanie wykorzystany w trakcie wdrażania nowej LSR. PROW 2014-2020 stawia lokalnym grupom działania nowe wymagania, w szczególności w zakresie realizacji projektów grantowych. LGD musi samodzielnie przeprowadzić całą procedurę naboru i rozliczenia grantów. Jest to obszar gdzie niezbędne będzie wykorzystanie nabytych kompetencji.

Innym obszarem wykorzystania posiadanego potencjału jest działalność Rady. Wybór operacji do finansowania jest trudnym i odpowiedzialnym zadaniem, tutaj też bardzo pomocne będzie nabyte doświadczenie.

Ważne jest też doświadczenie w zakresie funkcjonowania LGD jako stowarzyszenia, w szczególności kompetencje zatrudnionych pracowników.

Powodzenie wdrażania LSR w istotny sposób zależy od wizerunku podmiotu, który ten proces przeprowadza. W przypadku „Między Prosną a Wartą” jest to wizerunek rzetelnej, godnej zaufania organizacji, która poważnie traktuje wszystkich zgłaszających swoje pomysły i problemy.

Opis struktury LGD.

Stowarzyszenie „Między Prosną a Wartą” – Lokalna Grupa Działania działa na podstawie przepisów:

- ustawy z 7 kwietnia 1989 roku Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855, z późn. zm.);
- ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz. U. z 2015 r., poz. 349);
- ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2015 r., poz. 378);
- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013r. ustanawiającym wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającym przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającym rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 320, z późn. zm.);
- rozporządzenie nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 487).

W skład Stowarzyszenia „Między Prosną a Wartą” – Lokalna Grupa Działania wchodzi przedstawiciele instytucji publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańcy. Stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem osób fizycznych i osób prawnych, w tym jednostek samorządu terytorialnego o celach niezarobkowych mającym na celu działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.

Właściwa struktura LGD ze względu na sektory pozwala m.in. na inicjowanie działań na rzecz poprawy zatrudnienia i tworzenie miejsc pracy. Partnerstwo trzech sektorów zmierzy się z powyższymi wyzwaniami poprzez stworzenie mieszkańcom, w tym również tzw. grupom defaworyzowanym (w tym: osoby powyżej 50 roku życia,) szansy na podejmowanie oddolnych inicjatyw umożliwiających realizację wymienionych celów.

Władzami Stowarzyszenia są: Walne Zgromadzenie Członków, Zarząd Stowarzyszenia, Komisja Rewizyjna i Rada (organ decyzyjny), której kompetencje określa statut w § 23. Członkowie wszystkich organów wybierani są spośród członków stowarzyszenia w głosowaniu jawnym przez Walne Zgromadzenie Członków Stowarzyszenia. Jedna osoba może wchodzić w skład tylko jednego z organów Lokalnej Grupy Działania. Kadencja władz trwa cztery lata.

Walne Zgromadzenie jest najwyższą władzą Stowarzyszenia. Informacja o terminie, miejscu i porządku posiedzenia jest przekazywana listami poleconymi lub w każdy inny skuteczny sposób, co najmniej na 14 dni przed zebraniem. Uchwały Walnego Zgromadzenia zapadają zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy członków uprawnionych do głosowania.

Walnym Zgromadzeniem kieruje wybierany każdorazowo Przewodniczący i Sekretarz Walnego Zgromadzenia, a z każdego posiedzenia sporządzany jest protokół.

W skład Zarządu stowarzyszenia wchodzi 6 osób w tym prezes, wiceprezes, skarbnik, sekretarz oraz dwóch członków Zarządu, wybieranych przez Walne Zgromadzenie. Zarząd na pierwszym posiedzeniu konstituuje się. Posiedzenia Zarządu są zwoływane przez Prezesa i odbywają się w razie potrzeby, jednak nie rzadziej niż raz na kwartał. Uchwały Zarządu podejmowane są w głosowaniu jawnym, zwykłą większością głosów, przy obecności co najmniej połowy ogólnej liczby członków Zarządu (kworum).

Rada (organ decyzyjny) jest wybierana przez Walne Zgromadzenie spośród członków zwyczajnych Stowarzyszenia. W skład Rady wchodzi 15 osób. Do wyłącznej kompetencji Rady należy wybór operacji i ustalanie kwoty wsparcia.

Rada na pierwszym posiedzeniu wybiera ze swego grona Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego i Sekretarza Rady. Wybór operacji, które mają być realizowane w ramach opracowanej przez Stowarzyszenie Lokalnej Strategii Rozwoju dokonywany jest w formie uchwały Rady, podjętej zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków uprawnionych do głosowania. Członkowie Rady, którzy nie są bezstronni w podjęciu decyzji o wsparciu podmiotu ubiegającego się o dofinansowanie operacji, zostają wykluczeni z oceny rozpatrywanego wniosku.

LGD prowadzi „Rejestr interesów” w celu zapewnienia wyboru operacji bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu w organie decyzyjnym i unikania konfliktu interesów. Rejestr interesów umożliwia identyfikację charakteru powiązań członków organu decyzyjnego z wnioskodawcami/poszczególnymi projektami.

Jedna osoba wchodzi w skład tylko jednego organu wybieralnego Stowarzyszenia, kadencja organów wybieralnych trwa 4 lata.

Tab. 2 Dokumenty wewnętrzne regulujące zasady działania LGD

Lp.	Rodzaj dokumentu	Główne regulowane kwestie
1.	Statut Stowarzyszenia „Między Prosną a Wartą” – Lokalna Grupa Działania	określa jego nazwę, teren działania i jego siedzibę, cele i sposoby ich realizacji, sposób nabywania i utraty członkostwa, przyczyny utraty członkostwa oraz prawa i obowiązki członków, władze stowarzyszenia, tryb dokonywania ich wyboru, uzupełniania składu oraz ich kompetencje, sposób reprezentowania stowarzyszenia oraz zaciągania zobowiązań majątkowych, a także warunki ważności jego uchwał, sposób uzyskiwania środków finansowych oraz ustanawiania składek członkowskich, zasady dokonywania zmian statutu oraz sposób rozwiązywania się stowarzyszenia.
2.	Regulamin Walnego Zgromadzenia Członków	określa zasady wyboru przewodniczącego i sekretarza zebrania, szczegółowe zasady przebiegu posiedzeń, zasady przyjmowania i odwoływania członków, zasady dotyczące głosowania i podejmowania uchwał, uprawnienia i zadania Przewodniczącego Walnego Zebrania Członków, zasady zwoływania Nadzwyczajnego Walnego Zebrania, oraz zasady protokołowania posiedzeń .
3.	Regulamin Rady	określa zasady zwoływania i organizacji Jej posiedzeń w tym sposób informowania członków Rady o posiedzeniach, zasady dostarczania porządku obrad i materiałów na posiedzenia. Regulamin określa szczegółowe zasady wykluczenia członka organu z oceny operacji (tj. przyczyny i procedurę wykluczenia). Regulamin określa także zasady protokołowania posiedzeń organu.
4.	Regulamin Zarządu	określa szczegółowe uprawnienia, organizację pracy oraz tryb obradowania Zarządu.
5.	Regulamin biura LGD	określa organizację biura, utworzone w nim stanowiska, uprawnienia i obowiązki pracownika i pracodawcy, uprawnienia osób funkcyjnych, przepisy porządkowe.

Potencjał ludzki LGD

Osoby zaangażowane w pracę na rzecz LGD posiadają odpowiednie kompetencje i zasoby do tworzenia i zarządzania procesami rozwoju na poziomie lokalnym. Ich wiedza i doświadczenie odpowiadają zakresowi merytorycznemu LSR. Wiedza i doświadczenie członków Rady i Zarządu była potwierdzana odpowiednimi dokumentami w okresie programowania PROW 2007-2013.

Podstawowym wymogiem wobec kandydata na pracownika biura LGD określonym w opisie stanowisk w biurze „Między Prosną a Wartą” – Lokalna Grupa Działania jest znajomość przepisów prawa i zagadnień związanych z funduszami Unii Europejskiej oraz rozwojem obszarów wiejskich. Aby zatrudniani w LGD pracownicy spełniali powyższe wymagania podczas naboru stosuje się zapisy „Regulaminu naboru na wolne stanowiska biurowe” który funkcjonuje w LGD. Określa on wymagania konieczne stawiane kandydatom na pracowników.

Reprezentatywność LGD

Członkami stowarzyszenia „Między Prosną a Wartą” – Lokalna Grupa Działania są osoby fizyczne oraz osoby prawne – gminy i organizacje pozarządowe (na podst. art. 15 ustawy z dnia 7 marca 2007r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Dz. U. z 2007r. Nr 64, poz. 427 z późn. zm.).

Obszar LGD jest reprezentowany przez 75 przedstawicieli, którzy reprezentują 3 sektory: publiczny – 8 gmin, społeczny - 10 organizacji, gospodarczy - 11 osób oraz 46 mieszkańców. Dzięki temu została zapewniona reprezentacja różnych grup, a ich współpraca przy tworzeniu LSR pozwoli na osiągnięcie sukcesu jej wdrożenia. Wśród członków Stowarzyszenia znajdują się także przedstawiciele osób do 35 roku życia i osób w wieku 50+, wytypowanych w ramach konsultacji społecznych jako grupa defaworyzowana. Dzięki reprezentacji sektora społecznego i przedstawicieli mieszkańców istnieje większa możliwość podejmowania oddolnych inicjatyw, które przyczynią się do realizacji wyznaczonych celów, a także przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i wspierania grup defaworyzowanych występujących na obszarze LGD „Między Prosną a Wartą”.

Rada LGD

W skład organu decyzyjnego – Rady „Między Prosną a Wartą” – Lokalna Grupa Działania wchodzi piętnastu członków. Liczebność ta została ustanowiona podczas posiedzenia Walnego Zgromadzenia i została zapisana w statucie. Obecny skład Rady pozwala na ograniczenie reprezentowania sektora społeczno-gospodarczego przez osoby związane z sektorem publicznym. Osoby trzecie nie są upoważniane do udziału w podejmowaniu decyzji, a członkowie organu decyzyjnego pełnią swoje funkcje osobiście. Podział składu Rady ze względu na reprezentację sektorów:

- sektor publiczny – 4.osoby
- sektor gospodarczy – 2 osoby
- sektor społeczny – 3 osoby
- przedstawiciele mieszkańców – 6 osób

Do wyłącznej kompetencji Rady należy wybór operacji, które mają być realizowane w ramach opracowanej przez Stowarzyszenie Lokalnej Strategii Rozwoju. Podczas głosowania nad wyborem projektu dotyczącego podmiotu reprezentowanego przez danego członka Rady, jest on zobowiązany do wyłączenia się z głosowania. Procentowa reprezentacja poszczególnych sektorów w składzie Rady przedstawia się następująco:

- 26,67 % reprezentuje sektor publiczny,
- 13,33 % reprezentuje sektor gospodarczy,
- 20,00 % reprezentuje sektor społeczny,
- 40,00 % reprezentuje przedstawicieli mieszkańców.

Skład ten jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności i zapewnia taką reprezentację, że ani władze publiczne, ani żadna z grup interesu nie posiada więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji przez organ decyzyjny. Ponadto, w składzie Rady znajdują się przedsiębiorcy, kobiety i jedna osoba poniżej 35 roku życia. Szczegółowy opis rozwiązań stosowanych w organie znajduje się w Regulaminie Rady zatwierdzonym przez Walne Zgromadzenie.

Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR

Partycypacyjny charakter Lokalnej Strategii Rozwoju jest jej kluczową cechą, w myśl założeń rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność będzie on gwarantował rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego i kapitału społecznego. W dokumencie Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju „Zasady realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność w Polsce” czytamy, że „RLKS powinno wykształcać w społecznościach i lokalnych samorządach umiejętności porozumiewania się, wyrażania swoich opinii, ale także współodpowiedzialności za swój własny rozwój. Ta zdolność byłaby w istocie jednym z najważniejszych, długofalowych rezultatów RLKS”.

II.1 Metody angażowania społeczności lokalnej w przygotowanie LSR, z określeniem grup docelowych, do których metody te są skierowane.

Na każdym etapie prac nad Lokalną Strategią Rozwoju obszaru „Między Prosną a Wartą” zastosowano szereg działań aktywizujących i zachęcających przedstawicieli sektora społecznego, gospodarczego, publicznego i mieszkańców do przyłączenia się do prac nad opracowywanym dokumentem. Zastosowane metody włączenia społeczności lokalnej do budowy Strategii zostały przygotowane po uprzedniej analizie społeczności lokalnej pod względem jej składu, rozpoznania głównych aktorów oraz doboru właściwych technik komunikacyjnych.

Tab.3 Wykorzystane partycypacyjne metody konsultacji na kluczowych etapach prac nad opracowaniem LSR.

L.P.	Wykorzystana partycypacyjna metoda konsultacji	Kluczowy etap prac nad LSR:					Grupa docelowa
		Definiowanie potrzeb i problemów	Określanie celów i ustalanie ich hierarchii	Poszukiwanie rozwiązań	Formułowanie wskaźników	Identyfikacja grup docelowych	
1.	<i>Tradycyjne badanie ankietowe</i>	X	X	X	-	X	<i>Wszyscy mieszkańcy, Liderzy społeczności lokalnej, Sektory: gospodarczy, społeczny i publiczny.</i>
2.	<i>Internetowe badanie ankietowe</i>	X	X	X	-	X	
3.	<i>Fiszki projektowe</i>	X	X	X	X	X	
4.	<i>Konsultacje społeczne w formie 8 warsztatów</i>	X	X	X	X	X	
5.	<i>Warsztaty „elitarne”</i>	X	X	X	X	X	<i>Liderzy społeczności lokalnej</i>
6.	<i>Konsultacje online</i>	X	X	X	X	X	<i>Wszyscy mieszkańcy, Liderzy społeczności lokalnej, Sektory: gospodarczy, społeczny i publiczny.</i>
7.	<i>Otwarte spotkanie konsultacyjne</i>	X	X	X	X	X	
8.	<i>Punkt konsultacyjny w biurze LGD</i>	X	X	X	X	X	

Źródło: Opracowanie własne

Umożliwiono mieszkańcom wpływanie na kształt rodzącej się Strategii na kilka sposobów z wykorzystaniem niżej wymienionych metod angażowania społeczności lokalnej:

1. Powołano Zespół projektowy ds. opracowania LSR – w kwietniu 2015 r. utworzono 3-osobowy zespół zajmujący się sprawami organizacyjnymi, związanymi z budowaniem strategii. Ponadto zespół projektowy pozyskiwał dane m.in. do opracowania diagnozy obszaru z Powiatowych Urzędów Pracy, Ośrodków Pomocy Rodzinie czy GUS-u itp. W skład zespołu projektowego wchodzi pracownicy biura LGD. Dodatkowo, należy wskazać, że pracownicy LGD są również mieszkańcami gmin wchodzących w skład obszaru LGD, posiadającymi jednak wyjątkową wiedzę z zakresu rozwoju obszarów wiejskich. Należy podkreślić, że LSR nie została przygotowana przez podmiot zewnętrzny.

2. Przeprowadzono tradycyjne badanie ankietowe – w maju 2015 r. na terenie 8 gmin wchodzących w skład stowarzyszenia, zostało przeprowadzone badanie kwestionariuszowe (ankiety wypełniane przez przeszkolonych ankierów w trakcie rozmowy z respondentami w terenie).

Tab. 4 Najważniejsze problemy obszaru "Między Prosną a Wartą" zdaniem uczestników tradycyjnego badania ankietowego.

5 najważniejszych problemów obszaru "Między Prosną a Wartą" zdaniem uczestników tradycyjnego badania ankietowego		Liczba głosów "za" uznaniem problemu za ważny
1	Małe możliwości podejmowania pracy jako głównego i dodatkowego źródła dochodu	38
Najczęściej wskazywane sposoby na złagodzenie problemu:		Liczba głosów "za"
	Kursy i szkolenia organizowane w porozumieniu z potencjalnymi pracodawcami	24
	Upowszechnianie informacji o możliwościach zatrudnienia	24
2	Mało możliwości czynnego wypoczynku, rekreacji, sportu i innych form aktywnego spędzania czasu wolnego dzieci i dorosłych.	33
Najczęściej wskazywane sposoby na złagodzenie problemu:		Liczba głosów "za"
	Organizacja imprez o charakterze rekreacyjnym i sportowym	26
	Budowa, remonty i modernizacja obiektów sportowo rekreacyjnych	25
3	Trudny dojazd do ośrodka zdrowia, szkoły lub urzędu z powodu złego stanu lokalnych dróg.	33
Najczęściej wskazywane sposoby na złagodzenie problemu:		Liczba głosów "za"
	Budowa drogi	18
	Remont drogi	15
4	Utrudnienia w rozwoju przedsiębiorczości (podejmowanie i rozwój własnej działalności gospodarczej)	23
Najczęściej wskazywane sposoby na złagodzenie problemu:		Liczba głosów "za"
	Wspieranie finansowe podejmowanej i rozwijanej działalności gospodarczej	22
	Szkolenia	8
5	Brak możliwości angażowania się we wspólne działania, uczestniczenia w spotkaniach integracyjnych, kołach zainteresowań oraz realizowania własnych pomysłów.	14
Najczęściej wskazywane sposoby na złagodzenie problemu:		Liczba głosów "za"
	Wspieranie inicjatyw społecznych podejmowanych przez organizacje i grupy nieformalne	9
	Rozwój i wspieranie organizacji pozarządowych	5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Ankieta obejmowała m.in. następujące obszary tematyczne: najważniejsze problemy i potrzeby obszaru oraz propozycje ich rozwiązania. Dobór respondentów był losowy i przebadano 81 mieszkańców. Dzięki zastosowaniu tej metody uzyskane w badaniu dane reprezentują zdanie osób charakteryzujących się zróżnicowanymi cechami demograficznymi ze względu m.in. na płeć, wiek i wykształcenie. Dzięki zastosowanej metodzie, możliwość wypowiedzi mieli potencjalnie wszyscy mieszkańcy obszaru LGD, a reprezentatywne i losowe badania zapewniły możliwość generalizacji wniosków z 81 osób, na cały obszar działania LGD.

Wyniki badania prezentuje tabela powyżej.

3. Przeprowadzono internetowe badanie ankietowe – na stronie internetowej LGD została zamieszczona ankieta umożliwiająca wypełnienie jej w formie elektronicznej. W ramach badań internetowych mieszkańcy, którzy nie mieli możliwości wzięcia udziału w konsultacjach i tradycyjnym badaniu ankietowym, mogli włączyć się w prace nad tworzeniem dokumentu *strategicznego*. W badaniu wzięło udział 100 osób. Informacje o ankiecie były dystrybuowane drogą telefoniczną, poprzez bezpośrednie kontakty z mieszkańcami i przedstawicielami różnych instytucji i organizacji, a także poprzez stronę Internetową LGD.

Wyniki badania prezentuje tabela poniżej:

Tab. 5 Najważniejsze problemy obszaru "Między Prosną a Wartą" zdaniem uczestników internetowego badania ankietowego.

5 najważniejszych problemów obszaru "Między Prosną a Wartą" zdaniem uczestników internetowego badania ankietowego		Liczba głosów "za" uznaniem problemu za ważny
1	Mało możliwości czynnego wypoczynku, rekreacji, sportu i innych form aktywnego spędzania czasu wolnego dzieci i dorosłych.	52
Najczęściej wskazywane sposoby na złagodzenie problemu:		Liczba głosów "za"
	Budowa, remonty i modernizacja obiektów sportowo rekreacyjnych	39
	Organizacja imprez o charakterze rekreacyjnym i sportowym	21
2	Małe możliwości podejmowania pracy jako głównego i dodatkowego źródła dochodu	39
Najczęściej wskazywane sposoby na złagodzenie problemu:		Liczba głosów "za"
	Programy aktywizacji wdrażane przez instytucje działające na rzecz rozwoju społecznego i gospodarczego we współpracy z przedsiębiorcami.	19
	Upowszechnianie informacji o możliwościach zatrudnienia	19
3	Niszczenie lokalnego środowiska przyrodniczego przez działania ludzi i zmiany klimatu. Mała wiedza na te tematy.	32
Najczęściej wskazywane sposoby na złagodzenie problemu:		Liczba głosów "za"
	Informacja i promocja	21
	Szkolenia	10
4	Zanikanie lokalnych tradycji, zwyczajów i obrzędów, a także mała popularność tradycyjnych produktów lokalnych	24
Najczęściej wskazywane sposoby na złagodzenie problemu:		Liczba głosów "za"
	Odnawianie zasobów materialnych osób i zespołów kultywujących lokalne tradycje	15
	Organizacja imprez z udziałem osób i zespołów kultywujących lokalne tradycje	10
5	Słaby rozwój turystyki na obszarze "Między Prosną a Wartą"	21
Najczęściej wskazywane sposoby na złagodzenie problemu:		Liczba głosów "za"
	Budowa, remonty i modernizacja obiektów turystycznych	11
	Budowa produktów turystycznych w oparciu o lokalne zasoby	9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

4. Zbierano fiszki projektowe - instytucje JST, organizacje pozarządowe, samorządy, mieszkańcy i przedsiębiorcy (w tym potencjalni), a także osoby defaworyzowane miały możliwość zgłaszania fiszek do biura LGD, na których mogli opisywać problemy obszaru, potrzeby oraz działania, które chcieliby podjąć w przyszłości. Dzięki temu zebrano ważne dane wskazujące jakie działania w ramach LSR będą chętnie podejmowane przez beneficjentów. Fiszki i informacje na temat możliwości ich składania dostępne były na stronie internetowej LGD oraz w biurze LGD. Dodatkowo, pracownicy LGD informowali i zachęcali do ich składania na spotkaniach oraz telefonicznie.

5. Przeprowadzono konsultacje społeczne w formie 8 warsztatów - otwarte spotkania z mieszkańcami odbyły się na terenie każdej gminy. W celu umożliwienia uczestnictwa wszystkich osób w konsultacjach społecznych wykorzystane zostały kanały informacji zapewniające szerokie upublicznienie informacji o spotkaniach (ogłoszenia prasowe, spot w radio, kurendy, informacje na stronach internetowych, a także telefonicznie i metodą bezpośrednich kontaktów przez członków i pracowników LGD). Dzięki kolejnym zadaniom (burza mózgów, hierarchizacja, narzędzia diagnostyczne w formie tabeli, ankieta) udało się zebrać szereg informacji niezbędnych do opracowania kolejnych części LSR. Konsultacje były przeprowadzone w ten sposób, aby każda osoba z terenu LGD mogła wziąć w nich udział, dlatego odbywały się w każdej gminie, w różne dni tygodnia.

Tab. 6 Harmonogram przeprowadzonych spotkań w formie warsztatów.

Gmina	Data i godzina spotkania	Miejsce spotkania	Liczba uczestników
Klonowa	25.08.2015 godz. 12 ⁰⁰	Budynek Urzędu Gminy Klonowa	16
Bolesławiec	27.08.2015 godz. 12 ⁰⁰	Gminny Ośrodek Kultury w Bolesławcu	20
Czastary	31.08.2015 godz. 12 ⁰⁰	Budynek Urzędu Gminy Czastary	22
Galewice	03.09.2015 godz. 12 ⁰⁰	Budynek Urzędu Gminy Galewice	17
Lututów	04.09.2015 godz. 12 ⁰⁰	Budynek Urzędu Gminy Lututów	14
Łubnice	07.09.2015 godz. 12 ⁰⁰	Budynek Urzędu Gminy Łubnice	31
Sokolniki	09.09.2015 godz. 12 ⁰⁰	Budynek Urzędu Gminy Sokolniki	11
Wieruszów	10.09.2015 godz. 12 ⁰⁰	Budynek Urzędu Miejskiego w Wieruszowie	15

Źródło: Opracowanie własne

Podczas warsztatów przeprowadzono również badania ankietowe ich uczestników, które okazało się być niezwykle wydajnym źródłem informacji min. o potrzebach, problemach i aspiracjach mieszkańców obszaru objętego tworzoną LSR. W badaniu tym wzięło udział 112 uczestników warsztatów.

Wyniki badania prezentuje następująca tabela:

Tab. 7 Najważniejsze problemy obszaru "Między Prosną a Wartą" zdaniem uczestników konsultacji społecznych w formie 8 warsztatów.

5 najważniejszych problemów obszaru "Między Prosną a Wartą" zdaniem uczestników konsultacji społecznych w formie 8 warsztatów		Liczba głosów "za" uznaniem problemu za ważny
1	Utrudnienia w rozwoju przedsiębiorczości (podejmowanie i rozwój własnej działalności gospodarczej)	43
Najczęściej wskazywane sposoby na złagodzenie problemu:		Liczba głosów "za"
	Wspieranie finansowe podejmowanej i rozwijanej działalności gospodarczej	36
	Promocja dobrych praktyk z bardziej rozwiniętych regionów	18
2	Mało możliwości czynnego wypoczynku, rekreacji, sportu i innych form aktywnego spędzania czasu wolnego dzieci i dorosłych.	43
Najczęściej wskazywane sposoby na złagodzenie problemu:		Liczba głosów "za"
	Budowa, remonty i modernizacja obiektów sportowo rekreacyjnych	29

	Organizacja imprez o charakterze rekreacyjnym i sportowym	28
3	Mała wiedza o nowoczesnych technologiach i rozwiązaniach innowacyjnych w różnych dziedzinach życia	39
Najczęściej wskazywane sposoby na złagodzenie problemu:		Liczba głosów "za"
	Szkolenia	31
	Informacja i promocja	25
4	Małe możliwości podejmowania pracy jako głównego i dodatkowego źródła dochodu	31
Najczęściej wskazywany sposób na złagodzenie problemu:		Liczba głosów "za"
	Kursy i szkolenia organizowane w porozumieniu z potencjalnymi pracodawcami	15
5	Zanikanie lokalnych tradycji, zwyczajów i obrzędów, a także mała popularność tradycyjnych produktów lokalnych	30
Najczęściej wskazywane sposoby na złagodzenie problemu:		Liczba głosów "za"
	Odnawianie zasobów materialnych osób i zespołów kultywujących lokalne tradycje	21
	Organizacja imprez z udziałem osób i zespołów kultywujących lokalne tradycje	14

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

6. Uzupełniono skład Zespołu projektowego ds. opracowania LSR – o 17 liderów (wyłonionych podczas konsultacji społecznych) we wrześniu 2015 r. W jego skład wchodzi przedstawiciele sektora społecznego, gospodarczego (w tym rolnik), publicznego (w tym przedstawiciel Powiatowego Urzędu Pracy oraz wójt) i mieszkańcy. W ten sposób zespół projektowy reprezentują wszystkich mieszkańców obszaru.

7. Opracowano pozyskane informacje w postaci Raportów – do końca września 2015r.

- Raport z tradycyjnego badania ankietowego
- Raport z internetowego badania ankietowego
- Raport z konsultacji społecznych

8. Warsztaty „elitarnie” - spotkania zespołu projektowego ds. opracowania LSR – październik – grudzień 2015 r. Celem warsztatów było podsumowanie prac we wszystkich gminach, które stanowiły bazę do dalszych konsultacji i pracy nad SWOT-em. Dokonano scalenia materiałów zebranych w trakcie konsultacji społecznych i badań. Wszystkie zapisy zostały uporządkowane pod względem znaczenia jakie mają dla mieszkańców (wg wskazań uczestników warsztatów), zapisy marginalne zostały usunięte. W ten sposób powstała ujednoczona diagnoza obszaru, analiza SWOT, które wraz z listą problemów z propozycjami ich złagodzenia, stanowiły podstawę wyznaczenia celów strategii. W celu określenia celów strategii została zastosowana „metoda problemowa”. Na podstawie zebranych informacji utworzono drzewo problemów, na podstawie którego określono cele szczegółowe oraz cele ogólne strategii. Cele szczegółowe odnoszą się do zidentyfikowanych problemów kluczowych, a cele ogólne są odwróceniem dalekosiężnych, negatywnych następstw problemów wyłonionych podczas konsultacji. Wyłonione w ten sposób cele poddane zostały analizie w zakresie ich wpływu na rozwój obszaru objętego budowaną LSR w kontekście realizacji celów strategicznych dla działania M19 – *Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER PROW 2014-2020*. W oparciu o pozyskane informacje sformułowane zostały również przedsięwzięcia oraz wskaźniki realizacji strategii (wstępnie określone w trakcie konsultacji społecznych).

Na bieżąco omawiano, aktualizowano (o pozyskane informacje z kolejnych zastosowanych metod partycypacyjnych), dyskutowano oraz prowadzono działania zmierzające do nadania kształtu LSR. Dokonywano analizy przyjęcia bądź odrzucenia wniosków z konsultacji LSR.

10. Konsultacje online – grudzień 2015 r. Konsultacje były przeprowadzone po wypracowaniu kolejnych elementów LSR, tak aby wersja wypracowana na podstawie zebranych danych z innych metod konsultacyjnych, była również konsultowana przez społeczeństwo. Kolejne elementy LSR były zamieszczane na stronie internetowej LGD wraz z elektronicznym formularzem umożliwiającym przesyłanie uwag do opracowania. Informacja

o prowadzonych konsultacjach została zamieszczona na portalach lokalnych gazet oraz na stronie internetowej LGD.

11. Otwarte spotkanie konsultacyjne – 14 grudnia 2015 r. Zaproszenie na spotkanie zostało zamieszczone na stronie internetowej LGD. Podczas spotkania, które stanowiło ostatni etap konsultacji LSR zostały przeanalizowane zapisy wszystkich rozdziałów LSR, a uczestnicy spotkania mieli możliwość wnoszenia do nich uwag. Dzięki temu, możliwe było zebranie uwag do dokumentu i stworzenie w pełni uspołecznionej Strategii. W spotkaniu uczestniczyło 26 osób.

12. Punkt konsultacyjny w biurze LGD - należy zaznaczyć, że przez cały okres opracowywania LSR otwarte było biuro LGD. Dzięki temu osoby, które chciały skorzystać z pomocy, uzyskać informacje lub wziąć udział w tworzeniu LSR w inny sposób, mogły to uczynić za pośrednictwem telefonu, maila i/lub odwiedzając siedzibę LGD.

W poszczególnych częściach strategii w odpowiednich rozdziałach przedstawione zostały skutki i wyniki zastosowanych metod oraz uwzględniono wyniki badań własnych (tradycyjnych i internatowych) i ewaluacji. W wyniku zaangażowania społeczności lokalnej w przygotowanie LSR wyłoniła się lista spraw, które mieszkańcy uważają za warte realizacji. Są to kwestie ogólne jak przede wszystkim rozwijanie przedsiębiorczości, kultywowanie lokalnych zwyczajów i tradycji w tym produktów regionalnych czy zagospodarowanie terenu. Nierzadko pojawiały się konkretne propozycje szczegółowych działań, wśród których powtarzały się między innymi: tworzenie integracyjnych miejsc spotkań, w tym: przebudowa i doposażenie świetlic wiejskich, budowa placów zabaw i siłowni zewnętrznych, wsparcie dla kół gospodyń wiejskich i innych nieformalnych grup aktywnych mieszkańców, restauracji starych cmentarzy. Wszystkie wnioski zostały przeanalizowane i znajdują odzwierciedlenie w LSR w szczególności w przedsięwzięciach. Wykorzystując spotkania oraz inne metody przeprowadzono analizę potrzeb i potencjału obszaru w zakresie rozwoju ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb grup defaworyzowanych, analizę mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń, określono problemy istotne dla lokalnej społeczności, wypracowano propozycje celów strategii i dokonano ich analizy, wypracowano propozycje przedsięwzięć, które będą podstawą realizacji LSR oraz opracowano propozycje wskaźników. Ponadto mieszkańcy obszaru LGD wskazali, że grupami, którym w okresie programowania 2014-2020 należy udzielić największego wsparcia, są kobiety, niepełnosprawni, osoby 20-34 lata oraz osoby w wieku 50+. w związku z tym, priorytetem w najbliższych latach dla LGD będzie kształtowanie postaw przedsiębiorczości wśród młodzieży, kobiet, niepełnosprawnych i osób w wieku 50+ oraz przygotowanie ich do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz stymulowanie ich do zakładania działalności gospodarczej.

Przedstawione powyżej metody zaangażowania społeczności lokalnej w przygotowanie LSR, pozwoliły na zmobilizowanie szerokiego grona mieszkańców reprezentujących wszystkie sektory partnerstwa LGD. Dzięki zastosowaniu wielu metod i technik, mieszkańcy z powodzeniem mogli włączyć się w opracowywanie LSR zgodnie ze swoimi oczekiwaniami i preferencjami. Wynikiem tego, w proces budowy dokumentu strategicznego udało się również włączyć osoby defaworyzowane. Były to w szczególności kobiety oraz ludzie młodzi, którzy pytali o możliwości podjęcia działalności gospodarczej. Wśród tych osób byli absolwenci szkół średnich i wyższych.

II.2 Opis metod angażowania społeczności lokalnej w proces realizacji strategii z określeniem grup docelowych, do których metody te są skierowane

Zaangażowanie społeczności lokalnej w budowanie Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru „Między Prosną a Wartą” jest ważnym procesem uspołeczniania LSR 2014-2020, dlatego społeczność lokalna powinna mieć możliwość włączenia się również w proces realizacji strategii, nie tylko w roli beneficjentów. W związku z tym wypracowano metodykę uspołeczniania LSR w różnych momentach jej wdrażania tj. na etapie aktualizacji LSR, monitorowania i oceny realizacji strategii oraz opracowania i zmiany lokalnych kryteriów wyboru. Przedstawione poniżej metody są spójne z planem komunikacyjnym, sposobem prowadzenia monitoringu i ewaluacji, a także procedurą aktualizacji LSR i zmiany lokalnych kryteriów wyboru. W ramach opracowanej metodyki (dzięki zastosowanym, zróżnicowanym metodom i technikom) zagwarantowano udział wszystkich sektorów partnerstwa, w tym mieszkańców. Tak przemyślany schemat postępowania umożliwi również włączenie się społeczności lokalnej we wdrażanie LSR bez przeszkód i przy wykorzystaniu preferowanych przez siebie form.

Tab. 8 Metody angażowania społeczności lokalnej w proces realizacji LSR.

Etap procesu realizacji LSR	Zastosowane metody angażowania społeczności lokalnej	Grupa docelowa
Monitorowanie i ocena realizacji strategii	1. tradycyjne badania ankietowe (ankieta monitorująca)	wszyscy mieszkańcy
	2. internetowe badania ankietowe 3. warsztaty „elitarnie” – spotkania zespołu projektowego ds. opracowania LSR 4. punkt konsultacyjny w biurze LGD 5. otwarte spotkania konsultacyjne 6. konsultacje online	liderzy społeczności lokalnej pracownicy i wybrani członkowie LGD grupy defaworyzowane uwzględnione w działaniach strategii
Aktualizacja strategii	1. internetowe badania ankietowe	sektory: gospodarczy, społeczny i publiczny
Opracowanie i zmiana lokalnych kryteriów wyboru	2. warsztaty „elitarnie” – spotkania zespołu projektowego ds. opracowania LSR 3. punkt konsultacyjny w biurze LGD 4. otwarte spotkania konsultacyjne 5. konsultacje online	

Źródło: Opracowanie własne

II.3 Wskazanie i zwięzła charakterystyka planowanych metod animacji społeczności lokalnej

Szerszy opis planowanych działań i kampanii mających na celu włączenie społeczności lokalnej, jej animację oraz większe upodmiotowienie znajduje się w rozdziale Plan komunikacyjny niniejszej Strategii. Warto jednak zaznaczyć, że LGD przez cały okres wdrażania LSR 2014-2020 będzie podejmowało działania mające m.in. na celu:

1. podniesienie jakości realizowanych operacji i składanych wniosków,
2. pomoc osobom, które z różnych przyczyn nie są w stanie samodzielnie starać się o wsparcie z wdrażania LSR,
3. bieżącą analizę, identyfikację oraz motywowanie środowisk, które potencjalnie mogą być zainteresowane realizacją operacji z zakresu rozwoju lokalnego, a z jakichś względów tego nie robią,
4. aktywizację mieszkańców do włączenia się w szeroko rozumiany rozwój lokalny.

Powyższe działania będą realizowane poprzez:

1. bieżący monitoring i analizę osób, które składają wnioski, uczestniczą w doradztwie i/lub są zainteresowane wdrażaniem LSR – na podstawie prowadzonego monitoringu możliwe będzie rozpoznanie osób i grup, które nie włączają się we wdrażanie LSR i zaplanowanie podejmowania działań aktywizacyjnych,
2. prowadzenie stałego doradztwa w biurze LGD,
3. prowadzenie spotkań informacyjnych dla potencjalnych beneficjentów na temat wdrażania LSR, naborów wniosków oraz realizowanych operacji,
4. organizowanie spotkań dla lokalnych liderów,
5. stały kontakt ze wszystkimi sektorami partnerstwa i mieszkańcami poprzez spotkania bezpośrednie (w biurze), możliwość kontaktu telefonicznego, mailowego w sprawach związanych z wdrażaniem LSR i realizowaniem operacji,
6. uczestniczenie w wydarzeniach promocyjnych i informacyjnych dla mieszkańców całego obszaru LGD.

Rozdział III Diagnoza – opis obszaru i ludności

Tab. 9 Średnia liczba bezrobotnych obszaru LGD i Woj. Łódzkiego

Gmina	bezrobotni ogółem	osoby w wieku produkcyjnym	średnia liczba bezrobotnych
	ogółem		
	2013		
Łódzkie	151 626,00	1 568 769,00	9,7%
Klonowa	137,00	1 798,00	7,6%
Bolesławiec	163,00	2 606,00	6,3%
Czastary	201,00	2 512,00	8,0%
Galewice	329,00	3 962,00	8,3%
Lututów	245,00	2 878,00	8,5%
Łubnice	147,00	2 548,00	5,8%
Sokolniki	203,00	3 051,00	6,7%
Wieruszów	726,00	9 092,00	8,0%
Obszar LGD	2 151,00	28 447,00	7,6%

Źródło <http://stat.gov.pl> obliczenia własne

Wskaźnik bezrobocia na obszarze LGD **jest niższy** niż dla Woj. Łódzkiego.

Tab. 10 Średnia dochodów podatkowych na 1 mieszkańca gmin tworzących LGD i Woj. Łódzkiego

GMINA	Wskaźnik G na 2015 r (PLN)
Klonowa	847,16
Bolesławiec	655,30
Czastary	603,89
Galewice	725,18
Lututów	931,70
Łubnice	822,47
Sokolniki	779,65
Wieruszów	1 570,00
Suma G dla LGD	6 935,35
Średnia G dla LGD	866,92
Średnia G dla Woj. Łódzkiego	1 322,42

Źródło <http://stat.gov.pl> obliczenia własne

Średnia dochodów podatkowych gmin na 1 mieszkańca tworzących LGD **jest niższa** od takiej średniej dla Woj. Łódzkiego

Średnia liczba mieszkańców obszaru LGD w latach 2007- 2013 - 45 684 osoby.

Liczba mieszkańców obszaru LGD stan na 31.12.2013 - 45 242 osoby.

Tab. 11 Dochody podatkowe gmin na mieszkańca na przestrzeni ostatnich lat

Gmina	Dochody podatkowe gmin na mieszkańca		
	2010	2012	2014
	zł	zł	zł
województwo łódzkie	493,24	574,44	641,61
łódzkie - gminy miejsko-wiejskie	466,75	544,18	622,55
łódzkie - gminy wiejskie	531,52	627,87	722,71
Klonowa	429,40	476,50	538,93
Bolesławiec	181,41	235,22	236,80
Czastary	235,44	243,53	268,11
Galewice	193,90	240,34	311,57
Lututów	248,38	303,12	359,23
Łubnice	282,61	350,83	378,21
Sokolniki	286,57	388,24	335,29
Wieruszów	638,69	677,42	731,29

Źródło <http://stat.gov.pl> - opracowanie własne

Dochody podatkowe gmin są pochodną potencjału ekonomiczno – gospodarczego danego obszaru. Z tabeli wynika, że sytuacja gospodarcza obszaru LGD jest słabsza od średniej dla województwa łódzkiego. Na przestrzeni 4 lat nie zanotowano istotnego wzrostu dochodów podatkowych gmin. Miała na to wpływ również zła sytuacja gospodarcza w Polsce i na świecie.

Tab. 12 Podstawowe dane o strukturze ludności na obszarze objętym LSR - osoby w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym.

Gmina	0-19 lat			20-65 lat			powyżej 65		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
Klonowa	677	331	346	1 796	940	856	489	185	304
Bolesławiec	802	398	404	2 614	1 369	1 245	656	289	367
Czastary	876	445	431	2 506	1 298	1 208	571	213	358
Galewice	1 371	701	670	3 993	2 081	1 912	884	331	553
Lututów	1 030	532	498	2 924	1 513	1 411	691	262	429
Łubnice	925	447	478	2 544	1 364	1 180	662	229	433
Sokolniki	1 035	531	504	3 084	1 606	1 478	753	291	462
Wieruszów	3 106	1 596	1 510	9 218	4 627	4 591	1 951	764	1 187
<i>Razem</i>	9 822	4 981	4 841	28 679	14 798	13 881	6 657	2 564	4 093
<i>Udział procentowy</i>	21,8%			63,5%			14,7%		

Stan na 31.12.2014 r. Źródło <http://stat.gov.pl> - opracowanie własne

Średnia gęstość zaludnienia na obszarze „Między Prosną a Wartą” wynosi około 67 osób/ km². Wielkość ta jest niższa od średniej województwa, która w tym okresie wyniosła 139 osób/km².

1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR

LSR odnosi się do wszystkich mieszkańców obszaru jednak z uwagi na ograniczenia finansowe i zakres działań przewidziany w PROW 2014-2020 niektóre grupy są szczególnie istotne z punktu widzenia strategii.

Zostały określone następujące grupy defaworyzowane, które zostaną objęte interwencją w ramach LSR:

- Osoby 50+,
- Osoby młode (wchodzące na rynek pracy),
- Kobiety,
- Osoby niepełnosprawne.

Opis grup defaworyzowanych

Osoby 50+ - defaworyzowanie polega na małej możliwości zatrudnienia, w szczególności w przypadku utraty pracy. **W odniesieniu do tej grupy zostanie podjęta interwencja w obszarze podejmowania działalności gospodarczej i tworzenia miejsc pracy (zatrudniania tych osób).**

Osoby młode – defaworyzowanie polega na małej możliwości kierowania swoją karierą zawodową. Na obszarze LSR jest mała różnorodność firm i instytucji zatrudniających pracowników (co jest typowe dla obszarów wiejskich). W związku z tym osoby wchodzące na rynek pracy, które nie chcą podejmować pracy w branżach tu dominujących (przemysł drzewny i meblarski) lub posiadają specyficzne kwalifikacje, mają małe możliwości startu zawodowego. **W odniesieniu do tej grupy zostanie podjęta interwencja w obszarze podejmowania działalności gospodarczej i tworzenia miejsc pracy (zatrudniania tych osób).**

Za osoby wchodzące na rynek pracy zostały uznane osoby w wieku 20 do 34 lat.

Tab. 13 Osoby młode oraz w wieku 50+ aktywne zawodowo

Gmina	20-34			50-64		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
Klonowa	679	344	335	520	277	243
Bolesławiec	896	479	417	845	442	403
Czastary	912	478	434	798	406	392
Galewice	1 438	726	712	1 226	636	590
Lututów	1 068	561	507	942	480	462
Łubnice	939	533	406	761	383	378
Sokolniki	1 071	582	489	966	475	491
Wieruszów	3 246	1 675	1 571	3 036	1 427	1 609
Razem	10 249	5 378	4 871	9 094	4 526	4 568

Stan na 31.12.2014 r. Źródło <http://stat.gov.pl> - opracowanie własne

Tabela przedstawia liczbę osób, które zostaną objęte działaniami w ramach LSR. W odniesieniu do wszystkich mieszkańców obszaru osoby młode stanowią ok. 23 % natomiast osoby starsze ok. 20%.

Kobiety – defaworyzowanie polega na mniejszym niż w przypadku mężczyzn dostępie do zatrudnienia, na co wskazuje podany niżej współczynnik zatrudnienia. Na terenie objętym LSR jest dobrze rozwinięty przemysł drzewny i meblarski, gdzie z uwagi na charakter pracy w większości zatrudniani są mężczyźni. Kobiety znajdują pracę głównie w handlu i firmach krawieckich. Kobiet dotyczą też okoliczności wskazane w odniesieniu do osób młodych. Dodatkowo problem kobiet pogłębia trudne wejście na rynek po okresie macierzyństwa.

W odniesieniu do tej grupy zostanie podjęta interwencja w obszarze podejmowania działalności gospodarczej i tworzenia miejsc pracy.

W grupie tej nie została określona granica wiekowa, interwencją objęte będą wszystkie kobiety w wieku aktywności zawodowej.

Osoby niepełnosprawne – defaworyzowanie polega na mniejszym dostępie do wielu usług społecznych. Jednak w LSR skupiono się na ograniczonym dostępie do zatrudnienia. Diagnoza osób z niepełnosprawnością jest trudna ponieważ brak jest pełnych danych w zakresie populacji osób z niepełnosprawnością czy też w zakresie poszczególnych ich dysfunkcji. W województwie łódzkim, wyniki spisu ludności 2011 roku wykazały, że liczba osób z niepełnosprawnością wynosiła 333,8 tys., co stanowiło 13,1% ludności województwa (wg Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Wieruszowskim na lata 2014-2020).

Liczbę osób niepełnosprawnych na obszarze LGD można oszacować na **poziomie 5800 osób**. Są to osoby o zróżnicowanych dysfunkcjach, od lekkich – powodujących nieduże utrudnienia w egzystencji, do znacznych wymagających dużego wsparcia.

W LSR jako osoby niepełnosprawne uznaje się osoby z orzeczoną stopniem niepełnosprawności.

W odniesieniu do tej grupy zostanie podjęta interwencja w obszarze podejmowania działalności gospodarczej oraz tworzenia miejsc pracy przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych.

Uzasadnienie wyboru grup defaworyzowanych

Realizacja celu PROW 2014-2020 tj. „wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich” może być efektywnie realizowana przez wspieranie aktywności gospodarczej mieszkańców terenów wiejskich. Kierowanie pomocy w formie finansowania przedsięwzięć, które w późniejszym etapie generują przychody, wpływa na długofalową poprawę poziomu życia mieszkańców wsi. Zgodnie z poczuciem solidarności społecznej pomoc tą należy kierować do osób słabszych, ale jednocześnie mających potencjał i zasoby umożliwiające efektywne wykorzystanie tej pomocy. Wskazane grupy spełniają te warunki.

Interwencja w odniesieniu do grup defaworyzowanych polega na uwzględnieniu ich w kryteriach wyboru operacji i przyznaniu preferencji dla operacji uwzględniających ich interesy. Poprzez odpowiednią konstrukcję wskaźników rezultatu i produktu możliwe będzie badanie wpływu realizowanych operacji na poszczególne grupy.

Szczególną grupę stanowią osoby ubogie - defaworyzowanie polega na mniejszym dostępie do wielu usług społecznych, w tym do infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej. Powodem ubóstwa są patologie społeczne, ale również niskie dochody związane z niskimi kwalifikacjami. Ponieważ LSR nie podejmuje działań o charakterze pomocy społecznej, oddziaływanie na tą grupę będzie pośrednie, poprzez stworzenie warunków do uczestnictwa w inicjatywach społecznych (w tym podnoszących kompetencje), korzystania z możliwości zatrudnienia i korzystania z infrastruktury. Ponieważ wszystkie działania ujęte w LSR są skierowane również do osób ubogich nie jest planowane przyznanie tej grupie preferencji przy wyborze operacji, jak również ujęcie tej grupy we wskaźnikach celów i produktów.

2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości

Na obszarze LGD dominują zakłady zatrudniające małą liczbę pracowników (mikro i małe przedsiębiorstwa). Działają one głównie w branży przetwórstwa przemysłowego, są to w szczególności zakłady meblarskie i drzewne. Istotne znaczenie dla funkcjonowania tych zakładów ma dostęp na miejscu do surowców, głównie płyt wiórowych, wytwarzanych w Zakładzie Płyt Wiórowych Pfeleiderer Prospan S.A. w Wieruszowie.

Inną gałęzią przetwórstwa o silnej pozycji na terenie powiatu jest przetwórstwo mięsa. Zakładem o ugruntowanej i rozpoznawalnej marce jest firma „Agrecol” producent nawozów naturalnych. a także zakłady produkcyjne wyspecjalizowane w szyciu koszul męskich i bluzek damskich. Charakter gospodarki na obszarze LGD obrazują dane z poniższej tabeli.

Tab. 14 Liczba przedsiębiorstw wg skali zatrudnienia.

Gmina	Liczba pracowników				
	0 - 9	10 - 49	50 - 249	250 - 999	1000 i więcej
Klonowa	131	10	1	0	0
Bolesławiec	303	12	2	0	0
Czastary	251	14	1	1	0
Galewice	370	22	2	0	0
Lututów	322	17	2	0	0
Łubnice	280	14	1	0	0
Sokolniki	322	10	2	1	0
Wieruszów	1499	69	12	5	0
Razem	3478	168	23	7	0

Stan na 31.12.2014 r. Źródło <http://stat.gov.pl> - opracowanie własne

Tab. 15 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg branż

Stan na 31.12.2014 r. Źródło <http://stat.gov.pl>

L.P.	Gmina	Ogółem	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	górnictwo i wydobywanie	przetwórstwo przemysłowe	dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	budownictwo	handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	transport i gospodarka magazynowa	działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	informacja i komunikacja	działalność finansowa i ubezpieczeniowa	działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	edukacja	opieka zdrowotna i pomoc społeczna	działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	Pozostała działalność usługowa
1	Klonowa	107	5,9	14	1	20	0	12	26	14	0	3	4	0	6	1	1	2	1	2
2	Bolesławiec	247	9,5	10	1	34	1	31	100	19	7	1	6	0	9	3	6	5	2	12
3	Czastary	210	8,5	5	0	32	3	44	79	18	4	4	4	0	3	6	0	3	0	5
4	Galewice	315	7,9	12	0	60	2	60	97	26	7	2	4	2	12	1	0	13	3	14
5	Lututów	263	9,1	10	1	33	0	46	102	16	6	1	7	1	12	3	4	10	1	10
6	Łubnice	235	9,2	10	0	41	1	39	64	38	7	1	5	1	13	1	4	2	1	7
7	Sokolniki	242	7,9	9	0	40	0	37	87	28	9	3	3	0	7	1	5	6	0	7
8	Wieruszów	1239	13,8	19	2	182	1	161	457	94	24	19	21	6	86	21	19	58	5	64
Ogółem		2858	6,3	89	5	442	8	430	1012	253	64	34	54	10	148	37	39	99	13	121

Powyższa tabela wskazuje na główne obszary działalności gospodarczej prowadzonej przez małe przedsiębiorstwa. Uwagę zwraca liczny udział firm handlowych. Znaczna liczba przedsiębiorstw działa w branży przetwórstwa przemysłowego, są to głównie zakłady meblarskie. Istotne znaczenie dla obszaru LGD mają także firmy budowlane i transportowe. Uwagę zwraca też duża różnorodność rodzajów prowadzonej działalności. Jako uzupełnienie tych danych trzeba podać, że liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w województwie łódzkim wynosi 11,6 (w tym w gminach wiejskich 8,4, a miejsko-wiejskich 11,1). Sytuacja w tym zakresie na obszarze objętym LSR nie odbiega od średniej w województwie.

Obraz sytuacji gospodarczej obszaru LGD uzupełnia zestawienie wielkości gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą.

Tab. 16 Gospodarstwa rolne wg grup obszarowych użytków rolnych

Gmina	gospodarstwa indywidualne				
	do 1 ha włącznie	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 -15 ha	15 ha i więcej
Klonowa	41	115	221	117	73
Bolesławiec	199	259	161	51	52
Czastary	51	318	178	50	43
Galewice	174	498	245	65	43
Lututów	47	307	227	83	83
Łubnice	144	221	218	63	74
Sokolniki	129	356	199	48	41
Wieruszów	236	439	210	82	46
Razem	1021	2513	1659	559	455

Stan na rok 2010 r. Źródło <http://stat.gov.pl>

Szczególną uwagę zwraca duża liczba gospodarstw o powierzchni 1-10 ha oraz stosunkowo niewielka o powierzchni powyżej 10 ha, a także duża liczba gospodarstw do 1 ha. Sytuacja taka powoduje, że efektywność gospodarowania na obszarze LGD jest niska, wskazując, że w najbliższym czasie musi nastąpić odchodzenie osób z rolnictwa, lub zwiększenie skali działalności pozarolniczej.

Można stwierdzić, że główne branże dla rozwoju obszaru LGD to przemysł drzewny i meblarski. Jednak w kontekście realizacji LSR kluczowe znaczenie ma różnorodność działalności prowadzonej przez mikro i małe przedsiębiorstwa. W tym zakresie trudno wskazać na jedną dominującą branżę. Można prognozować, że rozwijać będą się branże: handlowa, usługi budowlane i transportowe. Prognoza ta ma oparcie w zapytaniach kierowanych do LGD na spotkaniach konsultacyjnych oraz w trakcie spotkań w biurze LGD.

Tab. 17 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2013 roku w powiecie wieruszowskim

(bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób)

Obszar	Ogółem	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Przemysł i budownictwo	Handel; naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości oraz pozostałe usługi
województwo łódzkie	3510,20	4315,63	3522,00	3117,17	3649,50
powiat wieruszowski	2722,07	1702,60	2468,16	2226,10	3485,95

Źródło: Województwo Łódzkie Podregiony Gminy Powiaty 2014

Uwaga. Dane o wynagrodzeniach są dostępne na poziomie powiatów. Z uwagi na podobne uwarunkowania wysokość wynagrodzenia w Gminie Klonowa nie odbiega od wartości dla powiatu wierszowskiego.

Uwagi i wnioski do tabeli

- Nie podano płac w mikroprzedsiębiorstwach z powodu braku dostępności takich danych. Można jednak domniemywać, że są one na podobnym poziomie.
- Uwagę zwraca znacznie niższy poziom wynagrodzeń na obszarze LSR w porównaniu ze średnimi dla województwa łódzkiego w rolnictwie, przemyśle i handlu.
- Wynagrodzenia z kolumny ostatniej dotyczą osób o wyższych kwalifikacjach wykonujących zawody wymagające specyficznych kwalifikacji. Okazuje się, że wynagrodzenia takich osób są zbliżone do średniej wojewódzkiej. W kontekście LSR informacja ta wskazuje na potencjał w zakresie podejmowania działalności gospodarczej w tym obszarze.

3. Opis rynku pracy

Tab. 18 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci

Gmina	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
	2013	2013	2013	2014	2014	2014
	%	%	%	%	%	%
Klonowa	7,6	5,9	9,6	5,7	4,0	7,6
Bolesławiec	6,3	5,8	6,8	4,0	3,5	4,5
Czastary	8,0	6,8	9,4	6,3	5,6	7,2
Galewice	8,3	7,3	9,5	6,4	6,4	6,5
Lututów	8,5	8,2	8,9	6,2	6,1	6,2
Łubnice	5,8	4,8	6,9	4,2	3,6	5,1
Sokolniki	6,7	5,8	7,7	5,9	5,3	6,7
Wieruszów	8,0	6,4	9,8	6,4	5,2	7,7
Województwo łódzkie	9,7	9,4	9,9	8,1	7,8	8,5

Źródło <http://stat.gov.pl>

Tab. 19 Liczba bezrobotnych (dane przybliżone ± 10 osób)

Gmina	ogółem	mężczyźni	kobiety
	2014		
	osoby	osoby	osoby
Klonowa	100	40	60
Bolesławiec	100	50	50
Czastary	160	80	80
Galewice	260	140	120
Lututów	180	100	80
Łubnice	110	50	60
Sokolniki	180	90	90
Wieruszów	580	260	320
Razem	1670	800	860

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z <http://stat.gov.pl> ;

Z powyższych danych wynikają następujące wnioski:

- **Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (wskaźnik bezrobocia) na 31.12.2013 roku we wszystkich gminach, a co za tym idzie na obszarze LSR był mniejszy niż ten wskaźnik dla województwa łódzkiego,**
- W 2014 roku nastąpił spadek wskaźnika bezrobocia, co oznacza spadek bezrobocia,
- Wskaźnik bezrobocia wśród kobiet jest wyższy we wszystkich gminach, **co potwierdza defaworyzację kobiet w tym obszarze.**

Sytuacja na rynku pracy na obszarze LSR nie jest zła jeżeli chodzi o liczbę miejsc pracy, jednak z uwagi na małą różnorodność branż poszukiwani są pracownicy w zawodach związanych z przetwórstwem drewna i produkcją mebli lub w transporcie, jest to praca głównie dla mężczyzn. Kobiety są zatrudniane na stanowiskach związanych z krawiectwem lub w handlu.

Stwarza to niekorzystną sytuację dla osób mających inne preferencje zawodowe lub kwalifikacje zawodowe na poziomie wyższym. Część z nich opuszcza miejsce zamieszkania lub pozostaje bez zatrudnienia. Grupą pozostającą poza rynkiem pracy są również osoby, które kontynuują naukę po szkole średniej. Większa część z tej grupy po zakończeniu edukacji przenosi się do innych, większych ośrodków, nie znajdując odpowiedniej dla siebie pracy. Szczególną cechą osób młodych jest mobilność i skłonność do poszukiwania pracy poza miejscem zamieszkania.

Inna sytuacja jest wśród osób starszych (powyżej 50 roku życia). Część z tych osób posiada świadczenia społeczne (renty, i inne świadczenia). Niektórzy (głównie kobiety) zajmują się gospodarstwem domowym. Podejmują także różne prace sezonowe i dorywcze. Osoby z tej grupy są mało mobilne i nie są skłonne poszukiwać zatrudnienia poza miejscem zamieszkania. Z uwagi na uzyskiwane dochody rzeczywista sytuacja tych osób nie znajduje odzwierciedlenia w statystykach dot. bezrobocia. Istotnym problemem tych osób są niskie dochody.

Poza rynkiem pracy jest też grupa osób, które nie podejmują starań w kierunku uzyskania pracy. Korzystają z pomocy społecznej i uzyskują dochody wykonując drobne prace dorywcze.

4. Sektor społeczny

Tab. 20 Liczba stowarzyszeń rejestrowych w podziale na rodzaj działalności na obszarze LSR

Rodzaj działalności	Liczba stowarzyszeń	W tym o statusie OPP
ochotnicza straż pożarna	60	1
działalność na rzecz rozwoju miejscowości	17	1
Działalność kół gospodyń <i>w tym na rzecz zachowania dziedzictwa</i>	5	0
działalność hobbystyczna <i>w tym kulturalna</i>	8	2
Inne	43	2
Razem	133	6

Stan na 10.12.2015. Źródło Rejestr KRS - opracowanie własne

Uwagę zwraca duża liczba ochotniczych straży pożarnych i stowarzyszeń na rzecz rozwoju miejscowości. Istotne jest, że te organizacje mogą otrzymywać dotacje, w tym dofinansowanie w ramach LSR. Niektóre z nich otrzymały już wsparcie w ramach LEADER-a 2007-2013. Taki stan stwarza korzystną sytuację w kontekście realizacji PROW w nowym okresie programowania.

Społeczność lokalną na obszarze LSR cechuje aktywność przejawiająca się w działalności podmiotów sektora porządowego, a także działalności grup nieformalnych. Działają tu koła myśliwskie, wędkarskie, organizacje promujące walory historyczne, organizacje prowadzące szkoły, ochotnicze straże pożarne, uczniowskie zespoły sportowe, zespoły regionalne, chóry. **Ich działalność w małym stopniu przekłada się jednak na rozwój współpracy**

i budowę kapitału społecznego. Organizacje tworzą stosunkowo wąskie grona osób, podejmując inicjatywy dotyczące głównie swoich członków i najbliższego otoczenia. W okresie realizacji LEADER – 2007-2013 dzięki oddziaływaniu LGD „Między Prosną a Wartą” nastąpiło zwiększenie aktywności i skłonności do współpracy tych podmiotów. Stanowi to dobry punkt wyjścia działań w ramach PROW 2014-2020.

Na obszarze LGD organizowane są również imprezy plenerowe i integracyjne inicjowane przez samorządy gminne, jednak w działania te nie angażują mieszkańców w trakcie ich przygotowania. Wyjątkiem są dożynki, w których przygotowanie włączają się osoby i zespoły zajmujące się pielęgnowaniem tradycji (zachowaniem zwyczajów, obrzędów i strojów).

Na terenie LGD istnieją również grupy nieformalne, które samodzielnie nie mogą otrzymywać dofinansowania, jednak ich działalność może być wspierana poprzez organizacje w strukturach których te grupy są umocowane. LGD „Między Prosną a Wartą” współpracowała już z takimi grupami, poprzez udział niektórych z nich w różnych przedsięwzięciach (np. wspólny udział w Jarmarku Wojewódzkim w Łodzi, w dożynkach, w Smakach Ziemi Łódzkiej).

Wg danych własnych LGD na obszarze LSR działa 18 nieformalnych kół gospodyń wiejskich.

5. Problemy społeczne

Obszar 8 gmin należących do „Między Prosną a Wartą” -- LGD charakteryzuje się występowaniem negatywnych zjawisk demograficznych typowych dla całego województwa i kraju. Do wspólnych problemów całego obszaru objętego LSR należy zaliczyć: migrację, w tym szczególnie migrację zagraniczną i starzenie się społeczeństwa. Problem migracji zagranicznych występuje we wszystkich 8 gminach obszaru. Nakłada się na to również ujemny przyrost naturalny. Wg danych GUS (www.stat.gov.pl – *Bank Danych Lokalnych*) przyrost naturalny na terenach wiejskich 7 gmin LGD należących do powiatu wierszowskiego wyniósł :

- w roku 2013: –1,0,
- w roku 2014: –0,7.

Prognozy wskazują na dalsze wyludnianie się obszaru w ciągu najbliższych 20 lat. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2035 roku Powiat Wierszowski zamieszkaany będzie przez niewiele ponad 38 tysięcy osób.

Tab.21 Stan obecny i prognoza demograficzna ludności w Powiecie Wierszowskim

Rok	2012	2020	2025	2030	2035
Liczba ludności	42281	41142	40437	39446	38259

Źródło: Dane Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych, 2013.

Jest to spowodowane wspomnianą migracją ludzi młodych, a także problemami ekonomicznymi, w szczególności niskimi dochodami. Są one przyczyną innych następstw, jak np. brak możliwości samodzielnego zamieszkania młodych rodzin.

Pomimo aktywności w obszarze ekonomicznym uzyskiwanie satysfakcjonujących dochodów jest bardzo trudne. Dotyczy to głównie opisanych już grup defaworyzowanych.

Pomimo poprawy na rynku pracy są ciągle osoby dotknięte bezrobociem, szczególnie osoby o niskich kwalifikacjach i osoby niepełnosprawne. Niepełnosprawność, w szczególności w stopniu umiarkowanym i znacznym jest też barierą w zatrudnieniu.

Sytuacja taka prowadzi do ubóstwa. Wskaźnikiem problemów społecznych może być liczba świadczeń udzielonych podopiecznym instytucji opieki społecznej. Obrazuje to poniższa tabela.

Tab. 22 Liczba świadczeń

Gmina	Liczba udzielonych świadczeń rodzinom											
	Razem			w tym z powodu:								
				Ubóstwo			Bezrobocie			Niepełnosprawność		
	2010	2012	2014	2010	2012	2014	2010	2012	2014	2010	2012	2014
Bolesławiec	104	83	80	73	58	59	37	37	25	34	33	29
Czastary	103	97	115	91	91	93	46	44	58	26	30	29
Klonowa	161	107	106	95	79	61	39	32	28	26	22	14
Galewice	91	87	135	52	85	105	43	52	58	34	41	43
Lututów	232	186	146	182	148	105	71	68	47	21	26	34
Łubnice	92	96	93	55	62	55	44	45	36	27	23	32
Sokolniki	138	145	115	125	123	94	65	70	52	19	20	20
Wieruszów	384	388	360	276	251	232	243	253	211	114	126	104
Razem	1305	1189	1150	949	897	804	588	601	515	301	321	305

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z gminnych ośrodków pomocy społecznej.

Uwagę zwraca w miarę stały poziom świadczeń na przestrzeni ostatnich 4 lat. W opinii pracowników instytucji z obszaru pomocy społecznej pomoc dotyczy głównie osób mało zaradnych, które pomimo prób ich aktywizacji nie podejmują aktywności w kierunku poprawy swojej sytuacji. Niniejsza LSR koncentruje się w dużej mierze na bezpośrednim wsparciu inicjatyw gospodarczych, co wyklucza możliwość interwencji w obszarze pomocy społecznej. Dlatego interwencja wobec osób ubogich polega głównie na promocji aktywności w różnych obszarach życia społecznego, co ma wpływ również na aktywność w zakresie poprawy swojej sytuacji ekonomicznej. Ważne jest też szerokie prezentowanie możliwości uzyskania wsparcia na przedsięwzięcia gospodarcze. Istotna dla tych osób jest również poprawa dostępności ogólnodostępnej infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej.

Na terenie obszaru objętego LSR istnieją różnorodne obiekty kulturalne, rekreacyjne i sportowe. Należą do nich biblioteki gminne, gminne ośrodki kultury, świetlice wiejskie, place zabaw, siłownie, boiska sportowe itp. Są one ogólnodostępne. Nie występują więc ograniczenia dostępu do tej infrastruktury dla osób uboższych. Jednak barierą dostępu jest mała aktywność tych osób. W znacznym stopniu jest to spowodowane dużym zaangażowaniem w zapewnienie środków na podstawowe potrzeby.

6. Wewnętrzna spójność obszaru (inna niż spójność przestrzenna)

Obszar „Między Prosną a Wartą” jest spójny nie tylko przestrzennie, ale również w innych obszarach. w szczególności jest spójny etnicznie, historycznie, kulturowo, ekonomicznie i osadniczo. Obszary te mają szczególne znaczenie w kontekście realizacji celów LSR, odnoszą się one bowiem do sfery zachowania dziedzictwa lokalnego (związanego z historią i kulturą) oraz sfery ekonomicznej.

Początki osadnictwa w rejonie Wieruszowa sięgają dziesięciu tysięcy lat wstecz.. W widłach rzek Niesób i Proсна znajdują się wały obronne grodziska pochodzącego z czasów kultury łużyckiej. Ptolemeusz Klaudiusz w dziele „Nauka geograficzna” (II w n.e.), nanosząc szlak bursztynowy, zaznaczył na mapie dwie miejscowości na linii rzeki Proсны – Arsonium i Calisia. Tę pierwszą miejscowość stanowił zapewne gród, na bazie, którego powstał późniejszy Wieruszów. Szlak bursztynowy wg opisu Ptolemeusza przebiegał przez cały niemal dzisiejszy obszar LSR. **Wśród mieszkańców obszaru pojęcie szlaku bursztynowego jest znane**, powszechne jest utożsamianie z nim terenów, które dziś właśnie stanowią obszar objęty LSR. Szlakiem Prometeusza podążał św. Wojciech do Gniezna na dwór króla Bolesława Chrobrego. Zgodnie z miejscową tradycją odprawiał on msze święte

w pogańskim świętym gaju w Cieszęcinie i pozostawił tam na dębnię krzyż. W miejscu pogańskiego gaju powstała świątynia katolicka, która dziś jest Sanktuarium Świętego Wojciecha. **Tradycja ta i kult św. Wojciecha jest na tyle silna i** jak wierzą mieszkańcy (i potwierdzają historycy) prawdziwa, że Episkopat Polski wyraził zgodę na przeniesienie z Gniezna do Cieszęcina części relikwii św. Wojciecha. Corocznie do tego Sanktuarium pielgrzymują wierni z parafii położonych w niewielkiej odległości, na obszarze objętym LSR.

Duże znaczenie dla obszaru objętego LSR miał Kongres Wiedeński w 1815r. i ustalenie granicy na rzece Prośnie i Niesobie pomiędzy Prusami i Rosją. Odtąd obszar ten w większości leżał po stronie rosyjskiej i tylko niewielka jego część pozostała po stronie pruskiej. Obszar LSR stał się wtedy obszarem przygranicznym, na jednej z najważniejszych w ówczesnym świecie granic. Do dziś okolice Prośny usiane są niewielkimi, wystającymi z ziemi metalowymi lub kamiennymi słupami granicznymi. Niektóre z nich znajdują się przy szlakach rowerowych. **Wciąż żywe są opowieści i legendy o życiu „przy granicy”.**

W 1918 cały obszar objęty LSR wrócił w skład odrodzonej Rzeczypospolitej Polskiej. Do czasu II wojny światowej ważną grupę społeczną stanowiła ludność żydowska, wyniszczona jednak całkowicie w czasie okupacji niemieckiej.

Po II wojnie cały obszar wszedł w skład Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, nie miały miejsca żadne masowe migracje ludności. Stąd obszar LGD cechuje się **spójnością etniczną**, nie ma tu mniejszości narodowych.

Spółczesność **charakteryzuje się jednorodnością kulturową**, jest oparte o **wspólną tożsamość społeczną**. Istnieją tu dobra kultury niematerialnej, pielęgnowane i przenoszone w łańcuchu pokoleniowym przez lata legendy, opowieści, obrzędy i tradycje, jak i materialnej, w szczególności architektura sakralna.

Istniejące zasoby gospodarcze na obszarze LGD powstały głównie na skutek własnej aktywności i zaangażowaniu mieszkańców. Poza wspomnianym zakładem płyt wiórowych i zakładem meblowym Helvetia Meble, nie było tutaj dużych inwestycji związanych z tworzeniem licznych miejsc pracy.

Duża grupa mieszkańców obszaru utrzymuje się z rolnictwa, pracy najemnej i stosunkowo niedużej działalności gospodarczej. Dochody tej grupy są stosunkowo małe. W odniesieniu do tej grupy można mówić o **spójności ekonomicznej**. Osoby te są zainteresowane wzrostem istniejących i uzyskiwaniu dodatkowych dochodów.

Obszar jest **spójny też pod względem osadniczym**, tj. typem zabudowy mieszkalnej. W tym zakresie dominują wsie z zabudową zagrodową oraz osiedlową (wyjątkiem są osiedla bloków wielkopłytowych w Wieruszowie). Taki rodzaj osadnictwa jest powiązany z siecią dróg lokalnych. Konieczność codziennego przemieszczania się mieszkańców stanowi specyfikę obszaru LSR.

Opisana sytuacja powoduje, że potrzeby mieszkańców obszaru w wielu kategoriach są podobne. Wykazały to również konsultacje społeczne, a w szczególności wynikające z nich problemy kluczowe.

Spójność obszaru w różnych aspektach jest bardzo istotna w kontekście skuteczności oddziaływania LSR. Znacznie zwiększa szanse na osiągnięcie celów strategii, poprzez istnienie dużych grup potencjalnych beneficjentów operacji.

7. Opis dziedzictwa kulturowego

Na terenie obszaru LGD znajdują się obiekty świadczące o historii tego obszaru, stanowią one dziedzictwo materialne. Poprzez swój związek z historią wpływają na tożsamość kulturalną mieszkańców obszaru.

- 1) **Wieruszowski rynek wraz z parkiem miejskim** Wieruszowski rynek stanowi relikwii średniowiecznego układu urbanistycznego oraz ściśle centrum miasta. W centrum parku miejskiego stoi pomnik św. Floriana z 1990 r. oraz pomnik przyrody – lipa srebrnolistna.
- 2) **Główna ulica Wieruszowa – ul. Warszawska** stanowi główną reprezentacyjną ulicę miasta Wieruszowa.
- 3) **Klasztor oo. Paulinów i Kościół pw. Zesłania Ducha Św. w Wieruszowie** - w 1401 r. sędzia wieluniński Bernard Wierusz ufundował klasztor i sprowadził oo. Paulinów do Wieruszowa. Kościół wzniesiony w stylu barokowym został ukończony w 1676 r. Wnętrze świątyni składa się m.in. z zespołu dziewięciu barokowych ołtarzy rzeźbionych w drewnie, rokokowy prospekt organowy, stalle z 1682 r. z malowidłami na zapieckach, a także pomalowanych na czarno ołtarzy z 2. poł. XVII w. Najcenniejszym zabytkiem świątyni jest słynący łaskami obraz Miłosierdzia Bożego, zwany również obrazem Pana Jezusa Pięciorańskiego oraz obraz Matki Boskiej Częstochowskiej namalowany na desce.
- 4) **Zespół dworsko – parkowy Szczanieckich w Lubczynie** - Dominantę zespołu stanowi neoklasycystyczny dwór z 1913 r. z tarasami od wschodu i północy, kryty dachem łamanym z facjatkami. Dwór w Lubczynie otoczony jest zabytkowym parkiem. Obecnie dwór jest siedzibą ośrodka łowieckiego „Pałac – Lubczyzna”, nastawionego głównie na turystykę myśliwską i agroturystykę.

- 5) **Kościół pw. św. Michała w Wyszanowie** - neoromański kościół z kwadratową wieżą wzniesiony w 1842 r. We wnętrzu znajduje się późnogotycka rzeźba św. Barbary z ok. 1510 r. oraz trzy ołtarze, chrzcielnica i późnobarokowy prospekt organowy z 2. poł. XVIII w.
- 6) **Pomnik projektu Alfonsa Nowaczyka z 1971 r. w Wyszanowie** wzniesiony w miejscu egzekucji mieszkańców wsi Wyszanów, Mikorzyn i Torzeniec, dokonanej przez żołnierzy Wehrmachtu we wrześniu 1939 r.
- 7) **Kościół pw. Świętej Trójcy w Węglewiczach** Jednonawowy, wykonany z drewna modrzewiowego kościół wzniesiony został w latach 1808 – 1810 r. za intencją Jana Gwalberta Karśnickiego – stolnika ostrzeszowskiego, działacza obozu patriotycznego w czasie Sejmu Wielkiego i Insurekcji Kościuszkowskiej. Ołtarz główny usytuowany jest w prezbiterium, składający się z rzeźb: ukrzyżowanego Chrystusa, Matki Bolesnej i św. Jana. Zwieńczeniem ołtarza jest naścienne malowidło przedstawiające Boga Ojca, które wraz ze srebrzystą gołębicą, umieszczoną nad rzeźbą Chrystusa, nawiązują do wezwania kościoła – Świętej Trójcy.
- 8) **Pałac w Węglewiczach** –Klasycyistyczny pałac będący niegdyś siedzibą rodziny Ormontowskich, wzniesiony został na przełomie XIX i XX stulecia. Wokół pałacu rozciąga się park, w którym pośród starodrzewu rosną dwa klony pospolite o obwodach 360 cm i 300 cm oraz dąb szypułkowy o obwodzie 420 cm.
- 9) **Kościół pw. św. Wojciecha w Cieszęcinie** Kościół parafialny wzniesiony w 1789 r. Podczas II wojny światowej został obrabowany i zamknięty. Jest to budowla drewniana, orientowana, konstrukcji zrębowej. W dniu 19 kwietnia 1995 r. świątynię w Cieszęcinie podniesiono do rangi Diecezjalnego Sanktuarium św. Wojciecha dla Diecezji Kaliskiej.
- 10) **Grodzisko i kościół pw. św. Rocha w Kuźnicy Skakawskiej** Drewniany, jednonawowy, kryty gontem kościół filialny pw. św. Rocha powstał w 1746 r. Wewnątrz mieści się późnorenesansowy ołtarz główny z 1. poł. XVII w., cztery barokowe rzeźby na belce tęczowej, oraz polichromia z ok. XIX w.
- 11) **Kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła w Lututowie** Wewnątrz mieści się cenny obraz Matki Boleskiej z 1639 r. oraz tablica epitafijna Biernackich z wmurowaną kulą armatnią z 1812 r. Kościół parafialny wybudowano w latach 1910 – 1917 r. w stylu neoromańsko – mauretańskim wg projektu z 1907 r. architekta Jarosława Wojciechowskiego.
- 12) **Dawna synagoga w Lututowie** Gmina żydowska powstała w Lututowie ok. poł. XIX w. w roku 1856 mieszkało tutaj 135 Żydów, a w 1921 r. odnotowano już 1466 mieszkańców wyznania mojżeszowskiego. Dziś pamiątką po lututowskich Żydach jest dawna synagoga wzniesiona z cegły w poł. XIX w. Po roku 1945 przebudowana została na kino oraz kirkut – cmentarz żydowski o powierzchni 1,5 ha założony w poł. XIX w. Obecnie zniszczony i pozbawiony nagrobków.
- 13) **Zespół pałacowo – parkowy Taczanowskich w Lututowie** składa się z dawnego pałacu Taczanowskich – piętrowa murowana budowla wzniesiona w stylu klasycystycznym, z czterokolumnowym jońskim portykiem w elewacji frontowej oraz park podworski. Obok stoją dawne zabudowania folwarczne, w tym klasycystyczny spichlerz wzniesiony ok. 1800 r. Pałac obecnie stanowi Zespół Szkół Rolniczych im. W. Baranowskiego. w Szkolnej Izbie Pamięci warto zobaczyć m.in. drewnianą rzeźbę św. Jana Nepomucena z 2. poł. XIX w.
- 14) **Kościół cmentarny pw. św. Małgorzaty w Piaskach** Drewniany kościół, pokryty gontem wzniesiony został w 1781 r. We wnętrzu znajduje się ołtarz główny z obrazem z XVIII stulecia. Na cmentarzu w Piaskach znajdują się liczne zabytkowe mogiły i grobowce z 2. poł. XIX w. oraz groby poległych za Ojczyznę podczas obu wojen i w powstaniach śląskich. Odnaleźć tu można również ogrodzone kutym parkanem groby prawosławne – w jednym z nich pochowano rosyjskiego gen. Poznańskiego.
- 15) **Izba muzealna w Bolesławcu** usytuowana jest przy ścieżce prowadzącej do ruin zamku w Bolesławcu. We wnętrzu pawilonu zobaczyć można ciekawe eksponaty archeologiczne odnalezione w obrębie ruin zamku, w tym cenny zespół kafli pochodzących z XVI w.
- 16) **Ruiny zamku w Bolesławcu** Pierwszy drewniano – ziemny zamek wybudował już w roku 1268 założyciel osady Bolesławiec – Bolesław Pobożny, książę kaliski. Obecnie możemy zwiedzać ruiny późniejszego zamku wystawionego przez Kazimierza Wielkiego w latach 1335 – 1338. Zamek miał pełnić funkcję nadgranicznej fortalicji broniącej dostępu do Wielkopolski od strony Śląska. Wzniesiono go w widłach rzeki Proсны, w miejsce istniejącego tu wcześniej prawdopodobnie drewnianego grodu. Do dnia dzisiejszego przetrwała ośmioboczna wieża – ceglany stołp o wysokości 22 metrów oraz fragmenty murów obwodowych.
- 17) **Kościół pw. św. Trójcy w Bolesławcu** Murowany trójnawowy kościół wzniesiony w stylu barokowym. Jego budowę rozpoczęto w 1676 r. z inicjatywy ówczesnego starosty bolesławieckiego – Mikołaja Zebrzydowskiego. Nawy boczne dobudowano w XVIII w. w bryle świątyni uwagę przykuwa fasada frontowa, podzielona gzymsami na cztery kondygnacje i przyozdobiona ślepymi wnękami i wolutami. Wewnątrz

dominuje wyposażenie barokowe z XVIII w. W kruchcie znajdują się epitafia dziekanów wieruszowskich – R. Dobrzelewskiego, J. Szeligowskiego i Mieńcuckiego.

- 18) **Kościół pw. św. Mikołaja w Chróście** Drewniany kościół został wzniesiony w 1734 r. W 1919 r. rozbudowano jego nawę i dobudowano kruchtę. Świątynia w Chróście jest dość typową budowlą sakralną z 1. poł. XVIII w. We wnętrzu znajduje się ołtarz z 1928 r. oraz szereg elementów starszego wyposażenia pochodzącego z XVIII i XIX w. Przed kościołem stoi murowana brama – dzwonnica z początku XX w. oraz pomnik upamiętniający śmierć parafian poległych w latach 1939 – 1945.
- 19) **Prawosławna cerkiew z końca XIX w. w Chróście** Murowana cerkiew z końca XIX w. W 2006 r. została przekazana parafii prawosławnej z Częstochowy. Obecnie jest w trakcie remontu.
- 20) **Pałac Łopuchinów w Chróście** Neogotycki pałac powstał w 2. poł. XIX w. za sprawą gen. Łopuchina, którego teść – generał lejtnant Krasnokuckij – otrzymał tutejszy majątek za zasługi w tłumieniu powstania styczniowego. w 20 – lecie m. w. utworzono tu szkołę rolniczą dla dziewcząt. Obecnie pałac służy jako Dom Pomocy Społecznej „Chróście – zamek”
- 21) **Kościół pw. św. Katarzyny w Wójcinie** wzniesiony w latach 1914 – 1920. We wnętrzu tej murowanej świątyni znajdują się ciekawe rzeźby z XVII stulecia. Na fasadzie świątyni wsi tablica pamiątkowa ku czci 16 osób poległych w latach II wojny światowej. Na ścianie północnej umieszczono tablicę z datami 1459 – 1959, upamiętniającą 500 – lecie parafii wójcińskiej. Obok kościoła, na cokole stoi figura Matki Boskiej z 1903 r.
- 22) **Kościół pw. Wniebowzięcia N.M.P. w Łubnicach** wzniesiony ok. XV w. W XVIII i XIX stuleciu – kilkakrotnie go modyfikowano. Budowla murowana, jednonawowa z niższym prezbiterium, zamkniętym wielobocznie oraz czworoboczną wieżą drewnianą z XVIII w. krytą gontowym hełmem. Dach świątyni wieńczy barokowa wieżyczka na sygnaturę. We wnętrzu znajduje się głównie barokowe wyposażenie z XVII stulecia, w tym ołtarze – główny i boczne z 2. poł. XVII w. Szczególną uwagę przykuwa umieszczony w głównym ołtarzu późnogotycki tryptyk z XVI stulecia. Na zewnątrz znajduje się tablica upamiętniająca 19 osób poległych w latach 1939 – 1945. Obok świątyni stoi murowana plebania z 1. poł. XX w.
- 23) **Kościół pw. św. Jakuba Apostoła w Dietrzkowicach** - murowany kościół wzniesiony w 1884 r. Umieszczone wewnątrz ołtarze pochodzą z poprzedniego kościoła. Na chórze zamieszczone są herby rodowe rodziny Rappardów – właścicieli Łubnic i Dietrzkowic.
- 24) **Kościół pw. św. Rocha Wyznawcy w Radostowie Drugim** Poświęcenie wybudowanego kościoła nastąpiło w sierpniu 1939 r. W głównym ołtarzu świątyni znajduje się obraz z wizerunkiem Matki Boskiej Częstochowskiej oraz św. Rocha-przedstawiającym patrona kościoła. Ciekawym elementem wieńczącym nawę ołtarzową jest symboliczne ukazanie Bożej Opatrzności. Kościół w Radostowie jest kościołem trzynawowym. w nawie bocznej lewej usytuowany jest ołtarz ku czci św. Izydora Oracza – patrona rolników. Na tymże ołtarzu w bocznych kwaterach przy wizerunku św. Stanisława Kostki usytuowane zostały średniej wielkości figury św. Antoniego Paderewskiego i św. Rocha Wyznawcy.
- 25) **Kościół pw. św. Bartłomieja w Żdżarach** drewniany kościół wzniesiony w 1768 r. We wnętrzu świątyni zachował się późnorenansowy ołtarz główny z 1. poł. XVII w., późnogotycka płaskorzeźba „Koronacja Matki Boskiej” z początku XVI w., a także zamieszczone na chórze gotyckie rzeźby Ewangelistów z XV stulecia. Obok świątyni stoją murowane: brama – dzwonnica z 1911 r. oraz plebania z początku XX w.
- 26) **Zespół dworski z początku XIX w. w Parcicach** w skład zespołu dworskiego wchodzi: park z 4. ćw. XVIII w., o powierzchni 4,08 ha, pomniki przyrody: 2 platany kalifornijskie oraz dąb szypułkowy. Dworek szlachecki został wzniesiony na przełomie XVIII i XIX w., w stylu klasycystycznym. Obecnie dworek pozostaje w ruinie. Uratowane stylowe piece kaflowe pochodzące z jego wnętrza znajdują się w Muzeum Wnętrz Dworskich w Ożarowie (powiat wieluński).
- 27) **Obelisk na Krajance** – miejsce historycznej pamięci Obelisk upamiętnia bitwę pod Krajanką, którą 1 września 1939 r. stoczyły Wieluńskie Bataliony Obrony Narodowej z hitlerowskim najeźdźcą.
- 28) **Neogotycki kościół Przemienienia Pańskiego w Klonowej** z lat 1909 – 1910, zbudowany wg projektu Stanisława Pronaszki z Warszawy. Na skwerku przed kościołem znajduje się obelisk z nazwiskami 32 mieszkańców wsi poległych i pomordowanych w czasie ostatniej wojny. Wewnątrz znajduje się barokowe ławki, a także konfesjonał. Obraz „Zdjęcie z Krzyża” datuje się na połowę XVII w. Na uwagę zasługuje rzeźba artysty ludowego Szczepana Muchy z przysiółka Szale.
- 29) **Park w Górcie Klonowskiej** o powierzchni 1,26 ha w Górcie Klonowskiej w którym znajdują się pomniki przyrody: Lipa szerokolistna — obwód 350 cm, Dąb szypułkowy — obwód 480 cm, Kłon zwyczajny — obwód 310 cm, Sosna czarna — obwód 220 cm, Grupa drzew — obwód 300 cm
- 30) **Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Czastarach** Murowany, trzynawowy, klasycystyczny wzniesiony w 1847 r. Inicjatorem budowy i fundatorem był hrabia Leopold Trepka – dziedzic Czastar i pobliskich Parcic. w okresie okupacji hitlerowskiej Niemcy zamienili kościół na magazyn zboża

i areszt. Wewnątrz po lewej stronie umieszczone są kajdany w które zakuwani byli Polacy podczas okupacji hitlerowskiej. Obok znajduje się dom tzw. „organistówka” z 1. połowy XX w., która podczas okupacji hitlerowskiej była siedzibą posterunku żandarmerii i miejscem kaźni.

- 31) **Pałac w Sokolnikach z połowy XVIII w.** Budowla murowana wzniesiona w stylu barokowym, przebudowana w XIX w. Pałac w latach 80-tych XX w. został kompletnie zniszczony. Jego odbudowa przypadała pod koniec XX w. Pałac posiada dwutaktowy układ wnętrza z korytarzem. Na osi budowli znajduje się owalny salon i hall z klatką schodową. Do zespołu pałacowo – parkowego należy również murowana oficyna z 2. poł. XVIII w., wydłużona z 3 ryzalitami. Całość otacza barokowy park o powierzchni 4 ha, o układzie geometrycznym w którym występują pomniki przyrody: 5 lip drobnolistnych o obwodzie do 480 cm, jesion wyniosły o obw. 255 cm. Do 80-tych lat XX w. zachował się również murowany, piętrowy spichlerz z 1. poł. XIX w. oraz murowany lamus z 1. poł. Oba obiekty popadły jednak w ruinę.
- 32) **Kościół pw. św. Anny w Starym Ochędzynie** Drewniany kościół pochodzący z 1492 r., należy do najstarszych zabytków budownictwa drewnianego w Diecezji Kaliskiej. Został wybudowany przez siostry Cysterki z Ołoboku w stylu późnogotyckim. W 1922 r. rozbudowany i powiększony. Wewnątrz znajduje się późnogotycki ołtarz główny, w którym znajduje się późnogotycka rzeźba św. Anny Samotrzcę z początku XVI w. oraz dwa boczne ołtarze z XVII w. w których znajdują się figury św. Barbary i św. Katarzyny.
- 33) **Kościół pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika i Matki Bożej Częstochowskiej w Wieruszowie** Kościół murowany zbudowany w końcu XX w.
- 34) **Kościół ewangelicki na Podzamczu** Neogotycki kościół wzniesiony został w 1888 r. dla napływającej do Podzamcza w czasach zaborów ludności niemieckiej, zrzeszonej w istniejącej tu od 1893 r. gminie ewangelickiej. w początkach wojny po wkroczeniu Wehrmachtu do Podzamcza, przed świątynią rozstrzelano kilku Polaków. Nieopodal stoi Pomnik Niepodległości, wzniesiony ku czci poległych w czasie obu wojen światowych i Powstania Wielkopolskiego.

8. Opis produktów lokalnych

Plendze kartoflane z Wójcina

Wygląd: Okrągłe lub owalne placki.

Rozmiar: Średnica około 8-12 cm, grubość około 5 mm.

Barwa: Żółcistoszara na zewnątrz i na przekroju.

Smak: Smak i zapach charakterystyczny dla smażonych kartofli.

Opis:

Na początku XX wieku na terenie historycznej ziemi wieluńskiej rozpowszechnił się wypiek placków ziemniaczanych. Znacznie wcześniej pieczenie tzw. plendzy miało miejsce na obszarze zachodnio-północnym, czyli sąsiadującym ze Śląskiem i Wielkopolską. Miejscowość Wójcin położona jest obecnie na obrzeżach województwa łódzkiego. Historia przynależności terytorialnej ciągle wiązała jednak Wójcin z Wielkopolską. Bliskość Wielkopolski wpłynęła na kulturę i obyczaje, w tym kulinarne, mieszkańców tej części obecnego województwa łódzkiego. W jadłospis wszystkich rodzin z Wójcina wrosły m.in. właśnie plendze kartoflane, od pokoleń nie zmieniając składu i oryginalnego nazewnictwa. „Wśród wielu innych potraw ziemniaczanych do bardzo popularnych także współcześnie należą „plendze” i ziemniaki odsmażane na tłuszczu. „Plendze” są to placki ziemniaczane z mąką i jajkiem smażone na oleju. Można je podawać na słodko ze śmietaną lub też tylko lekko osolone” („Kuchnia wielkopolska wczoraj i dziś”, Poznań 1992). Do dnia dzisiejszego w Wójcinie plendze kartoflane są smażone w każdy piątek jako potrawa postna. Plendze pojawiają się także obowiązkowo na stole starszych mieszkanki Wójcina kiedy przyjeżdżają w odwiedziny wnuki i prawnuki.

Ciastka ze skwarek (słoninki)

Wygląd: Karbowane, złociste ciastka. Prostokątne i podłużne ciastka.

Rozmiar: Ciastka o długości 6-8 cm, szerokości 2 cm i grubości 1 cm.

Barwa: Od złocistej do lekko brązowej, na przekroju jaśniejsza.

Smak: Półśłodkie z wyczuwalnym zapachem wanilii.

Opis:

Ciastka ze skwarek to karbowane dobrze wypieczone ciastka przygotowywane z mąki, skwarek, mialkiego cukru i żółtek. Ich wyjątkowy smak związany jest z wysoką jakością lokalnych surowców, a także z umiejętnym wytopieniem dobrej słoniny i schłodzeniem skwarek, zachowaniem właściwych proporcji składników i pozyskaniem ciasta odpowiednio plastycznego. Mieszkańcy Ziemi Wieluńskiej wspominają, że w czasie okresu międzywojennego, ciastka ze skwarek oraz pierniki stanowiły dekorację na bożonarodzeniowym drzewku przyniesionym. Do początku lat osiemdziesiątych XX wieku ciastka ze skwarek w większości domów wypiekano w tradycyjnych piecach, lokalnie „sabatnikach”, bezpośrednio po wypieku chleba. Tradycja wytwarzania produktu przekazywana jest drogą ustną z pokolenia na pokolenie.

Wymienione produkty zostały zarejestrowane jako produkty lokalne. Lista produktów typowych dla obszaru LGD jest jednak większa, stanowią one element tradycji kulturowej i koniecznie trzeba zadbać o ich zachowanie dla przyszłych pokoleń. Jest to zadanie, które może z powodzeniem być zrealizowane w ramach LSR.

7 tras orienteeringowych

Na terenie Powiatu Wieruszowskiego jest 7 tras orienteeringowych: Czastary, Galewice, Głaz, Gola, Lisie Jamy i Sokolski Las, Szustry. Trasy te stanowią produkt turystyczny pn. „Wieruszowski Powiat z mapą i kompasem” - turyści wyposażeni w mapy i tzw. karty startowe swoją niezwykłą zabawę rozpoczynają docierając do wybranych punktów kompleksu leśnego. Za pomocą mapy i kompasu turyści starają się odnaleźć 35 punktów kontrolnych umieszczonych w lasach. Potwierdzenia dokonuje się za pomocą perforatora znajdującego się w każdym punkcie kontrolnym. Każdy turysta może rozpocząć i kończyć wędrowkę od wybranego punktu i w kolejności przez siebie ustalonej. Zdobywać kolejne punkty kontrolne można tropić zwierzęta oraz rośliny leśne.

9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.

Na obszarze LGD istnieją ogólnodostępne obiekty służące organizacji wypoczynku, rekreacji i innym formom spędzania czasu wolnego. Są to place zabaw, siłownie, przystanki turystyczne, boiska, świetlice. Wiele z nich powstało przy współudziale środków PROW 2007-2013 w ramach wdrażania LSR. Obiekty te powstawały z inicjatywy lokalnej społeczności. Kontakty jakie miała LGD z mieszkańcami przy różnych okazjach, także w trakcie konsultacji społecznych wskazują, że ciągle występują braki w tym obszarze. **Są miejsca, gdzie dostęp do obiektów rekreacyjnych i kulturalnych jest dobry, ale są też miejsca w których wręcz brakuje tego typu obiektów.** Trzeba też zauważyć, że na obszarze LGD jest wiele obiektów liczących wiele lat. Są one w złym stanie technicznym i wymagają odbudowy.

Podobna sytuacja jest w przypadku świetlic wiejskich i pomieszczeń pełniących ich funkcje (np. pomieszczenia w remizach OSO, i siedzibach innych organizacji).

Na obszarze LGD istnieją też zasoby naturalne służące rekreacji i wypoczynkowi. Są to zbiorniki wodne, wokół których teren został uporządkowany, często z inicjatywy mieszkańców, nawet wyposażony w drobną infrastrukturę. Miejsca sprzyjające rekreacji znajdują się też przy Prośnie. Opisana sytuacja wskazuje na braki, ale i możliwości rozwoju w zakresie wzbogacania zasobów rekreacyjnych, turystycznych i kulturalnych.

Obraz ten potwierdza analiza SWOT. Problem niedostatecznej dostępności infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej jest jednym z problemów kluczowych zidentyfikowanych podczas pracy nad LSR.

Rozdział IV Analiza SWOT

Prezentowana analiza SWOT powstała w wyniku połączenia w jedną całość 8 tabel z analizami SWOT, które są wynikiem spotkań z mieszkańcami wszystkich gmin należących do LGD. Podczas spotkań konsultacyjnych na których formułowano analizy SWOT zgłaszane było dużo większe spektrum problemów niż te przedstawione w niniejszej tabeli. Były to często problemy szczegółowe, dotyczące małych grup lub wręcz pojedynczych osób. Zgłaszano np. brak oświetlenia ulic, zły stan dróg dojazdowych do posesji prywatnych, brak przystanków autobusowych. Niektóre problemy dotyczyły spraw grup, które nie podlegają wsparciu w ramach PROW. Przykładowo były to emeryci, uczniowie, grupy zawodowe.

Były również zgłaszane problemy, które wpisują się w zakres działań PROW, ale z uwagi na małe środki nie mogą zostać ujęte w LSR. Do takich problemów należy zły stan dróg lokalnych.

Prezentowana tabela jest rezultatem selekcji zebranych materiałów. Selekcji dokonano stosując kryterium częstotliwości zgłaszania problemów oraz zakresu ich występowania na obszarze LGD

Tab. 23 Analiza SWOT i jest powiązanie z diagnozą obszaru

Mocne strony (STRENGTHS)	Odniesienie do Rozdziału III Diagnoza	Słabe strony (WEAKNESSES)	Odniesienie do Rozdziału III Diagnoza
Rozwijająca się przedsiębiorczość	2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości	Słabo rozwinięty system połączeń komunikacji zbiorowej wewnątrz obszaru	6. Wewnętrzna spójność obszaru (inna niż spójność przestrzenna)
Koncentracja przemysłu przetwórstwa drewna i przemysłu meblowego	2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości	Brak gotowej oferty dla inwestorów	2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości 6. Wewnętrzna spójność obszaru
Młodzi, wykształceni ludzie, którzy mają dobre pomysły na rozwój własny i regionu	1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR 3. Opis rynku pracy	Brak wewnętrznych zasobów kapitału finansowego	6. Wewnętrzna spójność obszaru (inna niż spójność przestrzenna)
Długie tradycje rolnicze	2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości	Niska innowacyjność i konkurencyjność podmiotów gospodarczych i rolników	2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości
Postępujący proces konsolidacji gruntów	2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości	Brak instytucji otoczenia biznesu wspierających rozwój przedsiębiorczości	2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości
Ludzie zaangażowani w poprawę wizerunku swoich gospodarstw	6. Wewnętrzna spójność obszaru (inna niż spójność przestrzenna) 9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.	Złe warunki glebowe	2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości
Duża liczba miejsc pracy głównie w przemyśle meblowym	3. Opis rynku pracy	Słabo rozwinięta działalność pozarolnicza	2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości
Niski poziom bezrobocia rejestrowanego na terenie obszaru	3. Opis rynku pracy	Niska efektywność gospodarstw rolnych wynikająca m.in. z rozdrobnionej ich struktury	2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości
Dobra sieć dróg lokalnych	6. Wewnętrzna spójność obszaru (inna niż spójność przestrzenna)	Ukryte bezrobocie na wsi	1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR 3. Opis rynku pracy
Istniejąca baza kulturalna, sportowa i rekreacyjna umożliwiająca organizację imprez	9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.	Niski poziom wykształcenia ludności	3. Opis rynku pracy

Walory krajobrazowe i przyrodnicze (m.in. obszary chronione, dolina rzeki Proсны, duża lesistość terenu, unikalna flora i fauna, 2 rezerваты i liczne pomniki przyrody)	7. Opis dziedzictwa kulturowego 9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.	Niskie zarobki mieszkańców	1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR 3. Opis rynku pracy 6. Wewnętrzna spójność obszaru (inna niż spójność przestrzenna)
Dziedzictwo kulturalno-historyczne – (m.in. ruiny zamku, pałace, kościoły, cerkiew)	7. Opis dziedzictwa kulturowego 9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.	Odpływ młodych i wykształconych ludzi do dużych miast i poza granice Polski (emigracja zarobkowa)	1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR 5. Problemy społeczne
Bogata oferta ścieżek turystycznych (szlak konny, szlaki rowerowe, 7 tras orienteer-ingowych)	8. Opis produktów lokalnych 9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.	Starzenie się społeczeństwa	5. Problemy społeczne
Bogate środowisko naturalne	9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.	Brak szkół o profilu zawodowym dostosowanym do potrzeb	1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR
Czyste środowisko	9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.	Problemy z wejściem na rynek pracy ludzi młodych i 50+	1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR
Istniejące gospodarstwa agroturystyczne	2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości 9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.	Drogi powiatowe i gminne w złym stanie	6. Wewnętrzna spójność obszaru (inna niż spójność przestrzenna)
Tradycje i zwyczaje	7. Opis dziedzictwa kulturowego	Nierównomiernie rozmieszczona i niedostatecznie rozbudowana baza turystyczna, kulturalna i rekreacyjna m.in.: brak kąpieliska lub krytej pływalni, brak terenów i urządzeń do uprawiania	7. Opis dziedzictwa kulturowego 9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.
2 produkty regionalne (Plendze kartoflane z Wójcina, ciastka ze skwarek)	8. Opis produktów lokalnych	Brak wyrazistych, zintegrowanych i wypromowanych produktów turystycznych	8. Opis produktów lokalnych
Brak przemysłu uciążliwego dla środowiska.	2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości 9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.	Brak środków finansowych na renowację obiektów o znaczeniu historycznym	7. Opis dziedzictwa kulturowego

Dobra współpraca pomiędzy samorządem oraz innymi instytucjami a organizacjami pozarządowymi	4. Sektor społeczny	Niska świadomości ekologiczna mieszkańców (zaśmiecanie lasów)	9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.
Wzrost aktywności społecznej i zaangażowania mieszkańców w organizacjach pozarządowych	4. Sektor społeczny	Niszczenie krajobrazu przez wywóz pisaku	9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.
Istniejące na terenie obszaru organizacje: m.in. liczne OSP (z siedzibami), KGW, SRW, inne stowarzyszenia.	4. Sektor społeczny	Mało produktów tradycyjnych i regionalnych	8. Opis produktów lokalnych
Rozwijające się amatorskie Orkiestry Dęte i zespoły folklorystyczne	4. Sektor społeczny	Zanikanie niektórych tradycji	7. Opis dziedzictwa kulturowego 6. Wewnętrzna spójność obszaru (inna niż spójność przestrzenna)
Działający hobbisci: Gołębiarze, Pszczelarze, Wędkarze, Warcabiści	4. Sektor społeczny	Zbyt małe środki przeznaczane na rekreacje	9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.
Społeczeństwo wykazujące indywidualną aktywność	4. Sektor społeczny	Mało klubów historycznych, klubów seniora	7. Opis dziedzictwa kulturowego
Posiadane doświadczenie (gmin, GOK-ów, organizacji pozarządowych) w aplikowaniu o środki UE	4. Sektor społeczny	Zły stan systemu przeciwpożarowego (drogi pożarowe, hydranty)	-
Doświadczona LGD	4. Sektor społeczny	Zamulenie i miejscami niski poziom wód w rzece Proсна	9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.
Dobra sieć wsparcia na rzecz osób niepełnosprawnych	5. Problemy społeczne	Niska aktywność społeczna w rozwiązywaniu problemów lokalnych	4. Sektor społeczny
Przewaga rodzin wielopokoleniowych (zagwarantowana opieka nad starszymi)	5. Problemy społeczne	Ograniczone wsparcie prawne dla organizacji pozarządowych	4. Sektor społeczny
X	X	Utrzymujące się wykluczenie cyfrowe wśród osób starszych	1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR
		Brak środków finansowych na tzw. „Wkład własny” np. w inwestycje, projekty UE	4. Sektor społeczny

Szanse (OPORTUNITIES)	Odniesienie do Rozdziału III Diagnoza	Zagrożenia (THREATS)	Odniesienie do Rozdziału III Diagnoza
Atrakcyjne położenie geograficzne i komunikacyjne obszaru na styku kilku powiatów i województw, przy drodze krajowej nr 11, woj. 450 i S-8.	6. Wewnętrzna spójność obszaru (inna niż spójność przestrzenna)	Peryferyjne położenie obszaru w stosunku do stolicy województwa	9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.
Częściowy powrót kapitału z zagranicy	3. Opis rynku pracy 5. Problemy społeczne	Duża odległość od aglomeracji miejskich	9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.
Bliskość dużych ośrodków miejskich (100 km) stanowiących duże rynki zbytu	2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości 9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.	Duża konkurencyjność ze strony innych ośrodków w obszarze pozyskiwania inwestycji	2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości
Dostępność komunikacyjna do sieci TEN-T, transportowej i kolejowej Rozwój Internetu	9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.	Mały napływ kapitału z zewnątrz	2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości
Kopalnia węgla brunatnego w Złoczewie	2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości	Rosnące wymagania rynkowe	2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości
Przybywanie i osiedlanie się ludności miejskiej na wsi	9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.	Duża konkurencja ze strony dobrze funkcjonujących obszarów turystycznych (Uniejów, Jura Krakowsko-Częstochowska, Zbiornik Jeziorsko)	7. Opis dziedzictwa kulturowego 9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.
Wzrastający popyt na żywność ekologiczną	8. Opis produktów lokalnych	Brak operatu wodno-prawnego (teren zalewowe-go)	-
Wzrost zainteresowania rekreacją i aktywnym wypoczynkiem	7. Opis dziedzictwa kulturowego 9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.	Ruchy migracyjne prowadzące do utraty tożsamości kulturowej i więzi lokalnych	5. Problemy społeczne 6. Wewnętrzna spójność obszaru (inna niż spójność przestrzenna)
Coraz większa popularność wypoczynku w gospodarstwach agroturystycznych	2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości 9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.	Rozwój cywilizacji, Internetu, telefonii	5. Problemy społeczne

Promocja turystyki przyrodniczej (tras rowerowych, konnych)	8. Opis produktów lokalnych 9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.	Zniechęcenie do działania społecznych	4. Sektor społeczny
Łatwość dostępu do mediów lokalnych (gazety lokalne, radio)	9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.	Rozwarstwienie się społeczeństwa na biednych i bogatych	1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR
Sprzyjająca polityka regionalna i krajowa w zakresie rozwoju kapitału społecznego	4. Sektor społeczny	Patologie społeczne	5. Problemy społeczne
Polityka sprzyjająca rozwojowi odnawialnych źródeł energii	-	Skomplikowane przepisy prawne na szczeblu krajowym utrudniające funkcjonowanie przedsiębiorstw, samorządów, organizacji pozarządowych oraz obywateli (również w zakresie aplikowania o środki UE)	4. Sektor społeczny
Możliwość pozyskania zewnętrznych środków finansowych, w tym środków UE m.in. dla organizacji pozarządowych, przedsiębiorców oraz na rozbudowę infrastruktury	2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości 4. Sektor społeczny 9. Zasoby rekreacyjne, turystyczne i kulturalne.		

Wnioski: Pierwszy wniosek, jaki się nasuwa, to daleko idąca zbieżność wyników analizy SWOT z diagnozą obszaru. Oznacza to, że społeczeństwo zna swój region i jednocześnie identyfikuje się z nim. Z przeprowadzonej analizy i diagnozy obszaru wynika, iż obszarami wymagającymi wsparcia w ramach LSR powinny być: rozwijanie przedsiębiorczości, zachowanie dziedzictwa lokalnego, rozbudowa bazy rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej oraz wzmocnienie kapitału społecznego na obszarze LGD. Mała rentowność produkcji rolnej, a jednocześnie wysokie ceny żywności na rynku wskazują na konieczność specjalizacji rolnictwa przy jednoczesnym przechodzeniu części osób w nim zatrudnionych do innych sektorów np. poprzez zakładanie własnej działalności gospodarczej. Rozwijanie przedsiębiorczości spowoduje dywersyfikację źródeł utrzymania mieszkańców obszaru, co w efekcie przełoży się na niwelowanie zagrożenia wynikającego z pogłębiających się różnic w dochodach poszczególnych grup społecznych. Mimo, że na terenie nie występują liczne zabytki o znaczeniu ogólnopolskim, to jednak także w tym zakresie istnieją poważne zasoby. Można je wykorzystać w celu zwiększenia atrakcyjności obszaru. Ponadto ważnym elementem LSR powinna być dalsza rozbudowa bazy rekreacyjnej, która nadal jest niewystarczająco dostępna.

Rozdział V Cele i wskaźniki

Wyjaśnienie stosowanych pojęć

Rozwój lokalny - proces pozytywnych zmian (wzrostu ilościowego i postępu jakościowego) zachodzących na danym – stosunkowo niewielkim – obszarze, z uwzględnieniem potrzeb, preferencji i hierarchii wartości właściwych dla tego obszaru. W przypadku niniejszej LSR rozwój lokalny odnosi się do obszaru „Między Prosną a Wartą”.

Rozwój własny (osobisty) – proces pozytywnych zmian człowieka ukierunkowanych na zdobywanie wiedzy i poszerzanie swoich horyzontów, zdobywanie umiejętności społecznych, poznawania samego siebie, świadome określenie swojego miejsca w społeczności, rozwijanie zainteresowań, prowadzenie zdrowego stylu życia. Stopień rozwoju własnego jednostki jest powiązany z kapitałem społecznym, poprzez jej zdolność do świadomego funkcjonowania w strukturach społecznych.

Kompetencje – zasób wiedzy, umiejętności i postawy wobec określonego obszaru tematycznego, w którym działa dana osoba. Kompetencje umożliwiają sprawną, skuteczną, odpowiadającą oczekiwaniom jakościowym, realizację zadań podejmowanych przez osobę lub grupę osób.

Kapitał społeczny - ogół norm, sieci wzajemnego zaufania, lojalności, poziomych sieci zależności w danej grupie społecznej. Od stopnia kapitału społecznego w danej społeczności zależy jej zdolność do samoorganizacji, umiejętność identyfikowania i rozwiązywania problemów istotnych dla tej społeczności.

Opis procesu formułowania celów i przedsięwzięć

W procesie formułowania celów uczestniczyli członkowie zespołu projektowego. W zakresie określenia celów strategii została zastosowana „metoda problemowa”, która polega na zidentyfikowaniu problemów ważnych dla lokalnej społeczności i zbudowaniu struktury obrazującej zależność przyczynowo skutkowe pomiędzy problemami, następnie jej przekształcenie w strukturę celów.

Identyfikując problemy określono obszary problemowe, oznacza to, że wszystkie problemy zostały pogrupowane pod względem zakresu oddziaływania. Określono następujące obszary problemowe:

- uczestniczenie mieszkańców we wspólnych przedsięwzięciach (inicjowanie i realizowanie wspólnych przedsięwzięć),
- środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe (również upowszechnianie wiedzy o obszarze objętym LSR),
- gospodarka i ekonomia (w tym przedsiębiorczość i zatrudnienie),
- warunki życia (w tym rekreacja i sport, kultura, edukacja, świadomość ekologiczna, jakość infrastruktury technicznej).

Biorąc pod uwagę zebrany materiał uogólniono treści zawarte w 8 tabelach SWOT jednocześnie odrzucając problemy marginalne przez co uzyskano jedną tabelę reprezentatywną dla całego obszaru LGD. W celu identyfikacji problemów i sformułowaniu celów posłużono się wynikami konsultacji społecznych, analizą SWOT, diagnozą obszaru i wynikami ankietyzacji. Następnie sformułowano problemy i przypisano je do odpowiedniego obszaru problemowego. Problemy sformułowano na takim poziomie ogólności, aby z jednej strony nie wprowadzić ich nadmiernego rozdrobnienia, a z drugiej strony przypisać je do rozłącznych kategorii tematycznych. Problemy z dwóch pierwszych obszarów problemowych zostały połączone ze względu na podobny charakter ich przyczyn oraz sposobów ich łagodzenia w trakcie realizacji LSR.

Przy identyfikacji i formułowaniu problemów ważna była znajomość lokalnego środowiska przez członków zespołu opracowującego strategię uzyskana poprzez wieloletnie zaangażowanie w działalność społeczną, również przy realizacji Osi 4 LEADER 2007-2013.

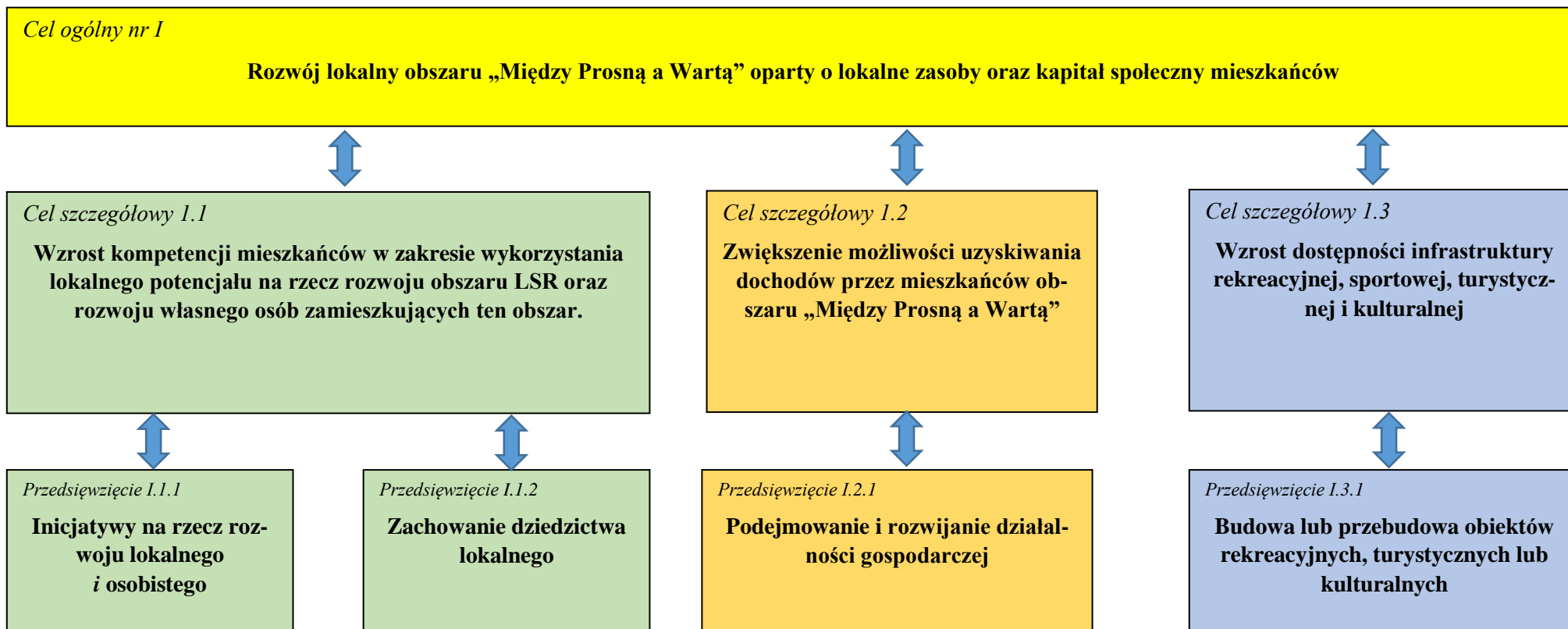
Sformułowano w ten sposób problemy kluczowe, które są podstawą określenia celów szczegółowych strategii. Każdy z celów szczegółowych odnosi się do odpowiedniego problemu, a jego osiągnięcie przyczynia się do złagodzenia tego problemu.

Wizja, cele i wskaźniki

Wizja jest pochodną specyfiki obszaru oraz oczekiwań i nadziei społecznych mieszkańców obszaru zebranych podczas prac nad LSR. Sformułowano ją następująco:

Obszar „Między Prosną a Wartą” atrakcyjnym i przyjaznym miejscem zamieszkania i pobytu.

Sekwencja interwencji planowanych do przeprowadzenia w ramach realizacji LSR

Sformułowano 3 następujące problemy kluczowe:

Problem nr 1

Niski stopień kompetencji mieszkańców w zakresie wykorzystania lokalnego potencjału na rzecz rozwoju lokalnego oraz rozwoju własnego

Problem nr 2

Niedostateczne możliwości uzyskiwania satysfakcjonujących dochodów jako głównego i dodatkowego źródła utrzymania.

Problem nr 3

Mała dostępność infrastruktury wypoczynkowej, rekreacyjnej, kulturalnej. Infrastruktura zniszczona.

Opis problemów.

Problemy odnoszą się do odczucia dyskomfortu mieszkańców obszaru objętego LSR związanego z brakami w zasobach dotyczących wybranych obszarów problemowych.

Problem nr 1. Odnosi się do niedostatecznych możliwości wpływania na otoczenie oraz na własny rozwój z powodu braku odpowiednich kompetencji (tj. wiedzy, umiejętności oraz pozytywnych postaw wobec własnego otoczenia). Mieszkańcy zauważają braki w zasobach, jednak nie potrafią poprawić ich stanu poprzez własną aktywność.

Obszarem gdzie wpływ wspólnej aktywności ma podstawowe znaczenie jest dziedzictwo lokalne. Dziedzictwo lokalne niematerialne (np. obrzędy, tradycyjne potrawy, pamięć o wydarzeniach z przeszłości, itp.) oraz materialne (np. zabytki, pomniki, kapliczki, fotografie itp.) może być zachowane wyłącznie poprzez świadome, wspólne działania podejmowane przez lokalną społeczność.

Problem ten odnosi się również do odczuwania niedostatecznych możliwości aktywności grupowej w zakresie rozwoju własnego. Nabiera to coraz większego znaczenia wraz ze wzrostem stopnia zaspokojenia potrzeb materialnych oraz wzrostem wykształcenia, a także mobilności. Poziom rozwoju własnego jednostek przekłada się na ich zdolność do udziału w inicjatywach społecznych, a przez to wpływa na poziom kapitału społecznego.

Podczas wdrażania LSR w okresie 2007-2013 nastąpił wzrost aktywności mieszkańców, jednak dotyczy to wymiaru indywidualnego. **Ciągle niewystarczająca jest aktywność w wymiarze społecznym, dotycząca grup osób, związana z tworzeniem relacji, norm i sieci wzajemnego zaufania, czyli kapitału społecznego.**

Problem nr 2. Z diagnozy wynika, że problem bezrobocia na obszarze LSR nie jest dotkliwy, ale zatrudnienie skupia się w zakresie zawodów związanych z przemysłem drzewnym i meblarskim oraz w handlu i transporcie. W większym stopniu problem braku możliwości zatrudnienia dotyka osoby z niektórych grup. Zostały one kreślone w LSR jako defaworyzowane.

Mieszkańcy obszaru uważają, że mają małe możliwości podejmowania i rozwiania działalności gospodarczej jako sposobu na swoją aktywność ekonomiczną i realizowanie swoich ambicji. Dotyczy to głównie osób młodych wchodzących na rynek pracy oraz posiadających specyficzne kwalifikacje. Dotyczy to również osób starszych (50+), jednak w ograniczonym zakresie, z uwagi na ich mniejszą skłonność do podejmowania ryzyka ekonomicznego. Osób pow. 50 roku życia dotyczy natomiast problem braku pracy, z powodu mniejszej skłonności pracodawców do ich zatrudniania.

Diagnoza wykazała również, że w gorszej sytuacji w zakresie dostępu do rynku pracy są kobiety i osoby niepełnosprawne.

Problem nr 3. w odczuciu społecznym pomimo wzrostu inwestycji obiektów rekreacyjnych, turystycznych i kulturalnych, również w ramach PROW 2007-2013, ciągle są miejsca gdzie występują braki w dostępie do takich obiektów. Obiekty starsze są niejednokrotnie w złym stanie technicznym i estetycznym. Zaspokojenie potrzeb w tym zakresie jest nierównomierne. Na wzrost tych potrzeb ma wpływ wzrost aktywności ukierunkowanej na zdrowy styl życia, spowodowany również oddziaływaniem aktywizującym w ramach PROW 2007-2013, prowadzonych przez LGD.

W trakcie opracowania LSR Zespół projektowy dostrzegł istotny problem nie zgłaszany w trakcie konsultacji społecznych. Jest to niewystarczająca wiedza osób działających na rzecz rozwoju obszaru LGD. Dotyczy to również osób biorących udział we wdrażaniu LSR jako wnioskodawcy, beneficjenci i odbiorcy projektów, a także pracowników i członków organów LGD. Problem zostanie omówiony na końcu rozdziału.

Dalekosiężnym skutkiem nierozwiązania problemów byłby niekorzystny stan obszaru, w szczególności braki w zasobach służących zaspokajaniu potrzeb ekonomicznych i społecznych, degradacja dziedzictwa kultury materialnej i niematerialnej, a także mało aktywni mieszkańcy, nie podejmujący współpracy na rzecz poprawy swoich warunków życia. Nie byłoby pozytywnych zmian oczekiwanych przez społeczność, czyli brak rozwoju lokalnego.

Cel ogólny strategii został sformułowany jako odwrócenie opisanego stanu.

Identyfikacja przyczyn problemów.

Przy identyfikowaniu przyczyn problemów zostały wzięte pod uwagę informacje zgłaszane przez lokalną społeczność. Jednym ze źródeł informacji na ten temat była ankieta, a w szczególności ta jej część, w której respondenci wskazywali sposób złagodzenia zgłoszonych przez siebie problemów. Istotne informacje uzyskano również podczas konsultacji społecznych, w trakcie których uczestnicy zgłaszali konkretne braki w zasobach w różnych obszarach życia. Zespół projektowy korzystał również z analizy SWOT i diagnozy obszaru.

Zespół opracowujący strategię podobnie jak w przypadku identyfikacji problemów opierał się również na własnej wiedzy i doświadczeniu, w szczególności odnosi się to do zidentyfikowania niskiego stopnia kapitału społecznego. Ze swojej natury ta cecha jest trudna do identyfikacji przez osoby, których dotyczy.

Opisane przyczyny problemów wskazują jakie są braki i niedostatki w lokalnych zasobach, a przez to stanowią podstawę do określenia rodzaju działań czyli przedsięwzięć, które złagodzą zidentyfikowane problemy.

Przyczyny Problemu nr 1

Mała oferta przedsięwzięć angażujących mieszkańców.
Niski stopień kapitału społecznego, w szczególności w zakresie inicjowania i realizowania przedsięwzięć na rzecz rozpoznawania i rozwiązywania lokalnych problemów i rozwoju własnego.
Małe zainteresowanie mieszkańców zachowaniem lokalnych zasobów kulturowych.

Przyczyny Problemu nr 2

Niedostateczne środki na podejmowanie nowej i rozwijanie prowadzonej działalności.
Niedostateczne kompetencje osób podejmujących i prowadzących działalność gospodarczą.

Przyczyny Problemu nr 3

Nierównomierne rozmieszczenie infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej, co skutkuje jej brakiem w niektórych miejscach.
Infrastruktura zdegradowana lub przestarzała.
Małe wsparcie dla organizacji podejmujących inicjatywy inwestycyjne w obszarze rekreacji, turystyki lub kultury.
Niedostatek środków finansowych na budowę i przebudowę infrastruktury, rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej.

Opis celów i przedsięwzięć

Cel ogólny nr I określa stan obszaru i jego mieszkańców w dłuższej perspektywie czasowej po zrealizowaniu przedsięwzięć i osiągnięciu celów szczegółowych przewidzianych w LSR. Wskazuje na wystąpienie pozytywnych zmian czyli wzrostu ilościowego i jakościowego w zasobach obszaru oraz w zachowaniach mieszkańców. Zmiany te nastąpią dzięki wykorzystaniu istniejących zasobów materialnych i niematerialnych oraz aktywności społeczeństwa w zakresie wspólnego inicjowania i realizowania przedsięwzięć na rzecz rozpoznawania i rozwiązywania swoich problemów, czyli wzrostu kapitału społecznego.

Cele szczegółowe określają stany obszaru objętego LSR i jego mieszkańców odnoszące się do 3 obszarów, uznanych jako najważniejsze podczas identyfikacji problemów, w trakcie i po zakończeniu wdrażania LSR. Stany te odnoszą się do momentu początkowego (początek realizacji LSR) i są efektem procesu jakim jest wdrażanie LSR.

Cel szczegółowy nr I.1 określa mieszkańców jako społeczność o wyższych kompetencjach w zakresie kształtowania swojego otoczenia. Będzie to społeczność o **wyższym stopniu kapitału społecznego**, czyli społeczność zdolna do podejmowania współpracy opartej o wzajemne zaufanie, z silnymi relacjami między członkami i grupami. w wyniku inicjatyw podejmowanych i realizowanych przez lokalną społeczność nastąpi poprawa stanu materialnych i niematerialnych zasobów kulturowych (w tym np. wyposażenie obiektów służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego, doposażenie organizacji i instytucji działających w sferze kultury, poprawa stanu obiektów wartościowych historycznie i kulturowo). Wzrośnie również stopień tożsamości lokalnej poprzez zwiększenie wiedzy o lokalnym dziedzictwie historycznym i kulturowym.

Do tego celu został przypisany wzrost aktywności mieszkańców spowodowany działaniami aktywizującymi prowadzonymi przez LGD, a również realizacją projektu/ów własnych i projektu współpracy.

Przedsięwzięcie I.1.1 obejmuje operacje polegające na podejmowaniu oraz realizowaniu działań angażujących grupy osób przy wykorzystaniu metod kształtujących relacje i sieci wzajemnego zaufania, budujących lojalność, czyli **wpływające na rozwój kapitału społecznego**. Są to głównie zajęcia z wykorzystaniem metod aktywizujących, w tym metod innowacyjnych. Zajęcia te zostaną ukierunkowane na rozwój własny uczestników, np. wzrost wiedzy (w tym w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatu), prowadzenie zdrowego stylu życia, kształtowanie i rozwijanie zainteresowań, wzmacnianie poczucia własnej wartości.

Działania te wpłyną na wzrost kompetencji uczestników, tj. wzrost wiedzy, umiejętności oraz na kształtowanie pozytywnych postaw wobec własnego otoczenia.

Z uwagi na metody oraz tematykę zajęć prowadzonych podczas realizacji operacji objętych tym przedsięwzięciem stanowi ono wyjątkowo efektywny instrument oddziaływania na osoby z grup defaworyzowanych. Operacje tego typu będą angażować również osoby z tej grupy.

W ramach tego przedsięwzięcia przewidziano też działania LGD w ramach aktywizacji oraz projektu/ów własnych, a także projektu współpracy. Działania te będą nastawione na wzrost kapitału społecznego uczestników.

Wszystkie operacje realizowane w ramach tego przedsięwzięcia muszą wpływać na budowę kapitału społecznego.

Przedsięwzięcie I.1.2 obejmuje operacje w zakresie zachowania dziedzictwa lokalnego poprzez:

- poprawę stanu wyposażenia obiektów oraz zespołów funkcjonujących w sferze kultury, a w szczególności w obszarze dziedzictwa lokalnego,
- upowszechnianie dziedzictwa lokalnego,
- zachowanie lokalnych tradycji i zwyczajów oraz poprawę stanu obiektów ważnych dla historii oraz kultury obszaru objętego LSR.

Cel szczegółowy nr I.2 określa obszar objęty LSR jako przyjazny dla osób aktywnych w zakresie działalności gospodarczej, gdzie można uzyskać wsparcie dla swoich inwestycji, tych planowanych i już realizowanych. Po osiągnięciu tego celu nastąpi również wzrost możliwości podjęcia pracy przez osoby, które nie chcą prowadzić własnej działalności gospodarczej.

Przedsięwzięcie I.2.1 obejmuje operacje polegające na tworzeniu i rozwijaniu działalności gospodarczej. w ramach tych operacji będą tworzone miejsca pracy, zarówno w formie samozatrudnienia jak i na zasadach określonych w Kodeksie Pracy. w powiązaniu z działaniami organizacyjnymi i inwestycyjnymi prowadzone mogą być szkolenia nakierowane na wzrost kompetencji osób realizujących operacje.

Cel szczegółowy nr I.3 określa obszar objęty LSR jako miejsce sprzyjające wszechstronnej aktywności poprzez szeroką dostępność do infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej. w trakcie realizacji tego celu powstaną nowe obiekty oraz rozbudowane, odbudowane lub przebudowane będą obiekty istniejące. Dostępność ciekawej i nowoczesnej infrastruktury poprawi jakość życia mieszkańców obszaru i zachęci do jego odwiedzania osoby z poza obszaru LGD.

Przedsięwzięcie I.3.1 obejmuje operacje polegające na budowie i przebudowie infrastruktury służącej rekreacji, turystyce oraz kulturze.

W zakresie budowy i przebudowy ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury kulturalnej oraz budowy lub przebudowy publicznych dróg gminnych lub powiatowych o których jest mowa w par. 2 ust.1 odpowiednio pkt. 6 i 7 rozporządzenia LSR, pomocy w ramach LSR nie mogą otrzymać gminy, ani instytucje kultury, dla której organizatorem są jednostki samorządu terytorialnego.

Uzasadnienie sformułowania celów

Do identyfikacji problemów, a następnie formułowania na ich podstawie celów wykorzystano wyniki konsultacji społecznych i ankietyzacji oraz analizę SWOT, a także diagnozę obszaru. W trakcie konsultacji uczestnicy formułowali problemy istotne z ich punktu widzenia. W ankiecie wskazane zostały najważniejsze problemy oraz sposoby ich złagodzenia. Natomiast w **analizie SWOT na problemy lokalnej społeczności wskazuje sekcja „Słabe strony”**, zawarte tam informacje są spójne z wynikami ankiety i wskazują kierunek, w jakim powinny zmierzać przyjęte w LSR rozwiązania (zgodność z kryterium **S(pecyfic) SMART**).

W szczególności są to następujące zapisy, które uszeregowano wg określonych obszarów problemowych:

Obszar problemowy nr 1

- Niska aktywność społeczna w rozwiązywaniu problemów lokalnych
- Zanikanie niektórych tradycji
- Mało produktów tradycyjnych i regionalnych
- Brak środków finansowych na renowację obiektów o znaczeniu historycznym

Obszar problemowy nr 2

- Słabo rozwinięta działalność pozarolnicza
- Problemy z wejściem na rynek pracy ludzi młodych i 50+
- Brak gotowej oferty dla inwestorów
- Brak wewnętrznych zasobów kapitału finansowego

Obszar problemowy nr 3

- Nierównomiernie rozmieszczona i niedostatecznie rozbudowana baza turystyczna, kulturalna i rekreacyjna m.in.: brak kąpieliska lub krytej pływalni, brak terenów i urządzeń do uprawiania sportów zimowych (lodowiska, torów saneczkowych), słaba baza noclegowa, mało ścieżek rowerowych i pieszych), niewystarczająca liczba placów zabaw (w szczególności w mniejszych miejscowościach),
- Zbyt małe środki przeznaczane na rekreację,
- Ograniczone wsparcie prawne dla organizacji pozarządowych (potencjalnych realizatorów operacji w zakresie inwestycji infrastrukturalnych).

W pewnym zakresie wskazówką są też zapisy w sekcji „Zagrożenia”, w szczególności zapisy o patologiach i rozwarstwieniu społeczeństwa na biednych i bogatych. Wskazuje to na konieczność uwzględnienia w LSR problemów osób defaworyzowanych. LSR podejmuje te zagadnienia poprzez działania ukierunkowane na włączenie społeczne.

Sekcje „Mocne strony” oraz „Szanse” wskazują na zasoby i korzystne okoliczności, które zostaną wykorzystane na rzecz osiągnięcia celów. Informacje tych z sekcji należy wziąć pod uwagę przy określeniu zagrożeń w trakcie realizacji celów. Informacje te wpływają na formułowanie celów w kontekście zgodności z kryteriami **R(ational) i A(mbitious) SMART**.

Zapisy w tych sekcjach wskazują, że formułowane cele są realne do osiągnięcia poprzez istnienie na obszarze LSR zasobów, które mogą zostać zaangażowane na rzecz ich osiągnięcia.

W „Mocnych stronach” są to np. : „młodzi wykształceni ludzie ...”, „rozwijająca się przedsiębiorczość”, „dziedzictwo kulturalno-historyczne”, „tradycje i zwyczaje”, „społeczeństwo wykazujące indywidualną aktywność”, „dobra współpraca pomiędzy samorządem oraz innymi instytucjami a organizacjami pozarządowymi”, „istniejące na terenie obszaru organizacje: m.in. OSP, KGW, SRW, inne stowarzyszenia”, „doświadczenie gmin i organizacji pozarządowych w aplikowaniu środków UE”.

W Szansach – np. : „wzrost zainteresowania rekreacją i aktywnym wypoczynkiem”, „możliwość pozyskania zewnętrznych środków finansowych ...”.

Cele uwzględniają również dane znajdujące się w diagnozie obszaru, w szczególności odnoszące się do grup uznanych jako defaworyzowane. tj. kobiet (głównie w odniesieniu dostępu do pracy), osób 50+, osób niepełnosprawnych, osób wkraczających na rynek pracy. Realizacja celów wpłynie na sytuację grup uznanych jako defaworyzowane poprzez uwzględnienie ich w kryteriach wyboru operacji i przyznanie preferencji w wyborze.

Wszystkie cele spełniają kryteria SMART:

S(pecyfic) - stanowią rozwiązanie dla problemów specyficznych dla obszaru „Między Prosną a Wartą”, które zostały zgłoszone przez lokalną społeczność.

M(easurable) – są mierzalne przez wskaźniki specyficzne dla założonych działań.

A(mbitious) – cele podejmują problemy złożone, niełatwe do rozwiązania, wymagające dużego wysiłku i zaangażowania.

R(ational) - cele są realne, możliwe do osiągnięcia przy zaangażowaniu lokalnych zasobów. Szczególną rolę w ich osiągnięciu ma zbiorowa aktywność lokalnej społeczności, czyli grupy bardzo zainteresowanej powodzeniem wdrażania LSR na obszarze „Między Prosną a Wartą”. Przedsięwzięcia planowane w LSR mają zapewnione stabilne źródła finansowania.

T(ime) – cele mają określoną perspektywę czasową, tj. lata 2016 – 2023.

Zgodność celów LSR z celami PROW 2014-2020

LSR „Między Prosną a Wartą” w zakresie wykorzystania środków **EFSI** będzie finansowana wyłącznie w ramach programu PROW. Z uwagi na to cele LSR są ukierunkowane na realizację celów PROW, a w szczególności celu związanego z działaniem M19 – „wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER”, którym jest cel szczegółowy 6B „**wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich**” w ramach priorytetu 6 „**promowanie włączenia społecznego, zmniejszania ubóstwa oraz rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich**”.

W LSR „Między Prosną a Wartą” przyjęto określenie lokalnego rozwoju jako „proces pozytywnych zmian (wzrostu ilościowego i postępu jakościowego) zachodzących na danym – stosunkowo niewielkim – obszarze, z uwzględnieniem potrzeb, preferencji i hierarchii wartości właściwych dla tego obszaru”.

Zgodnie z istotą LSR wszystkie jej cele prowadzą do pozytywnych zmian oczekiwanych i akceptowanych przez lokalną społeczność prowadzą więc do rozwoju lokalnego, **wpisują się zatem w pełni w cel inicjatywy LEADER. Przyczyniają się także bezpośrednio do osiągnięcia celu priorytetu 6** poprzez zmniejszanie ubóstwa i rozwój gospodarczy. Włączenie społeczne realizowane będzie poprzez redukcję wykluczenia społecznego, w szczególności w odniesieniu do grup defaworyzowanych.

Cele LSR są zgodne z trzema celami przekrojowymi PROW 2014-2020.

Do realizacji celów przekrojowych w zakresie ochrony środowiska i klimatu przyczyniają się przedsięwzięcia realizowane w ramach LSR.

Ochrona środowiska

LSR zakłada podejmowanie tematyki ochrony środowiska w ramach realizacji celu szczegółowego I.1 w szczególności przedsięwzięcia *I.1.1 Inicjatywy na rzecz rozwoju lokalnego i osobistego*. Zrealizowane zostaną operacje nakierowane na wzrost wiedzy w tym zakresie.

Inwestycje w infrastrukturę rekreacyjną, turystyczną i kulturalną mają wpływ na ochronę środowiska. Zwiększenie dostępności tego typu obiektów powoduje skoncentrowanie osób w tych miejscach. Mniej intensywnie eksploatowane (w tym mniej niszczone i zanieczyszczone) są przez to tereny naturalne.

W odniesieniu do imprez plenerowych (takie będą realizowane np. W zakresie zachowania dziedzictwa lokalnego) można stwierdzić, że każda zorganizowana działalność ludzi ma w sobie elementy dbałości o środowisko, poprzez likwidację wszelkich szkód związanych z tą działalnością (np. usuwanie zanieczyszczeń), a także poprzez reguły zachowania uczestników (np. wyznaczanie dostępnych miejsc, wyznaczanie parkingów). Wszystkie operacje w ramach LSR będą musiały spełnić ten warunek.

W przypadku podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej ochrona środowiska polega na konieczności przestrzegania wymaganych norm przez beneficjentów. Istotna dla ochrony środowiska jest nieduża skala przedsiębiorstw wspieranych w ramach LSR.

Przeciwdziałanie zmianom klimatu

LSR ma niewielki wpływ na zjawiska klimatyczne, z uwagi na ich globalny charakter. W tym zakresie prowadzone będą działania promocyjne i uświadamiające, w szczególności wskazanie działań, mających wpływ na klimat (np. nadmierne używanie samochodu, niepotrzebne używanie energii elektrycznej). W tym kontekście istotne jest też podkreślanie znaczenia lasów dla absorpcji dwutlenku węgla (wpływ na efekt cieplarniany), w szczególności propagowanie dbałości o ich stan i zrównoważony rozwój.

Tematy te podjęte zostaną w przedsięwzięciu nr *I.1.1 Inicjatywy na rzecz rozwoju lokalnego i osobistego*.

Cel przekrojowy w zakresie innowacyjności będzie realizowany poprzez stosowanie innowacyjności przy realizacji poszczególnych operacji, a także poprzez dalszy rozwój obszaru osiągnięty przez nowe przedsięwzięcia gospodarcze i społeczne, również mające charakter innowacyjny.

Mieszkańcy obszaru LSR mają niski stopień kompetencji w zakresie wykorzystania lokalnego potencjału na rzecz rozwoju. Wykorzystanie dla wzrostu tych kompetencji kapitału społecznego stanowi podejście innowacyjne. Metody prowadzenia zajęć nakierowanych na wzrost kapitału społecznego często są rozwiązaniami innowacyjnymi przynajmniej w odniesieniu do obszaru objętego LSR.

Operacje w zakresie działania *podejmowanie działalności gospodarczej* stanowią szczególną formę uzyskiwania dochodów, różną od typowego zatrudnienia, w związku z czym, z perspektywy beneficjenta, mają charakter inno-

wacyjny. W LSR nie zostały nałożone żadne ograniczenia na rodzaj podejmowanej działalności, stwarza to sprzyjające okoliczności do stosowania innowacyjnych, nieszablonowych rozwiązań.

W zakresie rozwijania działalności gospodarczej, inwestycje wymagają zakupu maszyn i urządzeń nowych, a więc z założenia nowoczesnych. Wprowadzenie w przedsiębiorstwie takich maszyn lub urządzeń stanowi dla niego innowacyjność.

O innowacyjnym charakterze realizowanych działań można również mówić w przypadku inwestycji w infrastrukturę rekreacyjną, turystyczną lub kulturalną. Chociaż same w sobie nie mają one zawsze innowacyjnego charakteru, to warunkują jednak dalszy rozwój i sprzyjają, w oparciu o powstającą w ich wyniku infrastrukturę, dalszemu rozwojowi społeczno-gospodarczemu, w tym rozwiązaniom innowacyjnym.

Innowacyjny charakter mają operacje, które stanowią całkiem nową formę działania dla realizujących je podmiotów. Będzie to przedmiotem oceny operacji przez radę i będzie miało wpływ na wybór operacji do finansowania w ramach LSR.

LSR prezentuje innowacyjne podejście do problematyki rozwoju lokalnego polegające na tym, że beneficjenci mogą realizować operacje nie zdefiniowane ogólnie, lecz wykorzystujące pomysły ściśle powiązane ze specyfiką danego obszaru.

Wskaźniki LSR są dezagregowalne również ze względu na ich wpływ na cele przekrojowe. Pozwala to na wyodrębnienie operacji realizujących poszczególne cele przekrojowe. Taka konstrukcja wskaźników LSR umożliwia bezpośrednie mierzenie osiągnięcia wskaźników określonych dla tych celów. Wskaźniki opisane są w dalszej części LSR.

Sposób realizacji przedsięwzięć

Przedsięwzięcie I.1.1 – realizacja przedsięwzięcia będzie polegać na zrealizowaniu następujących typów operacji:

- Zajęcia z wykorzystaniem metod aktywizujących **ukierunkowanych na wzrost kapitału społecznego** uczestników poprzez zwiększenie kompetencji w zakresie współpracy, tworzenia relacji, identyfikacji problemów i podejmowania wspólnych inicjatyw.
Tematyka zajęć - zagadnienia dotyczące **rozwój lokalnego obszaru** objętego LSR oraz rozwoju własnego mieszkańców. Rozwój własny będzie realizowany m.in. przez podnoszenie wiedzy o ochronie przyrody i zmianach klimatycznych. Zajęcia wpływać będą na wzrost kompetencji, tj. wzrost wiedzy, umiejętności oraz na kształtowanie pozytywnych postaw wobec własnego otoczenia.
- Działania w ramach poddziałania 19.4 „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji”, w szczególności aktywizacji lokalnej społeczności nastawionej na wzrost kapitału społecznego,
- Realizacja projektu współpracy (poddziałanie 19.3),
- Realizacja projektów własnych LGD.

Przedsięwzięcie 1.1.2 – realizacja przedsięwzięcia będzie polegać na zrealizowaniu następujących typów operacji:

- wyposażenie i doposażenie świetlic oraz pomieszczeń pełniących ich funkcje, a także innych obiektów w których prowadzone są działania na rzecz zachowania dziedzictwa lokalnego (np. spotkania zespołów muzycznych, osób i grup kultywujących obrzędy charakterystyczne dla obszaru objętego LSR). Do tych operacji zalicza się też wyposażenie i doposażenie podmiotów działających w sferze kultury np. zespołów muzycznych, kół gospodyń wiejskich oraz innych osób i grup zajmujących się kultywowaniem dziedzictwa lokalnego. W ramach realizowanych operacji zakupione mogą być przedmioty i urządzenia niezbędne tworzenia warunków do działań na rzecz zachowania dziedzictwa lokalnego.
- zachowanie i upowszechnianie niematerialnego i materialnego dziedzictwa lokalnego poprzez prezentacje obrzędów, tradycji świeckich i religijnych, tradycyjnych potraw, rejestrację produktów lokalnych i tradycyjnych, a także poprzez działania aktywizujące nowe osoby do podjęcia działalności w tym obszarze. W ramach operacji możliwe będzie finansowanie występów zespołów i osób w celu prezentacji dziedzictwa lokalnego (w tym udział w targach, warsztatach, plenerach, przeglądach, itp.), zakup produktów kulinarnych do sporządzenia potraw tradycyjnych i lokalnych, zakup materiałów na cele kultywowania dziedzictwa lokalnego itp. Również wydawanie publikacji opisujących dziedzictwo lokalne (np. kulinarne, sztukę ludową, obiekty historyczne).
- remonty oraz inne działania mające na celu zachowanie w dobrym stanie obiektów (przedmiotów) o ważnym znaczeniu dla historii lub kultury obszaru (np. obiekty zbytkowe, kapliczki, pomniki, tablice pamiątkowe itp.), a także otoczenia tych obiektów (np. ogrodzenie, plac). Również działania i inwestycje w zakresie publicznego udostępniania tych obiektów.

Przedsięwzięcie 1.2.1 – realizacja przedsięwzięcia będzie polegać na zrealizowaniu następujących typów operacji:

- podjęcie działalności gospodarczej, także połączonej podnoszeniem kompetencji osób realizujących operację.

- rozwijanie działalności gospodarczej, także połączonej z podnoszeniem kompetencji osób realizujących operację oraz tworzeniem nowych miejsc pracy.

Przedsięwzięcie 1.3.1 - realizacja przedsięwzięcia będzie polegać na zrealizowaniu następujących typów operacji:

- budowa lub przebudowa obiektów infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej

W związku z **problemem zidentyfikowanym przez Zespół projektowy** sformułowano przedsięwzięcie : **Podnoszenie wiedzy osób zaangażowanych we wdrażanie LSR**. Będzie ono realizowane w ramach działania **19.4 PROW 2014-2020 „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji”**. **Zrealizowane zostaną następujące zadania:**

- Szkolenia dla pracowników LGD,
- Szkolenia dla organów LGD,
- Doradztwo dla wnioskodawców i potencjalnych wnioskodawców.

Przedsięwzięcie nie jest ujęte w **Tabeli celów**. Wyłączenie tego przedsięwzięcia z ogólnej struktury powiązań problemów, przedsięwzięć i celów LSR jest podyktowane tym, że nie wpisuje się ono w żadne z zadań określonych w rozporządzeniu LSR (szkolenia nie są nakierowane na wzmocnienie kapitału społecznego lecz na wzrost wiedzy). Z powodzeniem za to mogą być realizowane jako działania LGD nakierowane na usprawnienie procesu wdrażania LSR. Więcej informacji na ten temat znajduje się w załączniku do LSR – „*Plan działania*”.

Uzasadnienie wyboru sposobu realizacji przedsięwzięć.

Wybór sposobu realizacji przedsięwzięć poprzez wybór opisanych wyżej typów projektów wynika z analizy przyczyn problemów zidentyfikowanych w trakcie konsultacji społecznych i w następnych etapach pracy nad LSR. Przyczyny wskazują, w jaki sposób najbardziej efektywnie złagodzić problemy. Jednocześnie odpowiadają one oczekiwaniom lokalnej społeczności, które zostały zgłoszone podczas spotkań konsultacyjnych, a także przez przesłanie fiszek projektów.

Przedsięwzięcia przyczyniają się w sposób bezpośredni do osiągnięcia celów LSR. Przedsięwzięcia są tak sformułowane, że wskaźniki realizowanych w ich ramach operacji będą odpowiadać wskaźnikom LSR.

Przyjęte typy projektów są zgodne z PROW 2014-2020, a także z rozporządzeniem w *sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW na lata 1014-2020*. W szczególności odpowiadają zakresom operacji, które zostały określone w par. 2 tego rozporządzenia.

Do przedsięwzięcia nr I.1.1 zostały włączone operacje realizowane przez LGD w ramach poddziałania 19.4 PROW 2014-2020 „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” w zakresie „aktywizacji”. Działania te wpisują się w cel szczegółowy nr I.1.

Projekt współpracy

LGD zaplanowała realizację jednego projektu współpracy (PW). Przewidziano budżet w wys. 2% kwoty na realizację LSR tj. 120 000,00 zł. Projekt będzie realizowany w ramach przedsięwzięcia I.1.1 „*Inicjatywy na rzecz rozwoju lokalnego i osobistego*”. Projekt realizuje Cel szczegółowy nr I.1 LSR „*Wzrost kompetencji mieszkańców w zakresie wykorzystania lokalnego potencjału na rzecz rozwoju obszaru LSR oraz rozwoju własnego osób zamieszkujących ten obszar*”. Przyczynia się do osiągnięcia wskaźnika produktu „*liczba projektów współpracy*” oraz wskaźników rezultatu „*Liczba osób uczestniczących w operacjach/spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych*” i „*Liczba osób, u których nastąpił wzrost kompetencji/zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD*”

Kwota wsparcia i wartości wskaźników realizowanych przez PW zostały ujęte w Planie działania.

Wg wstępnych ustaleń PW będzie realizowany w partnerstwie z Lokalną Grupą Działania - Stowarzyszenie "Długosz Królewski" z siedzibą w Brzezinach (woj. wielkopolskie, powiat kaliski). Projekt ma zasięg międzywojewódzki.

Projekt jest zgodny z LSR partnera i przyczynia się do osiągnięcia wskaźników określonych w LSR partnera. Jeden z celów szczegółowych LSR partnera zakłada wzrost kapitału społecznego i przewiduje związane z tym przedsięwzięcia w tym projekt współpracy.

PW jest skierowany do młodzieży ze szkół podstawowych i gimnazjum. Celem projektu jest wzrost kompetencji w zakresie wspólnego identyfikowania problemów i formułowania oraz realizowania inicjatyw na rzecz rozwoju lokalnego i własnego. Prowadzi więc do wzrostu kapitału społecznego. W trakcie realizacji PW zastosowane zostaną metody aktywizujące nakierowane na kształtowanie umiejętności społecznych, pracy w grupie, nawiązywania relacji. Te umiejętności wpływają na wzmocnienie kapitału społecznego.

Opis operacji: W 1 etapie uczestnicy w grupach pod kierunkiem trenerów wypracują szczegółowy plan dalszych działań projektowych. Zakres tematyczny to ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu. Charakter tych działań to identyfikacja miejsc, wydarzeń, zjawisk związanych z zakresem tematycznym oraz odwiedzanie i dokumentowanie obiektów (np. zakłady, miejsca zanieczyszczone, oczyszczalnie ścieków) związanych z tematem PW. W 2 etapie odbędzie się wspólny wyjazd do miejsc związanych tematycznie z ochroną środowiska oraz zmianami klimatycznymi. Istotny dla osiągnięcia celu projektu jest udział uczestników z dość odległych miejscowości i różnych środowisk szkolnych. Wpłyne to na umiejętność nawiązywania nowych kontaktów, budowania relacji i ustalania wspólnych wartości, a więc na budowanie kapitału społecznego.

Tab. 24 Źródła finansowania celów

Cel szczegółowy	Źródło finansowania			
	EFROW	Budżet państwa	Środki publiczne gmin	Środki prywatne
Cel szczegółowy 1.1	x	x	x	x*)
Cel szczegółowy 1.2	x	x	-	x
Cel szczegółowy 1.3	x	x	x	x*)

*) *Możliwy jest wkład własny finansowy podmiotów innych niż gminy*

W LSR zaplanowano działania realizowane w ramach poddz.19.4 PROW 2014-2020 „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji”. W tabeli wskaźników ujęto działania związane z „aktywizacją” w zakresie, który jest zgodny z zakresem przedsięwzięcia nr I.1.1. Pozostałe działania zostaną zrealizowane jako działania związane z zarządzaniem wdrażaniem strategii i animowaniem realizacji strategii. W zakres tego poddziałania wchodzi między innymi:

- a. działania prowadzone na bieżąco, bez ustalania harmonogramu:
  - funkcjonowanie biura LGD (koszty zatrudnienia pracowników, zakup materiałów biurowych i eksploatacyjnych, opłaty pocztowe i bankowe, czynsz, konserwacja i naprawa sprzętu, opłaty za telefony, koszt delegacji pracowników itp.),
  - funkcjonowanie organów LGD (koszty posiedzeń Rady, w tym wynagrodzenia członków Rady, koszty delegacji członków organów LGD itp.),
- b. działania prowadzone zgodnie z harmonogramem
  - realizacja Planu komunikacji,
  - aktywizacja (ujęta w Planie działania)
  - szkolenia i doradztwo. **To zadanie zajmuje szczególne miejsce w działaniach LGD, z uwagi na to, że wpływa na jakość pracy biura oraz wspomaga członków organów LGD, w szczególności Zarządu i Rady, w wykonywaniu obowiązków.**

Tab. 25 Wskaźniki osiągnięte przez poddziałanie „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji”

Koszty bieżące – nie ujęte w tabeli celów i wskaźników LSR

Typ wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa	Sposób potwierdzenia
Wskaźnik produktu	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	21	Dokumentacja LGD
	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	30	Dokumentacja LGD
	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego wsparcia	80	Dokumentacja LGD
Wskaźnik rezultatu	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD	56	Dokumentacja LGD

Aktywizacja – ujęte w tabeli celów i wskaźników LSR

Typ wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa	Sposób potwierdzenia
Wskaźnik produktu	Liczba spotkań informacyjno- konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	5	Dokumentacja LGD
Wskaźnik rezultatu	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych	30	Dokumentacja LGD
	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD	21	Ankieta wypełniana przez uczestników

Tab. 26 Tabela celów i wskaźników LSR Wersja nr 3

I	CEL OGÓLNY	Rozwój lokalny obszaru „Między Prosną a Wartą” oparty o lokalne zasoby oraz kapitał społeczny mieszkańców				
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Wzrost kompetencji mieszkańców w zakresie wykorzystania lokalnego potencjału na rzecz rozwoju obszaru LSR oraz rozwoju własnego osób zamieszkujących ten obszar.				
1.2		Zwiększenie możliwości uzyskiwania dochodów przez mieszkańców obszaru „Między Prosną a Wartą”				
1.3		Wzrost dostępności infrastruktury rekreacyjnej, sportowej, turystycznej i kulturalnej				
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>stan pocz. 2016 rok</i>	<i>plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru *)</i>
WI.1	<i>wzrost aktywności społecznej mieszkańców obszaru objętego LSR</i>		<i>punkt procentowy</i>	0	4	<i>Źródło danych - LGD</i>
WII.1	<i>wzrost aktywności ekonomicznej mieszkańców obszaru objętego LSR</i>		<i>punkt procentowy</i>	0	4	<i>Źródło danych - LGD</i>
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>stan pocz. 2016 rok</i>	<i>plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru *)</i>
wI.1	<i>Liczba osób uczestniczących w operacjach/spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych</i>		<i>osoby</i>	0	98	<i>Źródło danych - ankieta grantobiorcy/LGD</i>
				<i>w tym proj .współpracy</i>		
				0	38	
	<i>Liczba osób, u których nastąpił wzrost kompetencji/zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD</i>		<i>osoby</i>	0	71	<i>Źródło danych - ankieta grantobiorcy/LGD</i>
				<i>w tym proj .współpracy</i>		
				0	29	
<i>Liczba osób objętych działaniami w zakresie zachowania dziedzictwa lokalnego lub korzystających z efektów takich działań</i>		<i>osoby</i>	0	1500	<i>Źródło danych - ankieta beneficjenta/grantobiorcy</i>	
wI.2	<i>Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach projektów otrzymujących wsparcie</i>		<i>osoby</i>	0	30	<i>Źródło danych - ankieta beneficjenta</i>
wI.3	<i>Liczba osób korzystających z wybudowanej/ulepszonej infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej lub kulturalnej</i>		<i>osoby</i>	0	1000	<i>Źródło danych - ankieta beneficjenta/grantobiorcy</i>

*) Sposób pomiaru jest opisany w tabeli nr 28

Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja, itp.)	Wskaźniki produktu					
			nazwa	Jednostka miary	wartość		Źródło danych/ sposób pomiaru *)	
					początkowa 2016 rok	końcowa 2023 rok		
1.1.1	Inicjatywy na rzecz rozwoju lokalnego i osobistego	Mieszkańcy obszaru LGD	operacja własna	Liczba operacji w zakresie wzrostu kompetencji ukierunkowanych na rozwój lokalny lub osobisty	szt.	0	1	Dane LGD
			projekt współpracy	liczba projektów współpracy	szt.	0	1	Dane LGD
			aktywizacja	Liczba spotkań informacyjno - konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	0	5	Dane LGD
1.1.2	Zachowanie dziedzictwa lokalnego	Mieszkańcy obszaru LGD	konkurs, projekt grantowy	Liczba wydarzeń wpływających na zachowanie dziedzictwa lokalnego	szt.	0	15	Źródło danych - ankieta beneficjenta lub grantobiorcy
			konkurs, projekt grantowy	Liczba podmiotów należących/działających w sferze kultury, które zostały ulepszone/wyposażone	szt.	0	9	Źródło danych - ankieta beneficjenta lub grantobiorcy
1.2.1	Podejmowanie i rozwijanie działalności gospodarczej	Priorytetowo: grupy defaworyzowane W miarę wolnych środków: pozostali mieszkańcy obszaru LGD	konkurs	Liczba nowoutworzonych przedsiębiorstw	szt.	0	18	Źródło danych - ankieta beneficjenta
			konkurs	Liczba przedsiębiorstw, które otrzymały wsparcie na rozwój	szt.	0	12	Źródło danych - ankieta beneficjenta
1.3.1	Budowa lub przebudowa obiektów rekreacyjnych, turystycznych lub kulturalnych	Mieszkańcy obszaru LGD	konkurs, projekt grantowy	Liczba zbudowanych lub przebudowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej lub kulturalnej	szt.	0	40	Źródło danych - ankieta beneficjenta
SUMA						0	101	

*) Sposób pomiaru jest opisany w tabeli nr 28

Tab. 27 Matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty (wskaźniki produktu)	Rezultaty (wskaźniki rezultatu)	Oddziaływanie (wskaźniki oddziaływania)	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników				
<p>Problem nr 1 Niski stopień kompetencji mieszkańców w zakresie wykorzystania lokalnego potencjału na rzecz rozwoju lokalnego oraz rozwoju własnego.</p>	Rozwój lokalny obszaru „Między Prosną a Wartą” oparty o lokalne zasoby oraz kapitał społeczny mieszkańców	Wzrost kompetencji mieszkańców w zakresie wykorzystania lokalnego potencjału na rzecz rozwoju obszaru LSR oraz rozwoju własnego osób zamieszkujących ten obszar	Inicjatywy na rzecz rozwoju lokalnego i osobistego	Liczba operacji w zakresie wzrostu kompetencji ukierunkowanych na rozwój lokalny lub osobisty	Liczba osób uczestniczących w operacjach/spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych	wzrost aktywności społecznej mieszkańców obszaru objętego LSR	dostępność źródeł finansowania operacji do czasu otrzymania zwrotu kosztów zainteresowanie beneficjentów realizacją przedsięwzięć zainteresowanie lokalnej społeczności udziałem w operacjach,				
				projekt współpracy							
			Zachowanie dziedzictwa lokalnego	Liczba spotkań informacyjno - konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Liczba osób, u których nastąpił wzrost kompetencji/zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD						
				Liczba wydarzeń wpływających na zachowanie dziedzictwa lokalnego	Liczba osób objętych działaniami w zakresie zachowania dziedzictwa lokalnego lub korzystających z efektów takich działań						
			Liczba podmiotów należących/działających w sferze kultury, które zostały ulepszone/wyposażone	Liczba nowoutworzonych przedsiębiorstw	Podejmowanie i rozwijanie działalności gospodarczej			Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach projektów otrzymujących wsparcie na rozwój	Liczba przedsiębiorstw, które otrzymały wsparcie na rozwój	wzrost aktywności ekonomicznej mieszkańców obszaru objętego LSR	zmiany w otoczeniu gospodarczym zmiany przepisów regulujących funkcjonowanie przedsiębiorstw zmiana sytuacji na rynku pracy
<p>Problem nr 2 Niedostateczne możliwości uzyskiwania satysfakcjonujących dochodów jako głównego i dodatkowego źródła utrzymania.</p>		Zwiększenie możliwości uzyskiwania dochodów przez mieszkańców obszaru LGD									
<p>Problem nr 3 Mała dostępność infrastruktury wypoczynkowej, rekreacyjnej, kulturalnej.</p>		Wzrost dostępności infrastruktury rekreacyjnej, sportowej, turystycznej i kulturalnej	Budowa lub przebudowa obiektów rekreacyjnych, turystycznych lub kulturalnych	Liczba zbudowanych lub przebudowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej lub kulturalnej	Liczba osób korzystających z wybudowanej/ulepszonej infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej lub kulturalnej	wzrost aktywności społecznej mieszkańców obszaru objętego LSR	dostępność źródeł finansowania operacji do czasu otrzymania zwrotu kosztów				

Tab. 28 Sposób ustalania wartości i stanu końcowego wskaźników oraz kryteria objęcia pomiarem.

Wskaźniki oddziaływania		Wskaźniki rezultatu		Wskaźniki produktu
Wskaźniki	Jednostka miary	Sposób ustalania wartości	Sposób ustalenia stanu końcowego	Kryterium objęcia pomiarem
wzrost aktywności społecznej mieszkańców obszaru objętego LSR	punkt procentowy	Na podstawie ankietyzacji mieszkańców na początku i na końcu realizacji LSR określone zostaną wskaźniki procentowe osób deklarujących określone zachowania.	Prognoza LGD	Osoby wybrane zgodnie z metodologią badań społecznych
wzrost aktywności ekonomicznej mieszkańców obszaru objętego LSR	punkt procentowy	Stan wskaźnika będzie określony jako różnica stanu końcowego i początkowego wyrażona w punktach procentowych.	Prognoza LGD	Osoby wybrane zgodnie z metodologią badań społecznych
Liczba osób uczestniczących w operacjach / spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych	osoby	Wg list uczestnictwa	Wg analizy potencjalnych operacji	Uczestnicy zgodnie z naborem do operacji
Liczba osób, u których nastąpił wzrost kompetencji/zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD	osoby	Ankieta lub deklaracja uczestnika. Aktualny stan wskaźnika stanowił będzie sumę odpowiedzi pozytywne	Wg analizy potencjalnych operacji	Osoby, które uczestniczyły w wydarzeniach mających na celu wzrost kompetencji w zakresie rozwoju lokalnego i rozwoju osobistego. Pomiar jest związany z ankietyzacją osób objętych oddziaływaniem.
Liczba osób objętych działaniami w zakresie zachowania dziedzictwa lokalnego lub korzystających z efektów takich działań	osoby	Po każdej operacji realizator określi liczbę osób spełniających odpowiednie kryterium. Aktualny stan wskaźnika będzie sumą tych osób w kolejnych operacjach.	Wg analizy potencjalnych operacji	Kryterium 1: Osoby którym ulepszono zasoby (zakupiono sprzęt, wyposażono obiekt, itp.) Kryterium 2: Osoby, które zostały objęte oddziaływaniem z wykorzystaniem tych zasobów (np. uczestnicy zajęć w wyposażonej świetlicy, obserwatorzy występów doposażonych zespołów) Kryterium 3: Osoby korzystające z ulepszonych zasobów ze sfery dziedzictwa lokalnego (np. odwiedzających odnowiony obiekt).
Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach projektów otrzymujących wsparcie	szt.	Po każdej operacji realizator określi liczbę osób spełniających odpowiednie kryterium. Aktualny stan wskaźnika będzie sumą tych osób w kolejnych operacjach.	Prognoza LGD	Wskaźnik dotyczy osób, które zgłosiły działalność gospodarczą zarejestrowaną w ZUS oraz osób zgłoszonych do ubezpieczeń społecznych w ramach stosunku pracy

Liczba osób korzystających z nowej/ulepszonej infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej lub kulturalnej	szt.	Po każdej operacji realizator określi liczbę osób spełniających odpowiednie kryterium. Aktualny stan wskaźnika będzie sumą tych osób w kolejnych operacjach.	Wg analizy potencjalnych operacji	Kryterium 1: Wskaźnik dotyczy osób, które skorzystały z nowych obiektów. Kryterium 2: Wskaźnik dotyczy osób, które skorzystały z obiektów ulepszonych, a nie korzystały z nich wcześniej.
Liczba operacji w zakresie wzrostu kompetencji ukierunkowanych na rozwój lokalny lub osobisty	szt.	Suma kolejnych operacji	Wg propozycji operacji i wg LGD	Operacje spełniające kryterium wyboru określone w naborze .
Liczba projektów współpracy	szt.	Suma kolejnych operacji	Wg założeń LSR	Projekt współpracy opisany w LSR
Liczba spotkań informacyjno - konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	Suma kolejnych operacji	Wg założeń LSR	Zadanie zrealizowane przez LGD w ramach "Aktywizacji"
Liczba wydarzeń wpływających na zachowanie dziedzictwa lokalnego	szt.	Suma zdarzeń spełniających kryterium	Wg propozycji operacji	Wskaźnik dotyczy zdarzeń, które zostawiają ślad w świadomości społecznej. Dotyczy to wykonawców oraz odbiorców zdarzeń. Np: przegląd zespołów, koncert zespołu muzycznego/folklorystycznego, pokaz kulinarny, prezentacja dawnych zwyczajów/obrzędów, warsztaty aktywizujące nowe osoby w zakresie działania na rzecz zachowania dziedzictwa lokalnego).
Liczba podmiotów należących/działających w sferze kultury, które zostały ulepszone/wyposażone	szt.	Suma podmiotów spełniających kryterium w kolejnych operacji	Wg propozycji operacji	Wskaźnik dotyczy podmiotów objętych działaniami, które zostawiają ślad w zasobach materialnych.
Liczba nowoutworzonych przedsiębiorstw	szt.	Suma przedsiębiorstw spełniających kryterium	Prognoza LGD	Wpis podmiotu do ewidencji działalności gospodarczej
Liczba przedsiębiorstw, które otrzymały wsparcie na rozwój	szt.	Suma przedsiębiorstw spełniających kryterium	Prognoza LGD	Zrealizowanie biznesplanu
Liczba zbudowanych lub przebudowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej lub kulturalnej	szt.	Suma obiektów spełniających kryterium	Wg propozycji operacji	Operacje spełniające określone w naborze kryterium wyboru.

Wszystkie zaplanowane wskaźniki są przedstawione w Tabeli 26. Wskaźniki są adekwatne do celów i przedsięwzięć, mierzalne, przejrzyste. Wartości początkowe wszystkich wskaźników wynoszą **0**. W tabeli 28 podano sposób pomiaru i kryteria objęcia pomiarem. Wskaźniki produktu i rezultatu będą mierzone po zakończeniu działań w ramach danej operacji, za wyjątkiem wskaźnika: *Liczba osób korzystających z nowej/ulepszonej infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej lub kulturalnej*, który będzie mierzony w czasie 6 miesięcy od zakończenia operacji. Beneficjenci po zakończeniu operacji będą zobowiązani do przekazania ankiety (w ramach ewaluacji). Ankieta zawiera osiągnięte wskaźniki wraz z opisem.

1. Konstrukcja wskaźników umożliwi ich dezagregację pod względem następujących parametrów:
  - Realizacji operacji polegającej na podjęciu działalności gospodarczej ukierunkowanej na zaspokojenie grup defaworyzowanych (wskazanie grupy)
  - Ochrona środowiska,
  - Przeciwdziałanie zmianom klimatu,
  - Tworzenie nowych miejsc pracy
  - Lokalizacji operacji w miejscowościach zamieszkałych przez mniej niż 5 tys. osób
  - Innowacyjność.

Możliwe będzie dokonanie zestawień np. z wykorzystaniem arkusza EXCEL.

2. Wartości wskaźników przekazane przez beneficjenta zostaną uzasadnione w formie pisemnej poprzez wyjaśnienie sposobu ich ustalenia (odniesienia do kryterium). Np. notatki z obserwacji przebiegu zadań i zachowań uczestników, sposób liczenia osób, wskazanie czy nie policzono ich wielokrotnie.
3. Prowadzony będzie rejestr operacji i związanych z nimi wskaźników. Możliwe będzie ustalenie wartości każdego wskaźnika na dowolnie wybrany dzień oraz obserwacja przebiegu zmian wszystkich wskaźników.
4. LGD będzie konsultować z beneficjentami sposób ustalania wartości wskaźników.

Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz ustanawiania kryteriów wyboru

Przyjęte rozwiązania, które znalazły zastosowanie przy opracowaniu procedur przeprowadzania naborów, oceny i wyboru operacji oraz przekazywania do SW dokumentacji z naborów zapewniają spełnienie wymagań określonych w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 oraz są zgodne z ustawą o RLKS, rozporządzeniem LSR i Wytycznymi nr 1/1 Ministra Rolnictwa i rozwoju Wsi w zakresie jednolitego i prawidłowego wykonywania przez lokalne grupy działania zadań związanych z realizacją strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach działania „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na Lata 2014-2020”. W szczególności zastosowane zostaną załączniki tych wytycznych dotyczące:

- weryfikacji zgodności operacji z warunkami przyznania pomocy określonymi w PROW 2014-2020
- weryfikacji zgodności grantobiorcy z warunkami przyznania pomocy określonymi w PROW 2014-2020
- wykazu dokumentów przekazywanych przez LGD do Zarządu Województwa w ramach operacji realizowanych przez podmioty inne niż LGD oraz operacji własnych LGD

Ocena i wybór operacji do finansowania w ramach LSR jest wyłączną kompetencją Rady, działającej na podstawie Regulaminu Rady, który szczegółowo określa warunki i sposób oceny i wyboru.

Ocena będzie prowadzona wyłącznie podczas posiedzeń Rady w składzie uwzględniającym parytet oraz przy zachowaniu określonej regulaminem liczby obecnych członków Rady. Zasady te dotyczą oceny każdego wniosku, oznacza to, że każdorazowo będzie badana prawomocność Rady do wyboru danej operacji. Zachowana zostanie bezstronność osób głosujących poprzez wyłączenie z oceny tych osób, które są powiązane z ocenianym wnioskiem.

LGD będzie **prowadzić rejestr interesów** członków organu decyzyjnego, pozwalający na identyfikację charakteru powiązań z wnioskodawcami/projektami, a także ustalić liczbę członków grupy interesów, którzy biorą udział w ocenie danej operacji.

Ocena nastąpi poprzez wypełnienie stosownych kart oceny.

Członek Rady musi uczestniczyć w posiedzeniach osobiście, nie może udzielić pełnomocnictwa. W przypadku jakościowych kryteriów (np. przy ocenie innowacyjności) w razie wystąpienia rozbieżności w zakresie ich interpretacji w rolę arbitra będzie pełnił przewodniczący Rady.

Nadzór nad dokumentacją dotyczącą wyboru i bieżącą weryfikację jej prawidłowości (np. sprawdzanie zamieszczenia wymaganych podpisów, kompletności wpisów i oznaczeń), będzie prowadził Sekretarz Rady.

Podstawą dla oceny i wyboru operacji będą procedury określające wszystkie stany przejściowe tego procesu. Procedury zostały zatwierdzone przez zarząd LGD, każdorazowa zmiana procedury w dowolnym zakresie wymaga zatwierdzenia przez Zarząd LGD. Zarząd zatwierdza procedury przyjmując stosowną uchwałę.

Wszystkie procedury zostaną podane do publicznej wiadomości poprzez zamieszczenie ich na stronie internetowej LGD. Odnośniki do procedur muszą być umieszczone w stałych miejscach strony internetowej (np. w menu). Dodatkowo odnośniki do procedur zostaną umieszczone w każdym ogłoszeniu o naborze wniosków.

Celem procedur jest zapewnienie zgodnego z przepisami przebiegu całego procesu wyboru operacji do finansowania w ramach LSR. Począwszy od ustalenia możliwości ogłoszenia naboru, przygotowania i ogłoszenia naboru, przyjmowania i rejestracji wniosków, oceny i wyboru wniosków, aż do zamknięcia naboru i przekazania dokumentów do samorządu województwa. Procedury przewidują odwołania od decyzji rady, opisują sposób informowania o wynikach oceny.

Opracowano dwie procedury: dotyczącą wniosków o udzielenie grantu i wniosków o finansowanie składanych przez podmioty inne niż LGD.

Procedury stanowią załączniki nr 9 i 10 do wniosku o wybór LSR.

Kryteria wyboru operacji są powiązane z celami LSR, które wynikają ze zidentyfikowanych problemów. Kryteria wyboru stanowią główny instrument osiągania celów, a przez to wpływają na łagodzenie problemów. W trakcie prac nad strategią cele LSR zostały tak sformułowane, aby spełniać kryteria dostępu do środków z EFRROW.

Zgodnie z ustawą o RLKS wśród kryteriów wyboru operacji są również kryteria, których obowiązek stosowania został określony w Programie, tj.:

- a) W odniesieniu do naborów ogłaszanych w zakresie rozwoju przedsiębiorczości – kryterium odnoszące się do tworzenia nowych miejsc pracy,
- b) W przypadku operacji z zakresu infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej kryterium preferujące operacje realizowane w miejscowościach zamieszkałych przez mniej niż 5 tys. osób

Wśród kryteriów wyboru znajdują się również takie, które preferują operacje:

- wpływające na zaspokojenie potrzeb w zakresie dostępu do rynku pracy przez:
  - a) Kobiety
  - b) Osoby młode 20-34 lat
  - c) Osoby 50+
  - d) Osoby niepełnosprawne
- wpływające na:
  - e) Ochronę środowiska,
  - f) Przeciwdziałanie zmianom klimatu,
  - g) Innowacyjność

W przypadku projektów generujących miejsca pracy (dot. podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej) premiowane będą te, które zakładają utworzenie większej liczby miejsc pracy niż wymagane minimum.

Kryteria wyboru zostały ustalone w taki sposób, aby proces wyboru operacji stanowił również metodę interwencji w obszarach przewidzianych w LSR. Dotyczy to przedsięwzięć dedykowanych tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy.

Preferowane będą też operacje wpływające na cele przekrojowe PROW 2014-2020 (ochrona środowiska, zapobieganie zmianom klimatu, innowacyjność).

Preferencja będzie polegać na przyznaniu dodatkowej liczby punktów na karcie oceny.

Wszystkie operacje będą oceniane pod względem innowacyjności. W przypadku operacji realizowanych w ramach LSR ocena innowacyjności jest szczególnie trudna, z uwagi na specyficzny zakres działań i może stanowić problem dla oceniających.

W celu ujednoczenia oceny w LSR przyjęto następujące definicje:

„Zjawisko innowacji jest nierozłącznie związane z pojęciem zmiany, nowości, reformy czy też idei postrzeganej jako nowa. Za innowacje uważa się najróżniejsze fakty, procesy i zjawiska o charakterze technicznym, organizacyjnym, społecznym lub psychologicznym.” (wg Portal Innowacji – www.pi.gov.pl)

„Przez innowacyjność rozumie się wdrożenie nowego lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych.”

Na podstawie tych definicji każdorazowo przed posiedzeniem Rady zostanie ustalone wspólne podejście do innowacyjności w odniesieniu do poszczególnych operacji.

Zgodnie z zasadą przyjętą w *Podręczniku Oslo-ZASADY GROMADZENIA I INTERPRETACJI DANYCH DOTYCZĄCYCH INNOWACJI* minimalnym wymogiem jest zaistnienie innowacji w odniesieniu do konkretnej firmy. W nawiązaniu do tej zasady w kontekście LSR innowacyjność będzie rozpatrywana w odniesieniu do organizacji realizujących projekty, do poszczególnych operacji, ale także do konkretnej gminy lub obszaru jako całości.

Na potrzeby oceny operacji w zakresie innowacyjności przyjęte zostanie przez członków organu decyzyjnego wspólnej wykładni. Każdorazowo zostanie sporządzone uzasadnienie dokonywanych ocen.

W celu zachowania przejrzystości i transparentności oceny operacji podejście do oceny innowacyjności będzie opublikowane na stronie internetowej „Między Prosną a Wartą”.

Kryteria oceny zgodności z LSR oraz kryteria wyboru wniosków składanych przez podmioty inne niż LGD podlegają przyjęciu przez Walne Zgromadzenie Członków LGD. Każdorazowa zmiana tych kryteriów musi zostać również zatwierdzona przez ten organ.

Kryteria wyboru stanowią załączniki nr 11 i 12 do wniosku o wybór LSR.

Informacja o projektach grantowych i projektach własnych LGD.

LGD „Między Prosną a Wartą” **przewiduje realizację projektów grantowych** w ramach przedsięwzięć ujętych w Tabeli nr 26. Oznacza to, że poszczególne operacje na które zostaną przyznane granty będą realizować przypisane do nich w tej tabeli cele i wskaźniki.

LGD przewiduje zgłoszenie 1 projektu własnego w ramach przedsięwzięcia I.1.1 Inicjatywy na rzecz rozwoju lokalnego i osobistego. Będzie to operacja o charakterze warsztatów nakierowana na umiejętności społeczne w zakresie współpracy w grupie i tworzenia relacji, a więc wpływająca na wzrost kapitału społecznego poprzez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych. Operacja ta jest bardzo istotna w kontekście realizacji LSR, jednak może się okazać, że żadna z organizacji działających na obszarze LGD nie podejmie się jej realizacji. Możliwe jest również podjęcie przez LGD realizacji operacji w zakresie innych zakresów, w miarę potrzeby tj. w przypadku zagrożenia niezrealizowania założonych wskaźników.

Informacja o przypisaniu projektów własnych do przedsięwzięć i celów oraz informacja o realizowanych wskaźnikach znajduje się również w Tabeli nr 26.

Opis realizacji operacji własnej LGD

Realizację operacji własnej planuje Zarząd LGD podejmując stosowną uchwałę. Następnie wniosek o finansowanie operacji własnej zostaje przekazany do oceny przez Radę LGD. Rada dokonuje oceny zgodności operacji z LSR na zasadach dotyczących wszystkich wniosków. Następnie Rada dokonuje oceny spełniania kryteriów wyboru określonych w LSR. Po pozytywnej ocenie projekt własny zostanie przyjęty do realizacji.

W terminie 3 dni informacja na temat operacji wybranej przez radę zostanie zamieszczona na stronie internetowej LGD ze wskazaniem, że operacja będzie realizowana jako operacja własna LGD. Jeżeli w terminie 30 dni od zamieszczenia informacji żaden podmiot nie zgłosi zamiaru realizacji operacji o tematyce zgodnej z tematyką operacji własnej, operacja zostaje zrealizowana przez LGD.

Jeżeli w terminie 30 dni od zamieszczenia informacji zostanie zgłoszony zamiar realizacji operacji o tematyce zgodnej z tematyką operacji własnej przez co najmniej jeden uprawniony do wsparcia podmiot (Wykonawcę), LGD odstępuje od zamiaru realizacji operacji własnej. Nie później niż w terminie 45 dni od zakończenia terminu, o którym mowa powyżej, LGD ogłasza nabór wniosków o udzielenie wsparcia na operacje o tematyce odpowiadającej tematyce operacji własnej. Jednocześnie Zarząd podejmuje uchwałę o rezygnacji z realizacji operacji własnej. Do ogłaszania i przeprowadzania naboru oraz całego procesu oceny i wyboru operacji stosuje się *Procedurę oceny i wyboru operacji realizowanych przez podmioty inne niż LGD*.

Wysokość wsparcia na realizację operacji w zakresie określonym w par. 2 ust. 1 pkt. 2 lit. a będzie przyznawana w wysokości:

- 50 000,00 zł, lub
- 70 000,00 zł, lub
- 100 000,00 zł.

w zależności od wnioskowanej kwoty.

Uzasadnienie

Określenie kwoty premii dla konkretnych rodzajów podejmowanej działalności gospodarczej jest bardzo trudne. Próby uzyskania informacji od podmiotów udzielających wsparcia osobom rozpoczynającym własną działalność (np. Urząd Pracy) nie dały efektu, z powodu braku odpowiednich statystyk. Wskazówką mogłyby być operacje realizowane w ramach działania *Różnicowanie w kierunku działalności pozarolniczej* w ramach PROW 2007-2013. Zostało zrealizowanych 6 takich operacji, jednak większość z nich dotyczyła podjęcia działalności na rzecz rolnictwa, więc nie są zgodne z wymaganiami co do zakresu podejmowanej działalności w bieżącym okresie programowania. Pod uwagę można wziąć dwie operacje w zakresie usług fotograficznych (wartość ok. 37 000,00 zł) i usług stolarskich (wartość ok. 85 000,00 zł). LGD nie dysponuje większymi danymi historycznymi w tym zakresie.

Analiza problemu wskazuje, że istnieje mnogość uwarunkowań, które wpływają na kapitałochłonność przedsięwzięć gospodarczych. Istotną trudność sprawia różnorodność okoliczności jakie towarzyszą przedsięwzięciom o podobnym charakterze, a mają wpływ na biznesplan. Chodzi o zasoby jakimi dysponują wnioskodawcy i związane z tym ich potrzeby. Przykładowo, operacja może zakładać budowę lub tylko adaptację budynków lub pomieszczeń, a adaptacja może też mieć różny zakres. Wnioskodawca może już posiadać maszyny lub urządzenia do wykorzystania w działalności, ale może też zakładać ich zakup. W przypadku tego samego rodzaju usług różny może być ich zakres (np. naprawy sprzętu ograniczone do pewnych typów, usługi kosmetyczne ograniczone do wybranych zabiegów).

To tylko przykładowe czynniki, które powodują, że operacje o podobnym zakresie będą wymagały zupełnie innych nakładów. Wyjściem z tej sytuacji jest nieokreślanie typu operacji ani rodzaju działalności gospodarczej, na którą przyznana będzie premia. Każdy z wnioskodawców sam określi swoje potrzeby uwzględniając posiadane zasoby. Istotne będzie wykazanie realności operacji i adekwatności wnioskowanej kwoty do planowanych zadań. Podstawą będzie analiza biznesplanu w kontekście zakresu operacji.

Za takim podejściem przemawia też umożliwienie wnioskodawcom wykazanie dużej inwencji, co stwarza szansę na innowacyjne, nieszablonowe rozwiązania.

Wysokość wsparcia na realizację operacji w zakresie innym niż określony w par. 2 ust. 1 pkt 2 lit. a będzie przyznawana w wysokości:

1. równej:
  - a. 70% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku podmiotu wykonującego działalność gospodarczą, do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej,
  - b. 100% – w przypadku pozostałych podmiotów;
2. 63,63% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku jednostki sektora finansów publicznych.

Uzasadnienie

Przyjęcie maksymalnej intensywności pomocy dla podmiotów wykonujących działalność gospodarczą jest uzasadnione ograniczonymi środkami finansowymi, którymi dysponują osoby prowadzące nieduże przedsiębiorstwa. W szczególności dotyczy to osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Stan taki został stwierdzony podczas konsultacji społecznych, w szczególności poprzez jego wskazanie jako słaba strona w analizie SWOT. W ankiecie diagnozującej problemy obszaru objętego LSR respondenci bardzo często wskazywali jako złagodzenie problemu - *Wspieranie finansowe podejmowanej i rozwijanej działalności gospodarczej*. Doświadczenie LGD z okresu LEADER-a 2007-2013 wskazuje, że wnioskodawcy oczekują na taką pomoc.

W przypadku pozostałych podmiotów za pełnym dofinansowaniem operacji również przemawiają względy ekonomiczne. Wnioskodawcami będą głównie stowarzyszenia, które nie osiągają dochodów. Są to towarzystwa przyjaciół wsi, ochotnicze straże pożarne, koła gospodyń itp. W okresie LEADER-a 2007-2013 małe organizacje społeczne często uzyskiwały wsparcie od gmin. Nie było to zjawisko właściwe, uzależniało bowiem te organizacje od silniejszych podmiotów, a także powodowało, że gminy realizowały poprzez te organizacje swoje zadania, co nie jest korzystne. Jednak pozytywną stroną takiej sytuacji była możliwość po-

dejmowania działań przez podmioty nieposiadające środków własnych. W bieżącym okresie istnieje zagrożenie odstąpienia wielu podmiotów od występowania o środki z LEADER-a z powodu braku wymaganego wkładu własnego.

Za pełnym finansowaniem przemawia też fakt, że mechanizm RLKS powinien wspierać aktywność mieszkańców na najniższym szczeblu. Wsparcie to będzie skuteczniejsze przy całkowitym sfinansowaniu zgłaszanych przedsięwzięć.

Poprzez umożliwienie samodzielnego zrealizowania pomysłów przez lokalne społeczności wzmacnia się ich zdolność do wspólnego podejmowania i realizowania przedsięwzięć, a więc buduje się kapitał społeczny.

Rozdział VII Plan działania

Przyjęty Plan działania ściśle powiązany jest z logiką realizacji LSR opisaną przez założone w LSR cele i wskaźniki oraz z zaprojektowanym budżetem.

Plan działania stanowi harmonogram realizacji każdego z przedsięwzięć przypisanych poszczególnym celom szczegółowym. W ramach tego harmonogramu określone zostały planowane poziomy osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu w przedziałach czasowych oraz planowane wydatkowanie kwot przypadających na poszczególne typy przedsięwzięć.

Harmonogram opracowano z zachowaniem zasady minimalizacji zagrożeń mających potencjalny wpływ na jego wykonalność. Przyjęte wskaźniki opierają się o krytyczną analizę możliwości finansowych i instytucjonalnych potencjalnych beneficjentów, czas trwania realizacji zaplanowanych przedsięwzięć, przewidują możliwe do osiągnięcia przepływy finansowe, biorą pod uwagę stan wdrożenia poszczególnych instrumentów finansowych – PROW 2014-2020, a także czas trwania procedur przewidzianych w tych dokumentach.

Harmonogram działań z zakresu szkoleń i doradztwa.

Lata	2016-2018	2019-2021	2022 -2023	RAZEM 2016-2023	Pro- gram	Poddzia- lanie
Podnoszenie wiedzy osób zaangażowanych we wdrażanie LSR						
Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	12 osobodni	9 osobodni	-	21 osobodni	PROW	19.4
Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	18 osobodni	12 osobodni	0	30 osobodni	PROW	19.4
Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego wsparcia	40 szt.	30 szt.	10 szt.	80 szt.	PROW	19.4

W harmonogramie nie podano wysokości planowanego wsparcia, gdyż w poddziałaniu 19.4 nie występuje pojęcie kosztów kwalifikowalnych. Koszty będą adekwatne do skali i zakresu realizowanych działań

Rozdział VIII Budżet LSR

Budżet LSR przewiduje wydatki ze środków PROW 2014-2020 dotyczące aktywizacji, kosztów bieżących, projektów współpracy i realizacji LSR.

Budżet LSR skonstruowany jest w oparciu o zasadę, że kwota dostępnych środków obejmuje zarówno wkład EFRROW, jak i wymagany krajowy wkład środków publicznych. Zgodnie z PROW jednolita wielkość wkładu EFRROW to 63,63% a wymagany krajowy wkład środków publicznych to 36,37%. W przypadku operacji gdzie beneficjentem jest jednostka sektora finansów publicznych krajowym wkładem środków publicznych jest wkład własny tej jednostki na poziomie zapewniającym wymaganą wysokość krajowego wkładu (36,37%), a pomoc wypłacana przez agencję płatniczą, równa 63,63% kosztów kwalifikowalnych w całości finansowana jest ze środków EFRROW. W pozostałych przypadkach pomoc wypłacana przez agencję płatniczą (w wysokości określonej zgodnie z obowiązującymi przepisami) w 63,63% finansowana jest ze środków EFRROW, a w 36,37% ze środków budżetu państwa.

W budżecie zaplanowano wysokość wsparcia EFSI na poszczególne poddziałania:

- realizacja LSR – kwota wynika ze sposobu ustalania dostępnych środków przeznaczonych na realizację LSR w ramach PROW 2014-2020
- współpraca - zaplanowano 2% kwoty na realizację LSR
- koszty bieżące i aktywizacja – Pomoc w ramach poddziałania 19.4 PROW 2014-2020 „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” przyznawana jest w formie ryczałtowej. Nie planuje się wprowadzać ograniczeń co do sposobu podziału kwoty wsparcia przez LGD na koszty bieżące czy też koszty aktywizacji. Przyjęto zasadę, że koszty te muszą być racjonalne i niezbędne do realizacji zadań.

W ramach kosztów bieżących planuje się między innymi szkolenia dla pracowników i organów LGD, a także indywidualne wsparcie (doradztwo) dla wnioskodawców i beneficjentów.

LGD wyznaczyła zasady premiowania projektów, w których wkład własny wnioskodawcy przekracza intensywność pomocy określoną w poszczególnych programach.

Wysokość wydatków ujętych w budżecie zapewnia realizację operacji określonych w przedsięwzięciach, a przez to osiągnięcie celów LSR. Budżet umożliwi także sfinansowanie działań organizacyjnych związanych z realizacją LSR (np. funkcjonowanie biura).

Budżet w podziale na zakresy wsparcia i Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020 zamieszczone są w załączniku nr 4 do LSR.

Rozdział IX Plan komunikacji

Charakterystyka planu komunikacji.

Przyjęty plan komunikacji jest spełnia dwie zasadnicze funkcje:

- promocyjno – wizerunkową, poprzez ukierunkowanie przekazu do mediów, ogółu społeczeństwa oraz dotychczasowych i potencjalnych beneficjentów.
- informacyjną poprzez ukierunkowanie przekazu do konkretnych grup potencjalnych beneficjentów, uprawnionych do korzystania ze środków PROW.

Do zrealizowania planu komunikacji LGD wykorzysta swoje zasoby, również środki na aktywizację i koszty bieżące. W szczególności zaangażuje zatrudnionych pracowników biura LGD, w ramach ich obowiązków.

W trakcie realizacji prowadzona będzie ciągła analiza skuteczności komunikacji i w razie potrzeby wprowadzona zostanie korekta. W ramach realizacji planu komunikacji realizowane będą zadania w zakresie poddziałania 19.4 PROW 2014-2020 „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji”.

Plan komunikacji stanowi załącznik do LSR.

Rozdział X Zintegrowanie

Lokalna Strategia Rozwoju jest zgodna ze strategicznymi kierunkami działań **Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020** (SRWŁ). Poniżej przedstawiono powiązanie celów LSR ze strategicznymi kierunkami działań SRWŁ

- A. Cel szczegółowy i LSR - *Wzrost kompetencji mieszkańców w zakresie wykorzystania lokalnego potencjału na rzecz rozwoju obszaru LSR oraz rozwoju własnego osób zamieszkujących ten obszar.* wpływa na

Cel operacyjny 4 SRWŁ - WYSOKI POZIOM KAPITAŁU SPOŁECZNEGO I SILNE SPOŁECZYSTWO OBYWATELSKIE

w szczególności na Strategiczne kierunki działań:

4.1. Rozwój społeczności lokalnych

4.1.1. kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego

oraz

4.2. Wzmacnianie tożsamości regionalnej

4.2.1. kształtowanie świadomości regionalnej i lokalnej opartej na historycznej i kulturowej różnorodności,

Uzasadnienie:

- Zarówno LSR jak i SRWŁ przewidują realizację działań nakierowanych na wzrost kapitału społecznego. W obu dokumentów przyjęto tożsame definicje kapitału społecznego.

- LSR zakłada wspieranie lokalnego dziedzictwa kulturowego, co bezpośrednio wpływa na tożsamość lokalną mieszkańców obszaru LGD. Kształtowanie tożsamości należy do strategicznych kierunków działań. SRWŁ
- B. Cel szczegółowy II LSR - *Zwiększenie możliwości uzyskiwania dochodów przez mieszkańców obszaru „Między Prosną a Wartą”* wpływa na

Cel operacyjny 2 SRWŁ - NOWOCZESNY KAPITAŁ LUDZKI I RYNEK PRACY
w szczególności na Strategiczny kierunek działań:

2.2. Kształtowanie aktywnych postaw na rynku pracy

2.2.1. aktywizacja zawodowa ludności

Uzasadnienie:

Zarówno LSR jak i SRWŁ przewidują wsparcie osób zakładających własną działalność gospodarczą,

- C. Cel szczegółowy III LSR - *Wzrost dostępności infrastruktury rekreacyjnej, sportowej, turystycznej i kulturalnej* wpływa na

Cel operacyjny SRWŁ 5 - WYSOKI STANDARD I DOSTĘP DO USŁUG PUBLICZNYCH
w szczególności na Strategiczny kierunek działań:

5.3. Rozwój usług i poprawa dostępu do sektora kultury, sportu, turystyki i rekreacji

5.3.1. rozwój bazy kultury, sportu, turystyki i rekreacji, -

Uzasadnienie:

Zaplanowane w LSR operacje polegające na inwestycjach w obszarze rekreacji, turystyki i kultury są zgodne z zapisem w SRWŁ - fragm.. : „*wspieranie działań na rzecz podnoszenia atrakcyjności i unowocześnienia bazy kultury, bazy sportowo-rekreacyjnej*”)

Przegląd strategii rozwoju gmin należących do LGD wskazuje, że LSR jest zgodna lub komplementarna z tymi dokumentami.

- a. Zgodność występuje w zakresie celu I– wszystkie gminy przewidują działania na rzecz wzrostu kapitału społecznego,
- b. w zakresie celu II LSR uzupełnia strategię gmin o działania polegające na wspieraniu podejmowania i rozwoju działalności gospodarczej (gminy koncentrują się na tworzeniu warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, natomiast nie dysponują środkami na bezzwrotną pomoc na ten cel),
- c. w zakresie celu III LSR jest zgodna lub komplementarna ze strategiami gmin. Większość gmin (Sokolniki, Klonowa, Łubnice, Wieruszów, Bolesławiec, Lututów) ma wśród swoich działań strategicznych rozwój infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej lub kulturalnej. Inne natomiast (Galewice, Czastary) koncentrują się w swoich planach długofalowych na rozwoju infrastruktury technicznej, pozostałe inwestycje podejmując doraźnie.

Podejście zintegrowane w LSR dotyczy:

- wykorzystania różnego rodzaju lokalnych zasobów i specyfiki obszaru do realizacji spójnego celu. W niniejszej Strategii zakłada się wykorzystywanie zasobów nie tylko LGD, ale głównie lokalnych partnerów w celu realizacji obranego celu. Zakłada się, że do realizacji poszczególnych celów angażowane będą organizacje i osoby posiadające wiedzę, doświadczenie i zasoby niezbędne do realizacji celu. Wykorzystana zostanie również istniejąca infrastruktura w celu rozwijania aktywności mieszkańców. Zintegrowane zostaną zasoby gmin i stowarzyszeń,
- zintegrowania wszystkich celów szczegółowych, których realizacja prowadzi do osiągnięcia celu ogólnego i realizacji wizji LSR *Obszar „Między Prosną a Wartą” atrakcyjnym i przyjaznym miejscem zamieszkania i pobytu.*
- jak wskazano wyżej LSR jest zintegrowana z dokumentami planistycznymi szczebla regionalnego i lokalnego.

Rozdział XI Monitoring i ewaluacja

Proces monitoringu i ewaluacji są względem siebie niezależne, choć pozostają w ścisłym związku, gdyż dotyczą tych samych zagadnień. Monitoring i ewaluacja Lokalnej Strategii Rozwoju są kluczowymi elementami skutecznego procesu jej wdrażania, zapewniającymi pozyskanie informacji na temat postępów prowadzonych działań, w głównej mierze w kontekście realizacji przyjętych celów strategicznych i operacyjnych. Stanowią równocześnie narzędzia kontroli i oceny umożliwiające korektę nieprawidłowości

w procesie wdrażania LSR i funkcjonowania LGD, poprzez wprowadzenie niezbędnych modyfikacji i uaktualnień przy realizacji opracowanej strategii.

Monitoring realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju „Między Prosną a Wartą” – Lokalna Grupa Działania stanowi równoległy do jej wdrażania, ciągły i rutynowy proces wymagający zbierania i analizy danych oraz raportowania wyników w określonych przedziałach czasowych. Dla sprawnej jego realizacji, przyjmuje się, iż proces monitorowania, z uwagi na charakter prowadzonych działań, w sposób ciągły i na bieżąco, prowadzony będzie przez biuro LGD. W odstępach półrocznych pracownicy biura sporządzać będą pisemne sprawozdania z realizacji LSR, analizowane i zatwierdzane następnie przez Zarząd. Treść sprawozdań, zgodnie z zasadą jawności działania LGD, będzie podawana do wiadomości publicznej za pośrednictwem strony internetowej Stowarzyszenia.

Organem odpowiedzialnym za przeprowadzenie ewaluacji będzie Zarząd. Podobnie, jak w przypadku monitoringu, uzyskane wyniki prezentowane będą w formie raportu z badania ewaluacyjnego, upubliczniane za pośrednictwem strony internetowej LGD.

Elementy funkcjonowania LGD i wdrażania LSR podlegające ocenie oraz metody oceny opisane są w załączniku nr 2 do LSR.

Rozdział XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Strategia jest dokumentem, dla którego na etapie projektu należy rozstrzygnąć czy konieczne jest przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Przeprowadzono analizę LSR pod kątem spełnienia kryteriów kwalifikujących do strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Zauważono, że wpływ na środowisko będzie związany jedynie z etapem realizacji przedsięwzięć, w ramach których prowadzone będą prace budowlane i tylko ściśle w okresie prowadzenia tych prac (budowlanych i instalacyjnych). W ich ramach mogą wystąpić mało uciążliwe oddziaływania na powierzchnię ziemi, faunę i florę, jakość powietrza atmosferycznego, klimat akustyczny. Oddziaływanie to będzie miało charakter krótkotrwały i całkowicie przemijający.

Nadmienić warto dodatkowo, że analiza zapisów LSR, w szczególności problemów, celów a przede wszystkim przedsięwzięć (w ich ogólnym zarysie) w kontekście charakteru przewidzianych tam działań, rodzaju i skali ich oddziaływania na cechy obszaru na którym LSR będzie realizowana prowadzi do wniosku, że realizacja tych zapisów nie wpłynie znacząco na środowisko.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Łodzi, działając na podstawie art. 48 ust. 1 oraz art. 57 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.) **uzgodnił odstąpienie od przeprowadzenia** strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu Lokalnej Strategii Rozwoju.

Wykaz wykorzystanej literatury

1. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
2. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności
3. Ustawa RLKS – ustawa z dnia 20.02.2015r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. 2015.378 z późn. zm.),
4. Rozporządzenie o wdrażaniu LSR – Rozporządzenie MRiRW z dnia 24.09.2015r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania "Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz.U.2015.1570 z późn.zm.).
5. Wytyczne nr 1/1 Ministra Rolnictwa i rozwoju Wsi w zakresie jednolitego i prawidłowego wykonywania przez lokalne grupy działania zadań związanych z realizacją strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach działania „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na Lata 2014-2020
6. Podręcznik dla lokalnych Grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020 wydanie III Warszawa 2015
7. Podręcznik tworzenia i ewaluacji wskaźników w lokalnych strategiach rozwoju

Załącznik nr 1 do LSR Procedura Aktualizacji Lokalnej Strategii Rozwoju

Cel procedury:

Celem procedury jest dostosowanie zapisów Lokalnej Strategii Rozwoju do wymogów prawnych, aktualizacja danych dotyczących obszaru oraz korekta zapisów wynikająca z ewaluacji wdrażania LSR

Założenia procedury

Wszyscy członkowie LGD, a także mieszkańcy obszaru mają możliwość składania wniosków, uwag i propozycji zmian w zapisach Lokalnej Strategii Rozwoju. Na stronach internetowych dostępne są adresy mailowe, a także ankiety dotyczące oceny jakości życia na obszarze. Wszystkie te uwagi są zbierane i analizowane w biurze Lokalnej Grupy Działania.

PRZEBIEG PROCEDURY:

1. Analiza potrzeb aktualizacji LSR dokonywana jest przez pracowników Biura i Zarząd Stowarzyszenia. Analiza prowadzona jest w sposób ciągły na podstawie:
  - zgłaszanych potrzeb przez członków LGD i mieszkańców.
  - zmian otoczenia prawnego związanego z funkcjonowaniem LGD i wdrażaniem LSR.
2. Sformułowanie treści nowych zapisów w LSR lub załączników do LSR. Zbadanie zgodności nowej treści LSR z przepisami prawa. Czynności te wykonują pracownicy biura LGD.
3. Poddanie nowej treści LSR konsultacjom społecznym w sposób zgodny z metodami partycypacyjnymi stosowanymi w LGD.
4. Ostateczną decyzję o zmianach dokonuje Zarząd podejmując odpowiednią uchwałę.

Załącznik nr 2 do LSR Ewaluacja i monitoring

1. Poniższa tabela przedstawia elementy funkcjonowania LGD i wdrażania LSR podlegające ocenie oraz metody oceny.

Elementy funkcjonowania i wdrażania podlegające ocenie	Podmiot wykonujący badanie	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
Elementy funkcjonowania LGD podlegające ewaluacji				
Pracownicy biura LGD	Zarząd LGD,	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opinia kierownika biura nt. podległego personelu ▪ opinia Zarządu ▪ opinia wnioskodawców ▪ karta doradztwa ▪ ankieta oceniająca jakość doradztwa ▪ sprawozdania z realizacji LSR 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ IV kwartał 2018 (okres objęty pomiarem – III.2016 - III.2018) ▪ IV kwartał 2021 (okres objęty pomiarem – IV.2018 -III.2021) ▪ III/IV kwartał 2023 (okres objęty pomiarem - cały okres programowania) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rzetelne wypełnianie obowiązków zgodnie z umową ▪ przestrzeganie regulaminu pracy biura ▪ jakość świadczonych usług
Organ zarządczy, decyzyjny oraz kontrolny	Komisja rewizyjna LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ listy obecności z posiedzeń ▪ protokoły z posiedzeń ▪ sprawozdania z działalności organów ▪ ankiety, wywiady kwestionariuszowe z członkami Zarządu, Rady, Komisji Rewizyjne 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ IV kwartał 2018 (okres objęty pomiarem – III.2016 - III.2018) ▪ IV kwartał 2021 (okres objęty pomiarem – IV.2018 -III.2021) ▪ III/IV kwartał 2023 (okres objęty pomiarem - cały okres programowania) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ frekwencja na posiedzeniach ▪ realizacja uchwał ▪ przestrzeganie regulaminów pracy organów
Realizacja zadań w ramach funkcjonowania LGD, w tym ocena działalność LGD	Zarząd LGD, Ewaluacja z udziałem społeczności lokalnej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ sprawozdania z realizacji LSR ▪ wnioski o płatność 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ IV kwartał 2018 (okres objęty pomiarem – III.2016 - III.2018) ▪ IV kwartał 2021 (okres objęty pomiarem – IV.2018 -III.2021) ▪ III/IV kwartał 2023 (okres objęty pomiarem - cały okres programowania) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zakres realizacji oraz stopień wydatkowania budżetu w ramach LGD ▪ opinia społeczności lokalnej nt. działań realizowanych przez LGD ▪ rozpoznawalność LGD ▪ efektywność komunikacji LGD ze społecznością lokalną
Elementy wdrażania LSR podlegające ewaluacji				

Realizacja LSR, w tym: celów, przedsięwzięć, wskaźników, wydatkowania budżetu	Zarząd LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ matryca celów LSR ▪ informacje od instytucji wdrażającej o zawartych umowach oraz wysokości wypłaconych środków ▪ zestawienia wypłaconych środków ▪ sprawozdania z naborów wniosków o przyznanie pomocy ▪ sprawozdania z działalności organu decyzyjnego ▪ ankieta monitorująca postęp realizacji LSR ▪ ankiety, wywiady swobodnego z wybranymi beneficjentami, grantobiorcami ▪ karty kontrolne grantu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ IV kwartał 2018 (okres objęty pomiarem – III.2016 - III.2018) ▪ IV kwartał 2021 (okres objęty pomiarem – IV.2018 -III.2021) ▪ III/IV kwartał 2023 (okres objęty pomiarem - cały okres programowania) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ stopień realizacji poszczególnych celów ▪ stopień realizacji wskaźników ▪ stopień kontraktowania i wydatkowania środków ▪ spójność i trafność rozwiązań proceduralnych
Realizacja naborów , w tym: harmonogram, kryteria i procedury wyboru operacji, zainteresowanie społeczne naborem	Zarząd LGD, Ewaluacja z udziałem społeczności lokalnej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ sprawozdania z naborów wniosków o przyznanie pomocy ▪ sprawozdania z działalności organu decyzyjnego ▪ strona internetowa LGD – licznik pobrań informacji o naborze ▪ karta doradztwa ▪ analiza lokalnych kryteriów i procedury wyboru operacji ▪ wywiady kwestionariuszowe, ankiety z członkami Rady 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ IV kwartał 2018 (okres objęty pomiarem – III.2016 - III.2018) ▪ IV kwartał 2021 (okres objęty pomiarem – IV.2018 -III.2021) ▪ III/IV kwartał 2023 (okres objęty pomiarem - cały okres programowania) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zgodność działań z harmonogramem ▪ dostępność informacji oraz poziom zainteresowania lokalnej społeczności podejmowaniem działań w ramach prowadzonych naborów ▪ jasność, przejrzystość i aktualność lokalnych kryteriów wyboru
Elementy funkcjonowania LGD podlegające monitorowaniu:				
Szkolenia realizowane przez LGD	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ listy obecności ze szkoleń ▪ ankieta oceniająca 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów w odstępach półrocznych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ stopień realizacji harmonogramu szkoleń ▪ frekwencja na szkoleniach ▪ jakość świadczonych usług
Doradztwo	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ karty doradztwa ▪ ankieta oceniająca doradztwo ▪ sprawozdania z naborów wniosków o przyznanie pomocy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów w odstępach półrocznych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ilość i jakość świadczonych usług doradczych ▪ wskaźnik ilości wnioskodawców korzystających z doradztwa w stosunku do ilości osób korzystających z doradztwa w ramach naboru
Zainteresowanie działalnością LGD	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ strona internetowa LGD ▪ listy obecności ze spotkań aktywizacyjnych ▪ ankiety kierowane do lokalnej społeczności 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów w odstępach półrocznych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ licznik wejść na stronę internetową ▪ frekwencja na spotkaniach aktywizacyjnych ▪ efektywność komunikacji LGD ze społecznością lokalną ▪ stopień realizacji planu komunikacji
Działalność organów LGD	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ listy obecności z posiedzeń 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów w odstępach półrocznych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ frekwencja na posiedzeniach
Elementy wdrażania LSR podlegające monitorowaniu				
Realizacja LSR i budżetu LGD	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ matryca celów LSR ▪ informacje od instytucji wdrażającej o zawartych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów w 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ stopień osiągnięcia wskaźników produktu i rezultatu

		<p>umowach oraz wysokości wypłaconych środków</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ zestawienia wypłaconych środków ▪ sprawozdania z naborów wniosków o przyznanie pomocy ▪ ankieta monitorująca postęp realizacji LSR ▪ karta kontrolna grantu 	odstępach półrocznych)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ stopień wydatkowania budżetu na funkcjonowanie LGD, projekty realizowane przez beneficjentów, projekty grantowe, operacje własne, projekty współpracy
Nabory wniosków o przyznanie pomocy	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ harmonogram naborów ▪ sprawozdania z naborów wniosków o przyznanie pomocy ▪ karta doradztwa 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów w odstępach półrocznych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem ▪ stopień wykorzystania środków ▪ ilość osób korzystających z doradztwa
Projekty grantowe	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ankieta monitorująca ▪ karta kontrolna grantu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów w odstępach półrocznych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zgodność ponoszonych wydatków z zestawieniem rzeczowo-finansowym ▪ terminowość realizacji zadań grantowych

2. Procedura dokonywania ewaluacji i monitoringu

Procedura dokonywania ewaluacji i monitorowania opracowana przez LGD uwzględnia:

a) elementy funkcjonowania LGD, które będą podlegać ewaluacji

- rzetelność i terminowość wykonywania obowiązków służbowych przez pracowników biura LGD,
- praca i jakość komunikacji wewnętrznej organów zarządczych, decyzyjnych i kontrolnych,
- efektywność i adekwatność zadań realizowanych w ramach funkcjonowania LGD,
- opinia w środowisku lokalnym nt. działalności i funkcjonowania LGD, w tym jakość świadczonych usług.

b) elementy wdrażania LSR, które będą podlegać ewaluacji

- ocena stanu osiągniętych wskaźników dla celów ogólnych i szczegółowych LSR,
- zasadność ilości przedsięwzięć i ich zakresów oraz wskaźników,
- analiza LSR pod kątem możliwości osiągnięcia założonych celów,
- ocena stanu kontraktowania i wydatkowania środków,
- analiza spójności i trafności rozwiązań proceduralnych wdrażania LSR,
- harmonogram, kryteria i procedury wyboru operacji.

c) elementy, które LGD zamierza monitorować

Zagadnienia podlegające monitorowaniu w zakresie realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju wraz z rozpatrywanymi kryteriami:

- stopień realizacji LSR – poziom osiągnięcia przyjętych wskaźników produktu i rezultatu,
- realizacja budżetu – stopień wydatkowania budżetu w ramach przydzielonych środków na funkcjonowanie LGD, projektów realizowanych przez beneficjentów, projektów grantowych, operacji własnych oraz projektów współpracy, zgodność wydatkowania środków pod kątem osiąganych wskaźników,
- nabory wniosków o przyznanie pomocy - terminowość (zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem), stopień wykorzystania środków, liczba osób korzystających z doradztwa (konsultacje telefoniczne i w biurze LGD),
- realizacja projektów grantowych - terminowość realizacji poszczególnych zadań grantowych, zgodność ponoszonych wydatków z zadeklarowanym zestawieniem rzeczowo-finansowym operacji.

Zagadnienia podlegające monitorowaniu w zakresie funkcjonowania biura LGD:

- ocena efektywności doradztwa przeprowadzonego przez pracowników biura LGD w zakresie realizacji LSR (karty doradztwa, wskaźnik ilości wnioskodawców korzystających z doradztwa w stosunku do ilości osób korzystających z doradztwa w ramach naboru, ankieta oceniająca - dot. udzielanego doradztwa),
- zainteresowanie działalnością LGD (liczba wejść na stronę LGD),
- działalność organów LGD (frekwencja na posiedzeniach Zarządu, Rady, Komisji Rewizyjnej).
- Efektywność szkoleń pracowników biura LGD i organów LGD,

Głównym narzędziem badawczym w procesie monitoringu wdrażania LSR będzie ankieta monitorująca, kierowana do wszystkich beneficjentów i grantobiorców operacji podejmowanych w ramach realizacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność objętego PROW na lata 2014-2020. Niniejsza ankieta przekazywana będzie beneficjentom przez biuro LGD po uzyskaniu informacji od Instytucji wdrażającej o wystawieniu zlecenia płatności, bądź w przypadku projektów grantowych po zatwierdzeniu wniosku o płatność złożonego przez realizatora zadania grantowego. Jej wypełnienie będzie obowiązkowe dla wszystkich podmiotów, które otrzymały wsparcie finansowe na realizację działań za pośrednictwem LGD. Bezpośredni nadzór nad zbieraniem danych z ww. ankiet sprawować będzie biuro LGD.

Ankieta monitorująca

Po zakończeniu operacji beneficjent lub grantobiorca ma obowiązek wypełnić i przesłać do LGD ankietę monitorującą przebieg realizacji LGD.

ANKIETA MONITORUJĄCA POSTĘP REALIZACJI LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU**„MIĘDZY PROSNĄ A WARTĄ” – LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA**

Zgodnie z umową dofinansowania, podpisaną przez beneficjenta/grantobiorcę z Instytucją Wdrażającą/”Między Prosną a Wartą” - LGD beneficjent zobowiązany jest do przekazania Lokalnej Grupie Działania informacji niezbędnych do monitorowania wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. W związku z powyższym prosimy o wypełnienie niniejszej ankiety.

Dla każdej zrealizowanej operacji prosimy o wypełnienie oddzielnej ankiety na podstawie danych z wniosku i umowy o przyznanie pomocy oraz wniosku o płatność.

Wypełnioną ankietę w oryginale należy dostarczyć do biura LGD w nieprzekraczającym terminie 14 dni od daty jej otrzymania.

1. Informacje podstawowe

Imię i nazwisko/ nazwa Beneficjenta			
Adres zamieszkania/ siedziby beneficjenta			
Nr wniosku nadany przez LGD			
Tytuł operacji			
Okres realizacji operacji (od MM-RRRR do MM-RRRR)			
Nr umowy o dofinansowanie			
Wnioskowana kwota pomocy (zł)		Wypłacona kwota pomocy (zł)	
Data podpisania umowy		Data otrzymania płatności ostatecznej	
Imię i nazwisko osoby uprawnio- nej do kontaktu			
Adres korespondencyjny osoby uprawnionej do kontaktu			
Nr telefonu/faxu osoby uprawnio- nej do kontaktu		E-mail	
Rok sprawozdawczy			

2. Cele realizacji operacji:

Cel ogólny	
Cel szczegółowy	
Przedsięwzięcie	

3. Wskaźniki realizacji operacji

Lp.	Wskaźnik produktu	Wartość
1		
2		
...		
Lp.	Wskaźnik rezultatu	Wartość
1		
2		
....		

4. Problemy w trakcie realizacji operacji

Pole można powiększyć w miarę potrzeby

5. Charakterystyka operacji:

Operacja wpływa na zaspokojenie potrzeb w zakresie dostępu do rynku pracy*):		Inne cechy operacji*)	
	Kobiet		Tworzone są nowe miejsca pracy
	Osób młodych 20-34 lata		Jest zlokalizowana w miejscowości zamieszka-nych przez mniej niż 5 tys. osób
	Osób 50+		Operacja jest innowacyjna
	Osób niepełnosprawnych	Opisać rodzaj innowacji	
Operacja wpływa na*):			
	Ochronę środowiska,		
	Zapobieganie zmianom klimatu,		

*)Zaznaczyć jedną lub kilka opcji

6. Uzasadnienie:

Należy krótko uzasadnić wybrane opcje (Wskazane jest skonsultowanie się biurem LGD)

Przyjmuję do wiadomości, iż moje dane osobowe będą przetwarzane przez „Między Prosną a Wartą” - LGD. Wyrażam zgodę na udostępnienie ankiety instytucjom i podmiotom dokonującym oceny i ewaluacji. Wyrażam zgodę na przetwarzanie moich danych osobowych oraz danych związanych z realizacją niniejszej operacji, zgodnie z przepisami ustawy z dn. 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jednolity Dz. U. z 2002 r., Nr 101, poz. 926 z późn. zm.), w celach związanych z realizacją działań Programu Rozwoju Obszarów wiejskich na lata 2014-2020. Oświadczam, iż dane zawarte w niniejszej ankiecie są zgodne z prawdą.

Data:

Podpis

Po przeprowadzonych naborach biuro LGD sporządzać będzie sprawozdania, odzwierciedlające rzeczywisty obraz ich przebiegu.

Wzór sprawozdania:

SPRAWOZDANIE Z NABORÓW WNIOSKÓW O PRYZYCNIE POMOCY NR ...../..... <small>(nr kolejny / rok)</small> W RAMACH PODDZIAŁANIA „WSPARCIE NA WDRAŻANIE OPERACJI W RAMACH STRATEGII ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ” PROGRAMU ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2014-2020			
..... <i>Pieczętka jednostki</i>			
Zakres tematyczny naboru			
Nr naboru			
Termin naboru / DD-MM-RRRR – DD-MM-RRRR/			
Terminowość ogłaszania naboru zgodnie z przyjętym harmonogramem		☐ TAK ☐ NIE	
Limit dostępnych środków /zł/		Łączna kwota złożonych wniosków /zł/	
Ilość wniosków:	Złożonych w terminie naboru		Wycofanych
Ilość wniosków wybranych do dofinansowania przez LGD, przekazanych do dalszej oceny		Wnioskowana kwota pomocy operacji wybranych do dofinansowania, przekazanych do dalszej oceny	
Procentowe wykorzystanie limitu			
Ilość osób korzystających z doradztwa		Ilość wnioskodawców korzystających z doradztwa	
Załączniki			
Osoba sporządzająca sprawozdanie			
Data i miejsce sporządzenia sprawozdania:		Podpis osoby sporządzającej sprawozdanie:	

Ponadto z racji prowadzonych naborów wniosków o przyznanie pomocy w ramach projektów grantowych, celem kontroli prawidłowego i terminowego ich przebiegu, pracownicy LGD dokonywać będą wybiórczych wizytacji w miejscach realizacji poszczególnych zadań grantowych. W zakresie ich monitoringu pracownicy biura posiłkować się będą poniższą kartą kontroli.

KARTA KONTROLNA GRANTU

NR ...../.....
(nr kolejny / rok)

Tytuł projektu grantowego	
Zakres tematyczny projektu grantowego	
Przeprowadzający kontrolę	

I. DANE PODMIOTU KONTROLOWANEGO

Imię i Nazwisko /Nazwa Grantobiorcy			
NIP		REGON	
Adres zamieszkania / siedziba Grantobiorcy	Województwo		
	Powiat	Gmina	
	Miejscowość	Kod	
	Ulica /nr domu / lokalu /działki		
	Tel.	Fax	
E-mail			
Nazwa zadania grantowego			
Okres realizacji zadania grantowego (od MM-RRRR do MM-RRRR)			

II. POWIADOMIENIE O CZYNNOŚCIACH KONTROLNYCH

Powiadomienie o kontroli: ☐ TAK ☐ NIE	Sposób powiadamiania		Data	Osoba powiadamiana	Osoba powiadamiąca
	Telefon	☐			
	List polecony	☐			
	Inne	☐			

III. PRZEPROWADZENIE CZYNNOŚCI KONTROLNYCH

Kontrola została zrealizowana? ☐ TAK ☐ NIE	Jeśli NIE podać przyczynę: .....
---	-------------------------------------

IV. DANE OSÓB UCZESTNICZĄCYCH W CZYNNOŚCIACH KONTROLNYCH

	Imię	Nazwisko
Podmiot kontrolujący		
Podmiot kontrolowany		

V. CZYNNOŚCI KONTROLNE

Przedmiot weryfikacji zadania grantowego	Ocena zgodności ze stanem faktycznym			Uwagi kontrolujących
	TAK	NIE	ND	
Zgodność lokalizacji				
Terminowość realizacji				
Prawidłowość realizacji zestawienia rzeczowo-finansowego				
.....				

VI. POZOSTAŁE UWAGI

--

VII. ZAŁĄCZNIKI DO KARTY KONTROLNEJ

1.	
----	--

Data rozpoczęcia i zakończenia kontroli:	..... <small>data i godzina rozpoczęcia czynności kontrolnych</small>	..... <small>data i godzina zakończenia czynności kontrolnych</small>
Miejsce przeprowadzenia kontroli:		
Podpis podmiotu kontrolowanego:		Podpis kontrolujących:

d) kryteria, na podstawie których będzie prowadzona ewaluacja funkcjonowania LGD i realizacji LSR

- trafność,
- efektywność,
- skuteczność,
- użyteczność,
- trwałość .

e) czas, sposób i okres objęty pomiarem

Proces monitoringu realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju i funkcjonowania LGD, w sposób ciągły i na bieżąco, prowadzony będzie przez biuro LGD. Jako formę raportowania przyjmuje się sprawozdania z jego przebiegu sporządzane w odstępach półrocznych przez pracowników biura, analizowane i zatwierdzane przez Zarząd, a następnie upubliczniane za pośrednictwem strony internetowej LGD.

Badanie ewaluacyjne względem strategii oraz w odniesieniu do ram czasowych ujętych w budżecie LSR, LGD planuje:

- ewaluację mid-term - (2018 r.) – diagnoza stopnia realizacji LSR. Wszystkie zmiany kontekstu, niska skuteczność, efektywność czy użyteczność są sygnałami do zmiany przyjętych założeń i modyfikacji strategii działania,
- ewaluację mid-term - (2021 r.) - diagnoza stopnia realizacji LSR. Wszystkie zmiany kontekstu, niska skuteczność, efektywność czy użyteczność są sygnałami do zmiany przyjętych założeń i modyfikacji strategii działania,
- ewaluację ex-post - podsumowująca całość okresu programowania (2023 r.),
- ewaluację on-going – przeprowadzana w razie potrzeby, w trakcie wdrażania strategii w celu identyfikacji barier realizacji poszczególnych celów.

Dane źródłowe:

- Typ ilościowy - dane ilościowe będą pochodziły z wszelkiego rodzaju zestawień, sprawozdań, sporządzanych na potrzeby PROW 2014-2020, w tym sprawozdań z przebiegu monitoringu LSR i LGD,
- Typ jakościowy - dane jakościowe natomiast pochodzą będą z analiz opinii, wyników obserwacji, ankiety ewaluacyjnej, czyli z zastosowania jakościowych technik badawczych.

Proponowane metody badawcze (narzędzia badawcze):

- wywiady kwestionariuszowe z członkami Zarządu LGD, Rady LGD, pracownikami biura LGD,
- ankiety, wywiady swobodne z wybranymi beneficjentami,
- ewaluacyjna ankieta telefoniczna, ankieta e-mailowa,

Po zakończeniu realizacji LSR zostanie sporządzony raport z ewaluacji.

Załączniki:

- Ankieta monitorująca postęp realizacji lokalnej strategii rozwoju,
- sprawozdanie z naborów wniosków o przyznanie pomocy,
- karta kontrolna grantu.

Harmonogram osiągnięcia wskaźników produktu.

CEL OGÓLNY nr 1 Rozwój lokalny obszar „Między Proszą a Wartą” oparty o lokalne zasoby oraz kapitał społeczny mieszkańców	Lata		2016-2018			2019-2021			2022 -2023			RAZEM 2016-2023		Program	Podziałanie/zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie(zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (zł)			
Cel szczegółowy 1 Wzrost kompetencji mieszkańców w zakresie wykorzystania lokalnego potencjału na rzecz rozwoju obszaru LSR oraz rozwoju własnego osób zamieszkujących ten obszar.													PROW		
Przedsięwzięcie 1.1.1 Inicjatywy na rzecz rozwoju lokalnego i osobistego	Liczba operacji w zakresie wzrostu kompetencji ukierunkowanych na rozwój lokalny lub osobisty	1 szt.	100,00%	50 000,00	0 szt.	100,00%	0,00	0 szt.	100,00%	0,00	1 szt.	50 000,00	PROW	Realizacja LSR	
	Projekt współpracy	1 szt.	100,00%	114 000,00	0 szt.	100,00%	0,00	0 szt.	100,00%	0,00	1 szt.	114 000,00	PROW	Współpraca	
	Liczba spotkań informacyjno- konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	3 szt.	60,00%	0,00	2 szt.	100,00%	0,00	0 szt.	100,00%	0,00	5 szt.	0,00	PROW	Aktywizacja	
Przedsięwzięcie 1.1.2 Zachowanie dziedzictwa lokalnego	Liczba wydarzeń wpływających na zachowanie dziedzictwa lokalnego	5 szt.	33,33%	77 080,00	8 szt.	86,67%	110 890,00	2 szt.	100,00%	135 910,00	15 szt.	323 880,00	PROW	Realizacja LSR	
	Liczba podmiotów należących/działających w sferze kultury, które zostały ulepszone/ wyposażone	2 szt.	22,22%	137 460,00	7 szt.	100,00%	302 750,00	0 szt.	100,00%	0,00	9 szt.	440 210,00	PROW	Realizacja LSR	
Razem cel szczegółowy 1				378 540,00			413 640,00			135 910,00		928 090,00			

Harmonogram osiągnięcia wskaźników produktu (cd)

Cel szczegółowy 2 Zwiększenie możliwości możliwości uzyskiwania dochodów przez mieszkańców obszaru „Między Prosną a Wartą”													PROW	
Przedsięwzięcie 1.2.1 Podejmowanie i rozwijanie działalności gospodarczej	Liczba nowoutworzonych przedsiębiorstw	4 szt.	22,22%	280 000,00	12 szt.	88,89%	840 000,00	2 szt.	100,00%	140 000,00	18 szt.	1 260 000,00	PROW	Realizacja LSR
	Liczba przedsiębiorstw, które otrzymały wsparcie na rozwój	3 szt.	25,00%	397 500,00	8 szt.	91,67%	1 060 000,00	1 szt.	100,00%	132 500,00	12 szt.	1 590 000,00	PROW	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 2				677 500,00			1 900 000,00			272 500,00		2 850 000,00		
Cel szczegółowy 3 Wzrost dostępności infrastruktury rekreacyjnej, sportowej, turystycznej i kulturalnej													PROW	
Przedsięwzięcie 1.3.1 Budowa lub przebudowa obiektów rekreacyjnych, turystycznych lub kulturalnych	Liczba zbudowanych lub przebudowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej lub kulturalnej	9 szt.	22,50%	434 930,00	26 szt.	87,50%	1 412 730,00	5 szt.	100,00%	188 250,00	40 szt.	2 035 910,00	PROW	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 3				434 930,00			1 412 730,00			188 250,00		2 035 910,00		
Razem cel ogólny				1 490 970,00			3 726 370,00			596 660,00		5 814 000,00		
Razem LSR				1 490 970,00			3 726 370,00			596 660,00		5 814 000,00		
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW												% budżetu poddziałania		
												Realizacja LSR		
												2 850 000,00	50	

W odniesieniu do wskaźnika „Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami” nie podano kosztów realizacji z uwagi na to, że działanie to jest realizowane w ramach poddziałania 19.4 PROW 2014-2020 „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji”, gdzie nie określa się kosztów kwalifikowalnych. Koszty będą adekwatne do skali i zakresu realizowanych działań.

Załącznik nr 4 do LSR Wersja nr 3

Budżet LSR na lata 2016-2022

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)		
	PROW	Fundusz wiodący	Razem EFSI
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	5 700 000,00		5 700 000,00
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	114 000,00		114 000,00
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	1 377 000,00	EFROW	1 377 000,00
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	-	EFROW	-
Razem	7 191 500,00	EFROW	7 191 500,00

Ponieważ pomoc w ramach poddziałania 19.4 PROW 2014-2020 „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” przyznawana jest w formie ryczałtowej nie dokonano podziału na koszty bieżące i aktywizację. W ramach tych kosztów realizowane będą zadania związane z zarządzaniem procesem wdrażania LSR oraz działania animujące realizację strategii. Ponoszone koszty będą nastawione na realizację celów i będą adekwatne do zakresu i skali realizowanych celów.

Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020

	Wkład EFROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	3 365 008,92	1 923 391,08		5 288 400,00
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	261 901,08		149 698,92	411 600,00
Razem	3 626 910,00	1 923 391,08	149 698,92	5 700 000,00

Cele ogólne działań informacyjno-promocyjnych

LGD posiada wieloletnie doświadczenie w komunikowaniu się ze społecznością lokalną. Bardzo często korzystała z różnych sposobów porozumiewania się z mieszkańcami obszaru. Było to przekazywanie informacji (np. zawiadomienia o naborach, spotkaniach z mieszkańcami oraz informowanie o działalności LGD) jak również komunikacja dwustronna poprzez odbieranie informacji zwrotnej. W pierwszym przypadku wykorzystywano najczęściej następujące metody:

- korespondencja tradycyjna,
- korespondencja mailowa
- informacje w mediach,

w drugim przypadku:

- formularze na stronie internetowej,
- poczta mailowa,
- kontakt bezpośredni (np. na imprezach plenerowych, w biurze LGD),
- ankiety internetowe.

Wszystkie te sposoby są skuteczne w zależności od celu w jakim się je stosuje i wszystkie zostaną wykorzystane podczas komunikacji ze społecznością lokalną podczas wdrażania nowej LSR na lata 2014-2020. W nowym okresie programowania LGD przewiduje szersze wykorzystanie Internetu do komunikacji społecznej. W szczególności rozbudowana zostanie baza mailowa i wysyłany będzie newsletter z bieżącymi informacjami. Planowane jest też większe upowszechnienie ankiet internetowych, forma ta sprawdziła się we trakcie przygotowania LSR, w szczególności w połączeniu z informacjami w elektronicznych wersjach lokalnych gazet przez wstawienie odsyłaczy bezpośrednio do ankiet.

Celem ogólnym Planu Komunikacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 jest promowanie LSR, a tym samym Wspólnych Ram Strategicznych 2014-2020, które odzwierciedlają cele Strategii EU2020 zwłaszcza wśród mediów i ogółu mieszkańców LGD oraz rozpowszechnianie informacji o możliwościach wsparcia przewidzianych w Strategii wśród potencjalnych Beneficjentów, którzy będą mogli ubiegać się o przyznanie dotacji w ramach Funduszy Europejskich. Planowane działania mają wzbudzić zainteresowanie oraz zachęcić potencjalnych Beneficjentów do aplikowania o środki, zwiększając liczbę zrealizowanych inwestycji, a przez to wzmocnić konkurencyjność i atrakcyjność Lokalnej Grupy Działania. Celem działań jest ponadto utrwalenie i pogłębienie akceptacji i przychylności mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania dla istnienia samych funduszy oraz skutków ich działania w gminach. Cel ogólny działań informacyjno-promocyjnych realizowany jest poprzez wszystkie gminy tworzące Lokalną Grupę Działania.

Cele szczegółowe działań informacyjno-promocyjnych

Cel ogólny działań informacyjno – promocyjnych jest realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz w procesie realizacji projektów poprzez profesjonalną informację i pomoc w rozliczaniu projektów,
- uzyskanie informacji od społeczności lokalnej w zakresie skuteczności oddziaływania LSR oraz na temat satysfakcji mieszkańców obszaru LGD z podejmowanych działań,
- budowanie pozytywnego wizerunku LGD wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o efektach realizacji LSR oraz bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji,
- zwiększenie poziomu świadomości i wiedzy mieszkańców na temat korzyści z członkostwa w Unii Europejskiej dla gmin obszaru LGD, uzyskiwanych dzięki napływowi Funduszy Europejskich,
- wzmocnienie pozytywnego wizerunku LGD jako organizacji efektywnie wykorzystującej szanse stwarzane przez członkostwo Polski w Unii Europejskiej,
- wzrost rozpoznawalności i świadomości istnienia Funduszy Europejskich poprzez promowanie skutków dotychczasowego wdrażania funduszy przez gminy obszaru LGD,
- utrwalenie spójnego systemu identyfikacji wizualnej LGD.

Powyższe cele zostaną osiągnięte poprzez intensywne, różnorodne i długofalowe działania informacyjno-promocyjne, których ważnym elementem będą kampanie:

- promocyjno – wizerunkowe, skierowane do mediów, ogółu społeczeństwa oraz dotychczasowych i potencjalnych Beneficjentów,
- informacyjne – adresowane do konkretnych grup potencjalnych Beneficjentów, uprawnionych do korzystania ze środków Unii Europejskiej.

Działania komunikacyjne oraz odpowiadające im środki przekazu uwzględniające różnorodne rozwiązania komunikacyjne

Dla beneficjentów, potencjalnych beneficjentów oraz pozostałych grup docelowych, zaplanowano następujące działania informacyjno-promocyjne:

1. spotkania informacyjne (m.in.: przy okazji imprez plenerowych),
2. publikacja i dystrybucja materiałów informacyjnych i promocyjnych (m.in.: plakaty, newsletter);
3. strona internetowa (prowadzenie strony internetowej LGD zawierającej m.in.: informacje o naborach wniosków, kryteria wyboru, dokumenty programowe, bieżące informacje o prowadzonych działaniach) oraz promocja na portalach społecznościowych,
4. promocja i informacja w środkach masowego przekazu;
5. stosowanie jednolitego systemu wizualizacji indywidualnej LGD,

Treść komunikatów dostosowana będzie do prowadzonych działań

- informacyjnych,
- promocyjnych,
- wizerunkowych – reklama na materiałach promocyjnych, na stronie internetowej, na korespondencji,
- perswazyjnych – informacje w mediach, na plakatach, portalach społecznościowych.

Grupy docelowe

1. Beneficjenci (projektodawcy) i potencjalni beneficjenci LSR.

Celem działań informacyjno – promocyjnych adresowanych do ww. grupy docelowej jest zapoznanie, z zasadami korzystania z dostępnej pomocy finansowej oraz zasadami rozliczania operacji. Informacja skierowana do tych grup powinna mieć ponadto charakter motywujący do składania wniosków oraz przedstawiać przykłady dobrych praktyk i zmian na obszarach wiejskich dokonywane w efekcie realizacji programu.

2. Grupy defaworyzowane

Działania skierowane do tej grupy będą mieć charakter informacyjny i motywujący do podjęcia działań w kierunku podjęcia zatrudnienia. Działania skierowane do tej grupy to głównie spotkania informacyjne, a także komunikaty zachęcające do podjęcia aktywności udostępnione w miejscach ogólnodostępnych.

3. Społeczność lokalna

Informacja i promocja PROW 2014-2020 adresowana do społeczności lokalnej wsi w głównej mierze ma na celu informowanie o efektach PROW 2014-2020, zapoznanie z przykładami dobrych praktyk i pozytywny odbiór programu LEADER. Ze względu na wielkość ww. grupy docelowej działania informacyjne kierowane do aktywnych członków stowarzyszeń lokalnych oraz osób korzystających z Internetu (poprzez portale społecznościowe).

4. Środki masowego przekazu

Celem działań skierowanych do środków masowego przekazu jest upowszechnienie informacji o działaniach wdrażanych przez LGD w ramach RLKS, o stanie wdrażania LSR, rezultatach i efektach tych działań, o zrealizowanych projektach, dobrych praktykach.

Sposób dotarcia do grup defaworyzowanych.

Przeszkodą w komunikacji na terenach wiejskich jest znaczne rozproszenie osadnictwa. Nie istnieją tu również organizacje skupiające środowiska kobiece lub osoby starsze, ale jeszcze w wieku aktywności zawodowej. Podobnie jest z osobami młodymi. Z tego względu planując komunikację należy korzystać z kanałów ukierunkowanych na ogół odbiorców, ale kierować go do różnych odbiorców. Indywidualizacji przekazu można dokonać poprzez odpowiednią formę i treść, redagując informację w taki sposób, aby zwracała uwagę osób, do których jest skierowana.

Należy nadmienić, że na terenach wiejskich, dzięki bliskim relacjom społecznym, istnieją okoliczności sprzyjające skutecznemu informowaniu.

Skuteczną metodą jest przekaz przez sieć Internet, połączony z wcześniejszą publikacją informacji w elektronicznych wersjach gazet lokalnych. Krótkie informacje skierowane do wybranych osób zwracają uwagę i zachęcają do przejścia na wskazane strony.

Istotna jest również współpraca z Powiatowymi Urzędami Pracy, poprzez wykorzystanie posiadanych przez nie kanałów komunikacji. PUP-y są naturalnym miejscem, do którego zwracają się osoby poszukujące pracy, bądź środków na podjęcie działalności gospodarczej.

Plan komunikacji na lata 2016-2020

Termin	Cel komunikacji	Nazwa działania komunikacyjnego	Adresaci działania komunikacyjnego (grupy docelowe)	Środki przekazu
II poł. 2016	Poinformowanie ogółu mieszkańców o LSR o terminach i zasadach składania wniosków aplikacyjnych. Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o LSR, jej głównych celach, zasadach przyznawania dofinansowania oraz typach projektów, które będą miały największe szanse wsparcia z budżetu LSR	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR na lata 2014-2020	- Wszyscy mieszkańcy obszaru LGD	- informacje w prasie lokalnej - ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych (np. urzędy, GOK-i) - informacje na stronach internetowych oraz portalach społecznościowych, - korespondencja mailowa,
I poł. 2017	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny stosowanych przez organ decyzyjny LGD (zwłaszcza kryteriów jakościowych) oraz o zasadach i warunkach otrzymania wsparcia.	Spotkania nt. zasad oceniania i wyboru projektów przez LGD	- Wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru, w tym osoby z grup defaworyzowanych.	- informacje w prasie lokalnej - ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych (np. urzędy, GOK-i) - informacje na stronach internetowych oraz portalach społecznościowych - korespondencja mailowa, - newsletter,
II poł. 2017	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie (np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, np. w zakresie komunikacji interpersonalnej)	Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot. jakości pomocy świadczonej przez LGD na etapie przygotowywania wniosków o przyznanie	- Wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	- Ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy email wnioskodawców, - ankieta na stronie internetowej, - zbieranie opinii w biurze LGD.
I poł. 2018	Poinformowanie ponownie potencjalnych wnioskodawców o LSR, jej głównych celach, zasadach przyznawania dofinansowania oraz typach projektów, które będą miały największe szanse	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR na lata 2014-2020 oraz o dalszej możliwości aplikowania o środki,	- Wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy,	- informacje w prasie lokalnej - ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych (urzędy, GOK-i) - informacje na stro-

	se wsparcia w kolejnych latach realizacji budżetu LSR. Ponowne przekazanie informacji o możliwości aplikowania.		-również osoby z grup defaworyzowanych.	nach internetowych oraz portalach społecznościowych - Spotkania przy okazji imprez kulturalnych, rekreacyjnych itp. - newsletter,
II poł. 2018	Poinformowanie ogółu mieszkańców o postępie w realizacji LSR oraz wstępnych efektach wdrażania strategii. Prezentacja dobrych praktyk.	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR na lata 2014-2020 oraz jej efektów	- Wszyscy mieszkańcy obszaru LGD	- informacje w prasie lokalnej - ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych (urzędy, GOK-i) - informacje na stronach internetowych oraz portalach społecznościowych - korespondencja mailowa,
I poł. 2019	Poinformowanie ponownie potencjalnych wnioskodawców o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez organ decyzyjny LGD (zwłaszcza kryteriów jakościowych). Ponowne przekazanie informacji o możliwości aplikowania.	Spotkania nt. zasad oceniania i wyboru projektów przez LGD	- Wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru, -również osoby z grup defaworyzowanych.	- informacje w prasie lokalnej - ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych (urzędy, GOK-i) - informacje na stronach internetowych oraz portalach społecznościowych - newsletter
II poł. 2019	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD w kolejnych konkursach	Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot. jakości pomocy świadczonej przez LGD na etapie przygotowywania wniosków o przyznanie pomocy. Ocena wdrożenia wniosków z wcześniej pozyskanej informacji zwrotnej	- Wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	- Ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy email wnioskodawców, - ankieta na stronie internetowej, - zbieranie opinii w biurze LGD.
I poł. 2020	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej podczas perspektywy finansowej 2014-2020 przez LGD pod kątem przygotowania do następnego etapu funkcjonowania LGD	Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot. jakości pomocy świadczonej przez LGD na etapie przygotowywania i realizacji wniosków o przyznanie pomocy	- Wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	- Ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy email wnioskodawców
II poł. 2020	Poinformowanie ogółu mieszkańców o efektach LSR	Kampania informacyjna nt. efektów LSR na lata 2014-2020. Prezentacja dobrych praktyk	- Wszyscy mieszkańcy obszaru LGD	- informacje w prasie lokalnej - prezentacje na stronach internetowych LGD i partnerskich gmin, - newsletter,

Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu

Planowana ewaluacja Planu Komunikacji oraz sprawozdawczość z prowadzonych działań informacyjno-promocyjnych

Podstawą do analizy efektywności działań komunikacyjnych będzie informacja zwrotna od odbiorców przekazu. Badana też skuteczność dotarcia do odbiorców poprzez bezpośrednie kontakty członków zarządu i pracowników biura z osobami współpracującymi z LGD. Przez wiele lat działania LGD stworzyła znaczna baza osób, które były beneficjentami, bądź współpracowały ze stowarzyszeniem w różnej formie.

Innym sposobem uzyskania informacji będzie ankieta dostępna w sposób ciągły na stronie internetowej LGD. Wskazówką dla oceny skuteczności będzie też skala odzewu na ogłaszane nabory. Wykorzystane zostaną opinie pracowników partnerskich gmin, którzy mają swoje grono współpracowników.

Jeżeli stwierdzona zostanie niedostateczna skuteczność komunikacji zwiększona zostanie intensywność przekazu poprzez nasilenie zaplanowanych już działań informacyjnych, a także włączenie innych form (np. spotkania ze społecznościami lokalnymi na terenie gmin partnerskich).

Opis wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych, sposobu ich wykorzystania w procesie realizacji LSR

W planie komunikacji przewidziane są działania mające na celu pozyskanie informacji o funkcjonowaniu LGD i realizacji LSR. Dane będą zbierane w formie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie. Dodatkowe informacje zbierane będą podczas działań informacyjnych o zasadach i efektach LSR skierowane do potencjalnych wnioskodawców oraz mieszkańców. Pozyskane w ten sposób informacje zostaną wykorzystane do aktualizacji LSR, procedur oraz ewentualnej zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy biura. W sytuacji zaistnienia problemów z wdrażaniem LSR, a także potencjalnego pojawienia się sytuacji niesatysfakcjonującej akceptacji społecznej wdrożone zostaną następujące środki zaradcze:

Zagrożenie	Środki zaradcze
Duża liczba gmin zaangażowanych w działania informacyjno-promocyjne, co może prowadzić do trudności w komunikacji.	Wprowadzenie jasnych zasad podziału pomiędzy działaniami typowo promocyjnymi, a informacyjnymi.
Brak zaufania do instytucji zajmującej się Funduszami i przekonanie o ich niedostępności.	Bezpośrednie kontakty mieszkańców z przedstawicielami instytucji odpowiedzialnych za LSR, szkolenia dla beneficjentów.
Brak zrozumienia przekazu przez mieszkańców, beneficjentów i potencjalnych beneficjentów.	Formułowanie komunikatów w sposób spójny i przejrzysty.
Brak aktywności grup defaworyzowanych w korzystaniu z możliwości wynikających z LSR	Zintensyfikowanie działań promocyjno-informacyjnych skierowanych do grup defaworyzowanych. Prezentacja dobrych praktyk w obszarze aktywizacji osób defaworyzowanych.

Wyniki działań realizowanych w ramach planu komunikacji będą upubliczniane za pomocą internetowych środków przekazu. Raporty i zestawienia będą na bieżąco pojawiały się na stronie internetowej LGD.

BUDŻET

Plan komunikacji będzie realizowany w ramach poddziałania 19.4 PROW 2014-2020 „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji”. Pomoc ta przyznawana jest w formie ryczałtowej. Nie planuje się wprowadzać ograniczeń co do sposobu wydatkowania kwot w ramach tego działania. Przyjęto zasadę, że wydatki na realizację planu komunikacji muszą być racjonalne i konieczne do prawidłowego realizowania zadań.

LGD przewiduje następujące kategorie wydatków związane z przygotowaniem i dystrybucją materiałów informacyjnych:

- Wydrukowanie i dystrybucja plakatów,
- Koszt prowadzenia strony internetowej (domena i hosting) ,
- Wynagrodzenie pracowników zaangażowanych w realizację planu komunikacji,
- Inne koszty.

LGD dysponuje zasobami umożliwiającymi samodzielne realizowanie działań komunikacyjnych, są to:

- sprzęt komputerowy,
- laserowa kolorowa drukarka.
- specjalistyczne oprogramowanie graficzne,
- kompetencje pracowników w zakresie opracowania graficznego materiałów,
- wieloletnie doświadczenie w zakresie komunikacji z beneficjentami,
- znaczna rozpoznawalność wśród mieszkańców,

Działania na rzecz realizacji planu komunikacji to m.in.:

- kampania reklamowa w mediach masowych i społecznościowych (notatki prasowe, wypowiedzi dla mediów),
- współpraca z GOPS-ami, urzędami gmin, organizacjami przedsiębiorców, szkołami w dystrybucji materiałów informacyjnych i organizowaniu spotkań informacyjnych itp.,
- informacje podsumowujące, raporty i analizy,
- prowadzenie serwisu internetowego LGD (strona internetowa),
- otwarte prezentacje, warsztaty, spotkania informacyjne, szkolenia,
- narzędzia bezpośredniej współpracy z beneficjentami (potencjalnymi i rzeczywistymi) – informacje mailowe, korespondencja pocztowa (poza kosztami wysyłki pocztowej),
- opracowanie graficzne i merytoryczne materiałów,
- przygotowanie i wysyłanie newslettera.